

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 35 (595) 17 - 23 Sentyabr, İlon sal. il 2024 *Həftəlik İctimai-siyasi qəzet* Qiyməti: 40 qəpik
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin *Rojnama heftename civakî û siyasî* Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman? Qədim Avropanın xaçpərəstləri, Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər, Qurtarmış İslamı çox ağır dardan! Yüz illər sındırmış göy məscidləri. Kürdün dərgahına daim baş əyər.
Səbāhəddīn Eləglu

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Qarabağ Universitetinin təmirdən sonra açılışında iştirak edib

Səh. 3-4

Güllə atmada hakimiyyətə gələn dünya siyasətçisi

Səh. 12

Serok Barzanî: Divê mamostayên olî rola xwe di bihêzkirina hesta niştimanperwerî de bibînin

Səh. 10

FƏTƏLİ XAN İSGƏNDƏRXAN OĞLU XOYSKİ, DÜMBÜLÜ KÜRD TAYFASINDAN OLAN MƏŞHUR AZƏRBAYCAN KÜRDÜDÜR. O, AZƏRBAYCAN CUMHURİYYƏTİNİN BAŞ NAZİRİ OLMUŞDUR

Səh. 2

Nêçîrvan Barzanî pîrozbahî li Yekîtiya Zanayên Olî yê Kurdistanê kir

Səh. 14

Mesrûr Barzanî: Peymana Şingalê tekane rêya asayîkirina rewşê ye

Səh. 8

Xudu Məmmədovun vəfatından 35-il ötür

Prezident İlham Əliyev "Gulfstream Aerospace" şirkətinin prezidentini qəbul edib

Səh. 2

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinə doğru bir addım

Səh. 7

Serok Barzanî û Konsulê Rûsyayê li ser hîlbijartinên Parlamentoya Kurdistanê guftûgo kirin

Səh. 2

ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

Səh. 9

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN «ŞƏRƏFNAMƏ» ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Səh. 6

Bêyî yekitiya Kurdan azadî zehmet e!!!

Səh. 15

Səh. 16

Rûsya: Me hewl da Şam û rêveberî diyalogê bi pêş bixin

Səh. 5

Azərbaycanın sovetləşməsi və Qarabağın qara günləri

Səh. 15

Elî Hemesalih ji Seidî Pîre re: Sîh sal in li Silêmaniyê diziyê dikin

Səh. 12

Erbil Valisi Xoşnav'dan Seçim sürecine ilişkin açıklama

Prezident İlham Əliyev Qarabağ Universitetinin təmərdən sonra açılışında iştirak edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 20-də Xankəndi regionun ehtiyacları, həmçinin beynəlxalq əmək bazarının müasir trendləri nəzərə

şəhərində Qarabağ Universitetinin təmərdən sonra açılışında iştirak edib. Dövlətimizin başçısına ali təhsil ocağında yaradılan şəraitlə bağlı məlumat verildi.

Qeyd edək ki, Prezident İlham Əliyev 2023-cü il noyabrın 28-də "Qarabağ Universitetinin yaradılması haqqında" Sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, regionun sosial-iqtisadi ehtiyaclarına uyğun yüksəkix-tisaslı kadr tələbatının ödənilməsi və tarixən mövcud olmuş təhsil ənənələrinin yaşadıl-ması məqsədilə Xankəndi şəhərində yer-ləşən ali təhsil müəssisəsinin əsasında Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyində "Qarabağ Univer-siteti" publik hüquqi şəxs yaradılıb.

Dövlətimizin başçısının birbaşa diqqət və qayğısı nəticəsində qısa müddət ərzində Universitetdə müasir tədris infrastrukturunu yaradılıb. Ali təhsil ocağının bütün ərazisində genişmiqyaslı abadlıq işləri həya-ta keçirilib. Əsas tədris binasının qarşısın-dakı park sökülüb, onun yerində 2,3 hektar ərazidə müasir tələblərə uyğun yeni park salınıb.

Prezident İlham Əliyev Qarabağ Univer-sitetində yaradılan şəraitlə tanış oldu.

Bildirildi ki, bütün tədris binaları əsaslı təmir olunub. Əsas tədris binasının fasadı yenilənib, kommunikasiya xətləri quraşdırılıb, tədris və inzibati otaqlar müasir tələblərə cavab verən müvafiq avadanlıqlar-la təchiz edilib.

Qarabağ Universiteti hazırda 3 tədris binasında yerləşir. Əsas tədris binasında Pedaqoji, Mühəndislik, Humanitar və sosial elmlər, İqtisadiyyat və Turizm fakültələri, 2-ci tədris binasında İncəsənət fakültəsi, 3-cü tədris binasında isə Beynəlxalq dil mərkəzi fəaliyyət göstərir.

Tələbələrin nəzəri biliklərinin praktiki bacarıqlarla möhkəmləndirilməsi üçün ilk tədris ilinin müvafiq ehtiyacları nəzərə alın-maqla universitetdə 6 (Fizika, Kimya, Mexa-tronika, Robototexnika, Kompüter və qrafiki dizayn, Kompüter və proqramlaşdırma) lab-oratoriya yaradılıb.

Müasir standartlara uyğun şəkildə diza-yn edilmiş universitet kitabxanasının xid-mətlərindən eyni vaxtda 200 tələbə istifadə edə bilər. Kitabxananın fondunda Azər-baycan, ingilis və rus dillərində 6 mindən çox dərslik və digər ədəbiyyat mövcuddur. Bura-da tələbələr "Elektron kitabxana" sisteminin geniş imkanlarından faydalana bilərlər.

Qeyd edildi ki, bu tədris ilində ölkənin və

alınmaqla, ilkin mərhələdə Qarabağ Univer-sitetində kadr hazırlığı 6 fakültədə - Pedaqo-ji, İncəsənət, Humanitar və sosial elmlər, İqtisadiyyat, Mühəndislik və Turizm fakültələrində aparılacaq.

Hazırda universitetin 160 əməkdaşı var. Onlardan 60 nəfəri akademik heyətin üzvü, 100 nəfəri isə inzibati və texniki heyətin üzvüdür.

Kadr heyətinin seçimi zamanı Qarabağ Universitetinin fəaliyyətinin beynəlxalq stan-dartlara uyğun təşkil üçün vacib olan bilik və bacarıqlara sahib peşəkar mütəxəssislərə üstünlük verilib. Müvafiq vəzifələrin tutul-ması üzrə vakansiya elanları Elm və Təhsil Nazirliyinin rəsmi saytında və universitetin sosial şəbəkə hesablarında geniş ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılıb.

Hazırda peşəkar və təcrübəli yerli və xarici professor-müəllim heyətinin akademik fəaliyyətə cəlb olunması istiqamətində işlər davam etdirilir. Bu prosesdə xaricdə yaşayan azərbaycanlı alimlər və müvafiq dövlət proqramları ilə nüfuzlu xarici ali təhsil müəssisələrində təhsil alan gənclər diqqət mərkəzində saxlanılır.

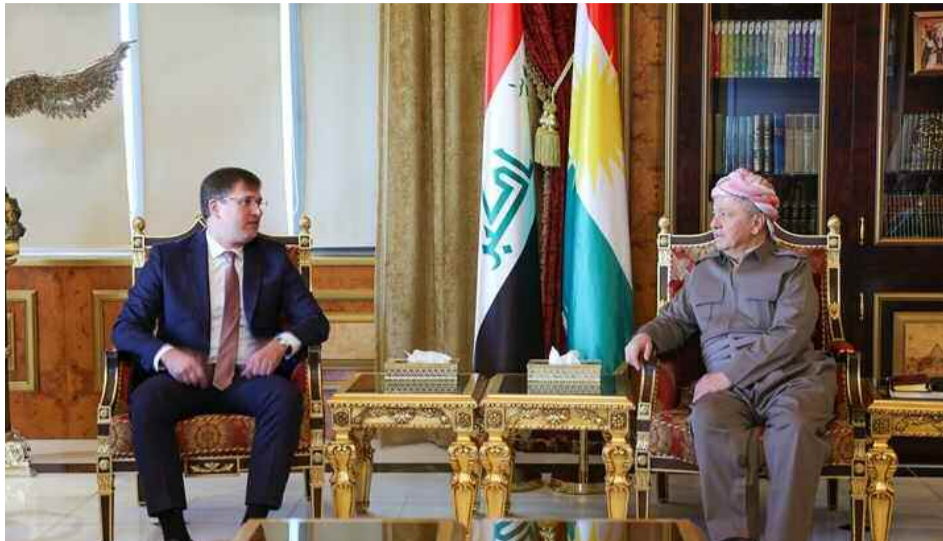
Bildirildi ki, 2024/2025-ci tədris ili üzrə universitetin bakalavriat səviyyəsinə tələbə qəbulu planında ümumilikdə 1120 yer nəzərdə tutulub. Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən keçirilən imtahanların nəticələrinə əsasən 1104 tələbə qəbul olub və qəbul planı 98,5 faiz yerinə yetirilib.

Qarabağ Universitetinə qəbul olan tələbələrə 101 nəfəri 600-dən, 385 nəfəri isə 500-dən çox bal toplayıb. Ən yüksək nəticə 683,8 balla Hüquqşünaslıq ixtisası üzrə qeydə alınıb. Olimpiada qalibi olan bir abituriyent universitetin Elektrik və elektronika mühəndisliyi ixtisasına müsabiqədən-kən qəbul edilib. Ümumilikdə, Qarabağ Uni-versitetinə I-IV ixtisas qrupları üzrə orta qəbul balı 467,6 təşkil edib.

Bundan əlavə, ilk tədris ilində Qarabağ Universitetində Hüquqşünaslıq, Xarici dil müəllimliyi (ingilis dili), Maliyyə və Mühəsibat ixtisasları üzrə SABAH qrupları təşkil olunub. Müxtəlif ali təhsil müəssisələrinin birinci tədris ilini (kursunu) bitirmiş tələbələr arasında keçirilən müsabiqədə uğur qazanan 60 tələbə sözügedən 4 ixtisas üzrə Qarabağ Universitetinin SABAH qrupların-da ikinci tədris ilində təhsil alacaq.

Dövlətimizin başçısı Qarabağ Univer-sitetinin müəllim və tələbə heyəti ilə görüşüb və çıxış edib.

Serok Barzanî û Konsulê Rûsyayê li ser hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê guftûgo kirin

Serok Mesûd Barzanî îro 21ê İlonê pêşwazî li Konsulê Giştî yê Rûsyayê li Hewlêrê Maxim Robin kir.

Li gor daxuyaniya Baregeha Barzanî, di civînê de rewşa siyasî û pêşatên dawî yê li navçeyê hatin gotûbêjkirin. Herwiha ronahî hate xistin ser hilbijartinên bê yê Parlamentoya Kurdistanê di meha cot-mehê de, pêwendiyên di navbera Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Hikûmeta İraqa Federal de û encamên

erênî yê serdana vê dawiyê ya Serok Barzanî bo Bexdayê.

Her di hevdîtîna de, behsa pey-wendiyên dîrokî û dostaniya kevnar a gelê Kurdistanê û gelê Rûsyayê û qon-axên girîng ên vê peywendî û dostaniyê hate kirin. Konsulê Giştî yê Rûsyayê li Hewlêrê tekez kir, dostanî û pey-wendiyên di navbera her du welatan de, di bin her şert û mercî de dê berde-wam bin.

Nêçîrvan Barzanî pîrozbahî li Yekîtiya Zanayên Olî yê Kurdistanê kir

Serokê Herêma Kurdistanê 54 saliya Yekîtiya Zanayên Olî yê Kurdistanê pîroz kir.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ji bo 54 saliya damezirandina Yekîtiya Zanayên Olî yê Kurdistanê peyameke pîrozbahiyî pêşkêşî hemû mamoste û zanayên olî yê Kurdistanê kir. Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di peyama xwe de got: "Bi germî

pîrozbahiyê li serok û endamên Yekîtiya Zanayên Olî yê Kurdistanê û hemû mamoste û zanayên olî dikim, hêviya serkeftinê ji wan re dixwazim." Nêçîrvan Barzanî her wiha anî ziman: "Em hebûn û têkoşîna Yekîtiya Zanayên Olî yê Kur-distanê hem di dema şoreşê û hem jî di dema azadiyê de bilind dinirxînin. Bi vê minasebetê em hemû şehîdên Yekîtiya Zanayên Olî yê Kurdistanê bi bîr tînin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî kevirê bingehîn ê rêya Şêxan-Laleşê datîne

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mes-rûr Barzanî îro 21ê İlonê kevirê bingehîn ê rêya Şêxan - Laleşê li parêzgeha Dihokê datîne. Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 21ê İlonê kevirê bingehîn ê rêya Şêxan - Laleşê li parêzgeha Dihokê datîne. Di çarçoveya giringîpê-dana Kabîneya Nehem a Hikûmeta Herê-

ma Kurdistanê bi sektorên xizmetguzariyê de, Serokwezîr Mesrûr Barzanî îro 21ê İlonê kevirê bingehîn ê rêya Şêxan - Laleşê datîne. Rê yek ji stûnên sereke yê pro-jeyan in û Serokwezîr Mesrûr Barzanî hertim tekezî li ser gihandina projeyên xizmetguzariyê bo hemû navçeyên Kur-distanê dik.

GÜLLƏ ATMADAN HAKİMİYYƏTƏ GƏLƏN DÜNYA SİYASƏTÇİSİ

“Əsrin müqaviləsi”ndən 30 il ötdü

Dünyanın inqilab sistemi, siyasətçiləri Azərbaycan xalqının xilaskarı, Ulu Öndər, Böyük Heydər Əliyev cənablarının inqilabından,

na son qoyacaqdır.

Səddam kimi diktator qan tökərək hakimiyyətə gəldi, gedən günə qədər həmvətənlərinin qanını tökdü və başına gələnlər

kəndlərimizin əhalisinin durumunu göz önünə götürmək kifayətdir.

Gəncəbasarın işğalı, Avropa qapılarının, Avropa bazarının üzümüzə bağlanması demək olardı. Biz məcburi yenə də keçmiş "ağamız" olan rus çinovniklərinin boyunduruğu artına yalvararaq, xahiş edərək keçməli idik.

Hələ mən Əlikram Hümətovun "Talış-Muğan" Respublikasından, onun gələcəkdə İran İslam Respublikasına birləşməsindən, Sürət Hüseynovun "xanlığından", şimaldan rusların ləzgilərin "Sabval" təşkilatının əli ilə Siyazənə qədər ərazi iddiasından, Balakən, Qax, Qəbələ kimi strateji bölgələrə göz tikənlərdən danışmıram.

Dünya dövlətlərinin rəhbərləri humanistliyi, uzaqgörənliyi, əfv etməyi, bağışlamağı Azərbaycanın cavan prezidenti İlham Əliyev cənablarından öyrənməlidirlər. İlham Əliyev cənabları neçə-neçə ömürlük həbsə məhkum olunmuş insanları əfv etdi, ümitsiz ailələri sevindirdi və Azərbaycandakı münaqişə ocaqlarını uzaqgörən siyasəti ilə aradan götürdü. İlham Əliyev cənablarının humanist siyasəti Türkiyə, İran, Suriya kim ölkələrin dövlət rəhbərlərinə örnək olmalıdır.

"Bakı-Tibilisi-Ceyhan" əsrin dünyəvi sülh müqaviləsi

Bizi bütün bu bələlardan Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti qurtardı. Onun uzaqgörən siyasəti, həyata keçirdiyi dünyəvi layihələr, böyük dövlətlər, beynəlxalq birliklər, təşkilatlar tərəfindən dəstəkləndi, ölkədə siyasi sabitlik yarandı və dövlətimiz quruculuq yoluna qədəm qoydu.

böyük siyasətindən dərs almali və örnək götürməlidirlər. Beləki, Ulu Öndər, Böyük Heydər Əliyev güllə atmadan, xalqın xahişi və tələbi ilə hakimiyyətə gəldi, Azərbaycanı və Azərbaycanda yaşayan azsaylı xalqları böyük fəlakətdən xilas etdi.

Bəli Ümummilli lider, Böyük Heydər Əliyev mülki geyimdə təyyarədən düşdü və ilk işi qardaş qırğını baş verən Gəncəbasara getdi, silahsız, qorumasız. Qısa müddətdə ölkənin sabitliyini pozan bütün silahlı qüvvələrə elə siyasi gediş etdi ki, onlar silahları ilə birlikdə gəlib "torbaya" girdilər və bir də ayıldılar ki, cəzaçkəmə məntəqələrindədirlər. Heç kimin təsəvvür etmədiyi qısa bir vaxtda atəşkəs elan etdi və respublikada sabitliyi yaratdı. Böyük humanistlik edərək, ömürlük həbsə məhkum edilən o silahlı dəstələrin rəhbərlərini azadlığa buraxaraq dedi: "Siz gedin ailələrinizi idarə edin, sizlər dövləti idarə etməyə qadir deyilsiniz".

Bəli bir güllə atmadan hakimiyyətə gəldi və yasxanaları toyxanalarla əvəz etdi, Azərbaycanı dünyaya tanıtdı, indiki sabitlik, inkişaf göz qabağındadır.

Görürsünüz, Suriyada neçə illərdir qardaş qırğını gedir, Mustafa Kamalın Cümhuriyyətinin yaranmasında edilən qətləmlər və yaranan gündən bu günə gədər qardaş qanı axıdır. İnanırsınız ki, Türkiyənin indiki baş naziri Rəcəb Təyyib Ərdoğan cənabları, Heydər Əliyev siyasətindən dərs alaraq Türkiyədə yüz ilə yaxın davam edən qardaş qırğını-

hamıya məlumdur.

Belə diktatorların sayını artırmaq olar.

Lakin bunlardan fərqli olaraq, dünya siyasətçiləri öndərlərindən olan, Ulu Öndər, Böyük Heydər Əliyev bir güllə atmadan hakimiyyətə gəldi və müdrik siyasəti nəticəsində Azərbaycanımızı inkişaf etmiş ölkələr sırasına çıxardı. Bəli, dünya siyasətçiləri, rəhbərləri Ulu Öndər, Böyük Heydər Əliyev siyasətini öyrəniş və bəhrələnməlidirlər.

Zaman keçdikcə, Ulu Öndər, Böyük Heydər Əliyev siyasətinin dərinliyini daha aydın görmək olur. Təsəvvür edin, əgər Ulu Öndər, Heydər Əliyev hakimiyyətə vaxtında gəlməsəydi, atəşkəs müqaviləsi bağlanmasaydı, ermənilər Azərbaycan torpaqlarına olan təcavüzünü bir az da genişləndirərək, özlərinin dediyi kimi, Gəncəbasar da daxil olmaqla, Kürə qədər işğal edə bilsəydilər. Bir anlığa təsəvvür edin, Gəncəbasarın köçkünləri, erməniyə girov düşənləri, Gürcüstana, Rusiyaya qaçanları, malı-mülkü bir anın içində əlindən çıxaraq girov, qaçqın-köçkün halına düşən xalqın durumu necə ola bilərdi? Onsuz da problemlər içində yaşayan Borçalı mahalındakı soydaşlarımızın durumunu, Türkiyənin Azərbaycanla və türk dünyası ilə əlaqəsinin kəsildiyini düşünərək nəticəni ağıla götürmək kifayətdir. Ermənilərin əlinə düşəcək Mingəçevir su anbarının suyu buraxılışdı, bir an başımıza gələcək faciələrin böyüklüyünü düşünmək lazımdır. Kür çayı hövzəsində olan şəhər, rayon və

Hörmətli prezidentimiz, İlham Əliyev cənablarının operativ təşkilatçılığı sayəsində "Bakı-Tibilisi-Ceyhan" neft kəməri, Bakı-Ərzurum qaz kəməri vaxtında səmərəli çəkilməsi sayəsində, yüzlərlə ölkələri Azərbaycana bağladı. Bu inkişafa görə, indi dünya dövlətləri istəsələr də, istəməsələr də bizi dəstəkləməkdədirlər.

Xəyalım məni o illərə apardı, Ulu Öndərlə olan görüşüm yada düşdü....

1992-ci ilin dekabr ayı idi. Hər yerdə hərə-mərclik hökm sürürdü. Cəbhədə itaətsizlik, özbaşınalıq yaranmış, günü-gündən torpaqlarımız əldən gedir, şəhidlərimizin sayı artırdı. Azərbaycan yas içində idi. Ölkəmizin hər yerində yasxanalar qurulmuşdu. Hər gün cəbhədən xoşagəlməz xəbərlər gəlirdi. Heç kim, heç kimin ərizəsini oxumaq istəmirdi. Demək olar ki, ölkə idarə olunmaz xaosa çevrilmişdi.

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, o dövrlərdə Azərbaycanda böyük hərə-mərcliklər nəticəsində vətəndaş müharibəsinin başlamasına zəmin yaranmışdı, qardaş qırğını başlamışdı. Bunu görən xalq, xalqımızın dahi oğlu, əzəli və əbədi milli liderimiz Heydər Əliyev cənablarını Bakıya dəvət etdi. Heydər Əliyev yenidən hakimiyyətə gəldi və tariximizi, dinimizi, dilimizi, mədəniyyətimizi, parçalanmaq üzrə olan Vətənimizi xilas etdi.

O, Azərbaycan xalqını, Azərbaycan dövlətini məhv olmaqdan, dünya xəritəsindən silinməkdən birdəfəlik xilas etdi. Ölkəmizdə yaşayan milli azlıqlar Heydər Əliyevi, onun apardığı dünyəvi siyasətini böyük məhəbbətlə sevirilər və dəstəkləyirlər. Bu sevgi,

hissəsi olan azsaylı xalqları fəlakət qarşısında idilər. Məhz vaxtında hakimiyyətə xalq tərəfindən gətirilən Heydər Əliyev cənabları onları bu fəlakətdən xilas etdi.

Üç saata qədər o müdrik insanla söhbət etdik. Olduqca sakit, səbr və təmkinlə bizi dinlədi. Müdrik, qayğılı, mavi okeanlar kimi sonsuz, dərin və mənalı gözləri ilə sanki insanların qəlbini, düşüncəsini oxuyurdu. Zaman keçdikcə, həqiqətən onun nə qədər uzaqgörən siyasətə malik olduğunu daha çox dərk etdim. O, Azərbaycanımızın inkişafı və dirçəldilməsi üçün bir çox müqavilələr və kontraktlar bağlayıb, dəyərli görüşlər keçirib. Bu müqavilələrlə o, Azərbaycanımızı dünya dövlətlərinə tanıtdı, dünya dövlətlərini Azərbaycana bağladı və dünya səhmdarlarını Azərbaycana sərmayə qoymağa sövq etdi. Azərbaycanımız üçün çox dəyərli olan bu müqavilələrdən biri də "Bakı-Tibilisi-Ceyhan" əsrin müqaviləsidir. Bu müqavilənin imzalanmasını düşünəndə, insana yalnız iqtisadi mənfəət və neft ixracatı gəlir. Lakin bu məsələ barədə dərinləndirən düşünəndə görürük ki, müdrik insan, xalqımızın ulu öndəri, Heydər Əliyev bu müqavilə ilə Azərbaycan, Gürcüstan, Qazaxıstan, Türkmənistan, Türkiyə, Avropanın bir sıra dövlətlərini, eləcə də ABŞ-ni və bu ölkələrlə əlaqəsi, bağlılığı olan ölkələri biri-birinə bağlayıb və sazişsiz, müqaviləsiz bu ölkələr arasında sanki sülh müqaviləsi imzalayıb. Bu ölkələr bundan belə biri-birinin müdafiəsinə qalxmağa, biri-birinin sözünü deməyə, arxa durmağa, yardım etməyə məcburdurlar. Çünki Ulu Öndərin uzaqgörən siyasəti sayəsində bu ölkələr özləri də bilmə-

Son illər əhalinin, ölkəmizin rifahı yaxşılaşdı, yüzlərlə parklar salındı, yollar abadlaşdırıldı, əfsənəvi körpülər tikildi, yeni kəndlər, qəsəbələr inşa edildi.

bu məhəbbət xalqımızın ürəyində əbədi qalacaq. Çünki xalqımız və ölkəmiz üçün taleyüklü anlarda, düşmənlərimiz etnik azlıq amilindən istifadə etmək istədilər. Azərbaycan xalqının ayrılmaz

dən biri-birinə bağlandı və özü də elə güclü qüvvə ilə bağlandı ki, bu bağlılığı heç bir qüvvə pozma bilməz.

Davamı səh. 4-də

GÜLLƏ ATMADAN HAKİMİYYƏTƏ GƏLƏN DÜNYA SİYASƏTÇİSİ “BAKİ-TBİLİSİ-CEYHAN” ƏSRİN DÜNYƏVİ SÜLH MÜQAVİLƏSİ

Hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənabları vaxtında “Bakı-Tbilisi-Ceyhan” neft kəmərinin inşasına başladı, onunla bərabər “Bakı-Qars” qaz kəmərinin bünövrəsini qoydu və həyata keçirdi. Azərbaycanımız üçün həyati əhəmiyyəti olan “Bakı-Axalkalaki-Qars” dəmir yolunun müqaviləsinə qol çəkdi və Gürcüstan, Türkiyə rəhbərləri ilə birlikdə, bu proyektin təməlini qoydu və başa çatmaq üzredir. . Bu müqavilələr bir çox ölkələrə böyük həyati əhəmiyyət kəsb etsə də, hər zaman bizi və bizim kimi ölkələri “boyunduruq”da saxlayan Rusiya kimi hegemon ölkələrə sərfəli deyildi. Neçə illərdir ki, Qarabağ məsələsini meydana atan və həllinə əngəl olan Rusiya, günü-gündən qüdrətlənən, güclənən və Avropa birliyinə, NATO-ya yaxınlaşan Azərbaycanı və Gürcüstanı işğal etmək üçün yeni yollar axtardı və Qarabağ kimi, babaları Nikolayın dövründən yandırılan ocağın odu artırıldı. Gürcüstanın səbirsiz prezidenti Saakaşvilinin ucbatından ocağa benzin töküldü. Nəticədə, Rusiya Gürcüstanı işğal etmək istədi. Böyük arzularla yaşayan Rusiya, əsrlərdir həzm etdiyi Bakı neftinin Avropaya nəqlini sindirə bilmirdi. Ona görə də Gürcüstanı işğal etmək istədi ki, bəlkə Azərbaycan və Azərbaycan nefti onun ixtiyarına keçsin və Azərbaycan yenidən Rusiyanın boyunduruğuna girsin.

Lakin Rusiya hələ də başa düşmək istəmir ki, ölməz Ümummilli lider Böyük Heydər Əliyev cənabları Azərbaycan Respublikası, Azərbaycan xalqı üçün elə bir iqtisadi-siyasi yol qoyub gedib ki, bundan belə istəsələr də Azərbaycandan Rusiyanın əsarəti altına sala bilməyəcəklər. Necəki

Rusiya Gürcüstanı işğal edə bilmədi və Gürcüstandan çıxarılar-kən Osetiyanı və Abxaziyanı işğal edərək, müstəqil dövlət elan etdi. Özü də düşünmədən başını bəlaya saldı.

Ona görə də Rusiya yüz illərdir öz azadlıqları uğrunda mübarizə apararaq Çeçen xalqının və Çeçenistanın, Tataristanın, Başqırdistanın və digər muxtar vilayətlərin müstəqilliyini niyə vermir və niyə tanımır? .Deməli, inamla deyə bilərik ki, ölməz Ümummilli liderimiz Böyük Heydər Əliyev dühası və Azərbaycan Respublikasının prezidenti, hörmətli İlham Əliyev zəkası sayəsində “Bakı-Tbilisi-Ceyhan” əsrin müqaviləsi Gürcüstanı işğal olmaqdan xilas etdi. Və bu müqavilə sayəsində Azərbaycanla Gürcüstan arasında birdəfəlik sabitliyin təməl daşının qoyulması deməkdir və Gürcüstan məsələsi buna sübutdur. Bütün dünya ictimaiyyətinin gözü qarşısında Bakı-Tbilisi-Ceyhan” əsrin müqaviləsinə imza atmış ölkələr və bilavasitə bu proyektə bağlı olan şirkətlər qalxdı, Rusiyaya beynəlxalq qanunlar çərçivəsində təsir etdilər və işğalçı rus ordusunu Gürcüstandan çıxartdılar. Və Gürcüstanın NATO-ya üzv olması məsələsi sürətləndirildi. Bu

xalq qanunlar çərçivəsində təsir etdilər və işğalçı rus ordusunu Gürcüstandan çıxartdılar. Və Gürcüstanın NATO-ya üzv olması məsələsi sürətləndirildi. Bu

məsələləri görən ermənilər də bu həqiqəti görür və Azərbaycanla olan konfliktin həlli yollarını axtarırlar. Artıq ermənilər də görür ki, Rusiya onları çıxılmaz bəlaya salıb və bu bəlanın həlli torpaqla-

rın qaydışı və qonşuluqda sülh şəraitində yaşamaqdır. Ona görə də “Bakı-Tbilisi-Ceyhan” əsrin müqaviləsini, “Bakı-Tbilisi-Ceyhan” əsrin dünyəvi sülh müqaviləsi adlandırmaq daha düzgün olar.

Bəli, danılmaz faktdır ki, bu gün minlərlə müxtəlif dünya ölkələrinin şirkətləri, səhmdarları Azərbaycanda bünövrə salıb çalışırlar. Azərbaycanımız gündü-gündən qüdrətlənir, inkişaf edir, gözəl binalar ucaldılır, əvəzolunmaz yollar salınır, əfsanəvi körpülər qurulur, fabrik və zavodlar açılır. Ölkəmizin hansı guşəsinə gedirsən get gözəl parklar, istirahət zonaları, abad yollar görürsən. Respublikamızın bütün şəhər, qəsəbə və kəndlərində yeni, gözəl göz oxşayan binalar tikilir, ucqar rayonlarımıza qaz və rahat yollar çəkilir. Küçələrimizdə, höyətlərimizdə, əyalətlərimizdə müxtəlif çeşidli və markalı rahat maşınlar göz oxşayır. Xalqımızın maddi durumu günü-gündən yaxşılaşır, əlil və qocaların, imtiyazlı vətəndaşlarımızın maaşları artır. Xalqımız firəvan həyat sürməyə başlayıb.

Biz inanırıq ki, xalqımız Ulu Öndərin xidmətlərini heç vaxt

şatmaq üçün, möhtərəm prezidentimiz, İlham Əliyev cənablarına yaxın dəstək olacağıq. Hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının indiki xarici və daxili siyasəti nəticəsində Vətənimiz gündü-gündən çiçəklənir, gözəlləşir. Biz inanırıq ki, Vətənimiz Azərbaycandan yanın inkişaf etmiş ölkələrinin ön sıralarında olacaqdır və hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının bu siyasəti nəticəsində nəinki təkə Azərbaycan, eləcə də Qafqazda sülh və əmin-amanlıq bərpa olacaq və dünyanın qüdrətli ölkələri bizimlə dostluq və əməkdaşlıq etməyə çalışacaqlar.

Xalqımız Respublikamızda baş verən ictimai-siyasi hadisələri görür, dəyərləndirir və lazımcınca qiymətləndirir.

Həmisi məlumdur ki, hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənabları, istər ölkə daxilində, istərsə də dünya dövlətləri arasında, apardığı müdrik siyasəti nəticəsində dünya dövlətləri gündü-gündən qüdrətlənən Azərbaycanımızla, onun rəhbəri hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənabları ilə hesablaşırlar və ona hörmət və qayğı ilə yanaşırlar belə yanaşma xalqımız üçün, Respubli-

kamız üçün fəxrdir.

Bəli, bu gün hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyevin xoş sədələri Respublikamızın hər yerindən gəlir. Əyalətlərimizin inkişafı üçün, inamla demək olar ki, hər gün bir neçə parklar, yeni məktəb binaları, xəstəxanalar, idman kompleksləri, fabrik və zavodlar, müxtəlif elm ocaqlarının açılışını edir. Bu işlər inkar edilməzdir. Xalqın gözü tərəzidir deyiblər. Biz inanırıq ki, xalqımız ölməz Ulu Öndər Böyük Heydər Əliyev cənablarının siyasətini həyata keçirən, hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənablarına arxa olacaqlar.

İnamla demək olar ki, prezidentimiz İlham Əliyev cənablarının indiki siyasəti nəticəsində Vətənimiz gündü-gündən çiçəklənir, gözəlləşir və dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin ön sıralarında özünə yer tutub.

Hazırladı:
Tahir SÜLEYMAN

Cəmil HƏSƏNLİ

Tarix elmləri doktoru, professor
“Media forum” saytı tarixçi alim Cəmil Həsənlının “Azərbaycanın sovetləşməsi və Qarabağın qara günləri (1920-1923)” araşdırmasını oxuculara təqdim edir.

Əvvəli ötən sayımızda

Lenin, Stalin və Çiçerinə birbaşa xəttə verdiyi digər bir məlumatda Q.Orconikidze açıq şəkildə bolşevik liderlərinə bildirdi ki, Ermənistan hökuməti düşünülmüş şəkildə sizə yalan informasiyalar verir. O deyirdi: “Bu gün Qabrielyan mənə bildirdi ki, Azərbaycan Şərur-Dərələyəzdən və Naxçıvandan imtina etsə, erməni nümayəndəliyi təxirə salınmadan Qarabağ və Zəngəzurun Azərbaycana birləşdirilməsinə razıdır. Biz onunla şərtləşdik ki, Bakıya gələndə Nərimanovla bu ruhda söhbət apararaq. Gördüyünüz kimi, burada aydın və məlum olmayan bir şey yoxdur. Sizi əmin etmək istəyirəm ki, biz sülh siyasətimizi kifayət qədər aydın təsəvvür edirik və həyata keçiririk. Mən əminəm və mənim dərin inamıma görə, Azərbaycanda sovet hakimiyyətini möhkəmləndirmək və Bakını əlimizdə saxlamaq üçün Dağlıq Qarabağı - aran Qarabağı haqqında heç bir söhbət ola bilməz - Azərbaycana birləşdirmək lazımdır. Azərbaycan bu rayonun erməni əhalisinin təhlükəsizliyinə öz başı ilə təminat verir. Burada muxtariyyət elan edib, müsəlman ordu hissələrini ora buraxmadan erməni əhalisini təşkilatlandıraraq”.

Orconikidze xəbərdarlıq edirdi ki, “bu məsələnin digər həlli bizim Azərbaycanda vəziyyətimizi dayanıqsız edir və Ermənistanda da heç nə udmuruq. Mən gözəl başa düşürəm ki, Ermənistanın məlum siyasi şəraitdə bizə gerek ola biləcəyi istisna təşkil etmir. Necə lazım bilirsinizsə, elə də həll edin. Bizə nə göstəriş verilsə, biz onun hamısını həyata keçirəcəyik. Lakin icazə verin, sizin nəzərinizə çatdıraraq ki, Azərbaycana belə münasibət bizi geniş kütlələrin gözündə nüfuzdan salır və bizim əleyhdarlarımızın fəaliyyəti üçün yüksək dərəcədə əlverişli zəmin yaradır”.

1920-ci ilin aprel çevrilişindən sonra Orconikidzenin bir müddət Azərbaycan-Gürcüstan və Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərində “Sovet Rusiyasının Şərqdə ilk övladı” sayılan Azərbaycanın tərəfində dayanması Məkvada, xüsusilə XXİK-da bəzilərinə əsəbiləşdirirdi. Həmin dairələrin başında dayanan Çiçerin bu mövqeyinə görə Orconikidzeni şantaj edir və hətta onu “müsəlmanpərəst oriyentasiyaya gizli cəhdə” ittiham edirdi.

Bütün bu atmacalara cavab olaraq Orconikidze Çiçerinə məruzə edirdi ki, “müsəlman millətçiliyini heç bir aidiyyətim yoxdur və olmayıb. Mənim əcdadlarım arasında bir nəfər

Azərbaycanın sovetləşməsi və Qarabağın qara günləri

də olsun tatar yoxdur”.

Eyni zamanda iyul ayının 10-da Nərimanov, Viktor, Qarayev, Bünyadzadə, Yeqorov, Mikoyan, Karakozov və Ermənistandakı Rusiya nümayəndəsi Leqranın iştirakı ilə AK(b)P MK-da Qarabağ məsələsi müzakirəyə çıxarılmışdı və Sovet Rusiyası XXİK-nın tövsiyələrinin əksinə olaraq müzakirə əsasında qərara alınmışdı ki, “erməni kəndliləri Ermənistanın tərkibinə daxil olmaq istəyirlər. Onların Rusiyaya güclü meyli var. Rusiyaya gedən yol isə Bakıdan keçir. Və indiki anda mərkəzin irəli sürdüyü məsələ qəribə görünür”.

Q.Orconikidze mərkəzdə bu işlərə kimin maneçilik törətdiyini yaxşı bilirdi və ona görə də o, sonuncu məlumatla bağlı birbaşa xəttə Xalq Komissarları Soveti aparatının işçisi N.Alliluyevadan xahiş edirdi ki, onun sonuncu məlumatının nüsxəsini əgər Çiçerinə verməyibse, onun adını oradan çıxarsın və söhbətin məzmununu Leninə və Stalinə versin.

Orconikidze deyirdi: “Məni, ümumiyyətlə, bizim hamımızı bu məsələ ilə bağlı onun (Stalinin - C.H.) fikri maraqlandırır. Heç olmasa ona (Stalinə - C.H.) çatdırın ki, Karaxanla birlikdə Çiçerin məni yenidən burada çıxılmaz vəziyyətdə qoyur”.

Stalinin cavabını çox gözləmək lazım gəlirdi. Bir gün sonra, iyulun 8-də o, Orconikidzeye bildirdi ki, “sonsuzluğa qədər tərəflər arasında manevr etmək olmaz. Aydın şəkildə tərəflərin birini, indiki halda isə, əlbəttə, Türkiyə ilə Azərbaycanı müdafiə etmək lazımdır. Mən Leninlə danışdım, o etiraz etmir”.

Bunun əksinə olaraq elə iyul ayının 8-də Çiçerin Orconikidzeye teleqramında tamam ayrı mövqe nümayiş etdirirdi. O yazırdı: “Biz əla bilirik ki, Ermənistanın da sovetləşdirilməsi üçün zaman yetişəcək, lakin indi ona getmək

Ermənistanla sülh bağlamağın dayandırılmasını mütləq mənada zəruri hesab edirdi. O yazırdı: “Azərbaycanın iştirakı olmadan Ermənistanla sülh bağlamaq buradakı yoldaşları güclü şəkildə əsəbiləşdirir”.

Eyni mövqeyi Azərbaycan K(b)P MK-nın üzvü A.Mikoyan da müdafiə edirdi. İyun ayının 29-da o, Orconikidzeye yazırdı ki, “Biz Mərkəzin Qarabağ və Zəngəzura yönəlik siyasətindən hiddətlənmişik. Siz də həmçinin bizim nöqtəyi-nəzərimizi Mərkəzin qarşısında qoyun. Biz Ermənistanla sülhün əleyhinə deyilik, lakin heç bir halda bu sülh Qarabağın və Zəngəzurun hesabına olmamalıdır”.

Göründüyü kimi, Ermənistanla münasibətlərdə ən qəribəsi o idi ki, Azərbaycanın məlumatı və iştirakı olmadan Sovet Rusiyası ilə daşnak Ermənistanı onun barəsində gizli danışıqlar aparırdılar. Bir ay əvvəl eyni ilə Gürcüstanla baş verənlər indi Ermənistanla təkrar olunurdu. Həmin vaxt Orconikidze və Kirovun Lenin və Stalinə göndərdikləri teleqramının şifrlı yerlərində bəzi maraqlı məqamlar var idi. Gürcüstanla müqavilə bağlayarkən Azərbaycanın mövqeyinin soruşulmamasını onlar sovet siyasətini iflasa aparacaq addım kimi qiymətləndirirdilər və yazırdılar: “Nə üçün Gürcüstanla müqavilə bağlayaraq biz dost Azərbaycanla müqavilədən imtina edirik? Əgər Azərbaycan məsələsi fərqli formada həll edilirsə, bizi də məlumatlandırın”.

Daha sonra onlar xüsusi şifr vasitəsi ilə Mərkəzi xəbərdar edirdilər ki, bu məsələlərdə “heç bir halda şərq siyasətinin rəhbəri kimi Karaxanın adını önə çəkmək olmaz. Bütün Zaqatala qalmaqalı burada ermənilərin fırladığı kimi başa düşülür”.

Şübhəsiz ki, Karaxan Sovet Rusiyasının XXİK-da Azərbaycana qarşı yönəlmiş siyasətin formalaşmasında və həyata keçir-

halda bütün qalan ərazilər Ermənistanla çatır. Belə bölgü Ermənistan nümayəndələri üçün qəbul ediləməzdir. Ona görə bu məsələ Ermənistan hökuməti ilə yalnız birbaşa danışıqlar yolu ilə həll edilə bilər. Moskvadakı nümayəndəlik belə ciddi ərazi güzəştlərində özünü səlahiyyətli hesab etmir”.

Eyni tarixdə Ermənistanın xarici işlər naziri Ohancanyana göndərdiyi digər bir teleqramda Çiçerin erməni naziri əmin edirdi ki, “Sovet Rusiyasının Qafqazda bütün fəaliyyəti erməni xalqının əmin-amanlıq şəraitində inkişafına dostcasına yardım göstərmək məqsədi daşıyır”. O, rus qoşunlarının tutduğu Azərbaycanla Ermənistan arasında olan “mübahisəli torpaqlar” məsələsinə sakit və təhlükəsiz şəraitdə müzakirə ediləcəyini bildirdi. S.Kirov da öz növbəsində Leqranı əmin edirdi ki, “əgər ermənilər Zəngəzur və Naxçıvanın onlara verilməsi şərti ilə bütün Qarabağdan imtina etsələr, Çiçerin işlərin belə gedərindən şad olacaq. Sənin vəzifən İrevanda buna nail olmaqdır”.

Lakin Kirovun cidd-cəhdlərinə baxmayaraq Azərbaycana təzyiq etmək hesabına onun mövqeyini Ermənistanla yaxınlaşdırmaq mümkün olmadı. Onun Azərbaycan xarici işlər komissarı Mirzə Davud Hüseynov və erməni nümayəndələri ilə Tiflisdə apardığı danışıqlar elə bir nəticə vermədi. Avqust ayının 6-da o, Çiçerinə yazırdı: “Bütün bunların nəticəsində azərbaycanlılardan yalnız bir şeyə nail olundu - onlar Şərur-Dərələyəz qəzasını Ermənistanla güzəştə getməyə hazırdılar, qalanlarına gəldikdə isə, yəni Naxçıvan qəzasını, Ordubad, Culfa, Zəngəzur, Qarabağı azərbaycanlılar qəti olaraq özlərininki hesab edirlər. Öz növbəsində Ermənistan nümayəndələri qəti olaraq bu vilayətlərə iddia edirlər. Azərbaycanlıların əsas dəlili ondan ibarətdir ki, bu vilayətlər Müsavat hökuməti dövründə Azərbaycana məxsus olub və indi bu vilayətlərin güzəştə gedilməsi, onların fikrincə, sovet hakimiyyətini yalnız Azərbaycanda deyil, İran və Türkiyədə də gözəndən salacaq”.

İyulun 20-də Leqrana göndərdiyi digər bir teleqramda Çiçerin Nərimanovun narazılığını əsas götürərək sovet qoşunlarının Ermənistanla doğru irəliləməsinin dayandırılmasının Xarici İşlər Komissarlığından deyil, Hərbi İnkilab Şurasından gəldiyini bildirdi. Hərbi İnkilab Şurası guya türklərin Naxçıvanda olmasından ehtiyatlanaraq Qımızı Ordunun Ermənistanla doğru hərəkətini dayandırmışdı.

Nərimanovu sakitləşdirmək üçün o, Leqrana yazırdı: “Yoldaş Nərimanova izah edin ki, onun arzusuna uyğun olaraq Azərbaycanın öz hüduqlarında daşnakların hücumundan müdafiə olunması üçün Hərbi İnkilab Şurası qarşısında mən təkid edirəm”.

Lakin Nərimanov Nərimanov Georgi Çiçerinin ikibaşlı oyun oynadığını yaxşı bilirdi. O, avqustun ilk günlərində Moskvaya yenice, iyulun 31-də yetişmiş Azərbaycanın səlahiyyətli nümayəndəsi Behbud Şaxtaxtinskiyə yazırdı: “Erməni quldur dəstələri sərhəd kəndlərini tamamilə talayıblar, lakin son vaxtlar müharibəyə bənzər bir şey gedir, daha doğrusu, müharibə deyil, ermənilərin Azərbaycan ərazilərini sistemətik ələ keçirməsi prosesi gedir. Son məlumatlar ondan xəbər verir ki, erməni nizami dəstələri artıq Gorusa gəlirlər. Yoldaş Çiçerin mənə yazır ki, biz milli qırğına yol verə bilmərik, Azərbaycan hissələri hərəkət etməməlidir və s. Lakin nə üçün Ermənistanla bütün sərhəd boyu yerləşən müsəlman kəndlərinin ermənilər tərəfindən qırılmasına yol verilir? Bəyəm Çiçerin görə bilmirdi ki, mərkəzin yeritdiyi siyasətin nəticələri belə olacaqdır?”

Ardı var

tezdir. Ən başlıcası, indi nəyə nail olmaq olar, indi Qarabağ və Zəngəzuru mübahisəli yerlər elan etmək olar, bunun üçün isə Azərbaycan hökumətinin razılıq verməsi gərəkdir. Bu bizim üçün zəruridir, biz mütləq Ermənistanla müqavilə bağlamalıyıq. Bunu qəti şəkildə beynəlxalq vəziyyət tələb edir, bunun üçün isə ən azından Qarabağ və Zəngəzuru mübahisəli elan etmək lazımdır”.

Georgi Çiçerin və Lev Karaxanın başçılığı ilə XXİK-nın yeritdiyi, Azərbaycanın hesabına Ermənistanla əməkdaşlıq siyasətinin qarşısını ala bilmədikdə iyul ayının 16-da Orconikidze Leninə, Stalinə və Çiçerinə teleqramında Azərbaycan nümayəndələri gələndə qədər

ilməsində mühüm rol oynayırdı və Orconikidze ilə Kirov da teleqramdakı şifr vasitəsi ilə məhz bu məqama işarə edirdilər. Qarabağ məsələsində də onun proseslərin arxasında dayandığı şifrlı və şifrsiz sənədlərdən aydın sezilməkdədir. Orconikidze açıq yazırdı ki, “Qarabağ bizim xarici işlər komissarlığımızın ikinci Zaqatalasıdır. Burada çox böyük təxribat gedir və bunların hamısını Moskvadakı ermənilər törədirlər”.

Georgi Çiçerin iyul ayının 19-da Leqrana göndərdiyi şifrlı teleqramda yazırdı ki, “Azərbaycanın da razılaşdığı təklifiniz ondan ibarətdir ki, Qarabağ Azərbaycana keçir, Zəngəzur isə mübahisəli ərazi kimi tanınır. Hər

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Məhz belə bir şəraitdə Kürdüstandakı siyasi istiqamət Osmanlı hökumətinin xeyrinə olaraq dəyişdi. Bir sıra kürd əmirləri daha Səfəvilər sarayına deyil, sultan sarayına meyl etdilər. Bu hadisədə həm osmanlıların, həm də kürdlərin arasındakı dini təəssüb böyük rol oynadı.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz nəticəni Bidlisi öz əsərində belə yazır: «Qızılbaşların zülmündən cana gələn kürd əmirləri I Sultan Səlim xana tabe olmağa başladılar» (76, 252).

Osmanlı hökuməti mövcud şəraitdən dərhal istifadə etmək üçün Mövlana²⁴ İdrisi Bidlisini Kürdüstana göndərdi və kürd əmirlərini sultan tərəfə cəlb etməyi ona tapşırırdı. Milliyyətə kürd olan Mövlana İdris öz dövrünə görə mükəmməl təhsil almış və vaxtı ilə Ağqoyunluların katibi olmuşdur. O, kürd əmirləri arasında böyük nüfuzlu malik idi. Buna görə də onun sultan xeyrinə apardığı təbliğat baş tutdu, bir də bəzi kürd əmirləri öz irsi əmirlik hüququnu saxlamaq üçün sultan hökumətinə tabe olmağa çox həvəs göstərirdilər. Onlar belə hesab edirdilər ki, sultan hökuməti həmişəlik olaraq onların irsi əmirlik hüququnu təmin edəcəkdir. Bəzi tayfa başçıları öz əmirlik hüququnu həddindən artıq sevdikləri üçün sonralar da müstəqillik uğrunda gedən mübarizənin başçısı oldular (1530-1585-ci illərdə).

«Şərəfnamə»dəki məlumatlara görə həmin dövrdə 20 nəfərdən artıq kürd əmiri Mövlana İdrisin vasitəsilə I Sultan Səlim xana məktub göndərərək, ona tabe olduqlarını bildirdilər (76, 416). Bundan başqa, sultan hökuməti bəzi kürd əmirlərinə pul və vəzifə vəd etməklə onları öz tərəfinə cəlb etdi. Kürdüstandakı bu hazırlıq işi başa çatdıqdan sonra I Sultan Səlim Səfəvilər hökuməti əleyhinə açıq müharibəyə başladı. Bəzi tədqiqatçıların yazdığına görə sultanın bu hərbi səfərinə 46 kürd əmiri öz silahlı qüvvəsi ilə iştirak etmişdir (89, 44).

I Sultan Səlim 1514-cü ildə Azərbaycan və Ermənistan üzərinə hücum edərək, Çaldıran çölündə I Şah İsmayılı məğlub etdi.

Bidlisi I Sultan Səlimin Azərbaycan və Ermənistanı alan bu yürüşünü kürd əmirlərinin xahişi ilə baş verdiyini qeyd edir (76, 416). Halbuki bu müharibənin əsas səbəbini dövrün iqtisadi-ictimai və siyasi ziddiyyətlərində axtarmaq lazımdır.

Çaldıran qələbəsindən sonra Kürdüstanda Sultanın nüfuzu daha da artdı. Bidlisi yazır ki: «Çaldıran müharibəsindən sonra Qızılbaşların nüfuzu Kürdüstanda zəiflədi. Kürdüstan və Diyarbəkir Osmanlı sultanlarının əlinə keçdi (76, 267). Çünki Çaldıran müharibəsindən sonra I Sultan Səlim əvvəlcə Kürdüstan məsələsini həll etmək qərarına gəldi. O, Azərbaycan səfərindən qayıdan zaman, Mövlana İdris Bidlisi kürd əmirləri adından sultana bildirdi ki, əmirlər öz irsi vilayətlərini Qızılbaşlardan geri almaq və əmirlər arasından bir nəfərin bəylərbəyi olmasını xahiş etdilər. Mövlana əlavə edərək göstərdi ki, «Kürd tayfaları bir-birinə itaət edən deyildirlər. Yaxşı olar ki, sultan öz adamlarından birini onların üzərində bəylərbəyi təyin etsin». «Şərəfnamə»dəki məlumatlara görə sultan bu təklif ilə razılaşırdı və Məhəmməd ağa Çavuşbaşını (Biqlu Məhəmməd ağa adı ilə də məşhurdur) Diyarbəkiri bəylərbəyi və Kürdüstan ordusunun baş komandanı təyin etdi (76, 417), sonra ona pasalıq ləğəbi verdi. Qazi Əhməd Çaldıran müharibəsindən sonra Kürdüstanda davam edən vuruşmadan bəhs edərək yazır: «Biqlu Çavuş adı ilə məşhur olan türkmən Mustovfi Diyarbəkiri almağa göndərildi» (101, 247).

Beləliklə, XVI əsrin əvvəlində baş verən Osmanlı-İran müharibəsi Kürdüstan torpağında davam etdi. Bu müharibədə vaxtı ilə irsi əmirliyi əldən çıxan və yaxud Səfəvilər dövlətindən narazı olan kürd əmirləri daha fəal iştirak edirdi. I Sultan Səlim Kürdüstan müharibəsinin ümumi rəhbərliyini Məhəmməd paşaya və Mövlana İdrisə tapşırırdı.

Sulaqzadə yazır ki: «Təbrizdən qayıdan zaman, sultanın mənzur-nəzərini cəlb edən və xanədanı Ali Osmanın xeyrxahı olan müvərrix Mövlana İdris Bidlisi... Əkrad ümərəsini padşah ali nəjada tabe etmək üçün Kürdüstan vilayətinə hərəkət etdi» (85, 378-379). Beləliklə, Çaldıran müharibəsinin ardı Kürdüstanda davam edirdi.

«Kürd və Kürdüstan tarixi» adlı kitabın müəllifi Məhəmməd Əmin Zəki Diyarbəkiri hakimi Xan Məhəmməd Ustaclunun Çaldıran müharibəsindən sonra Diyarbə-

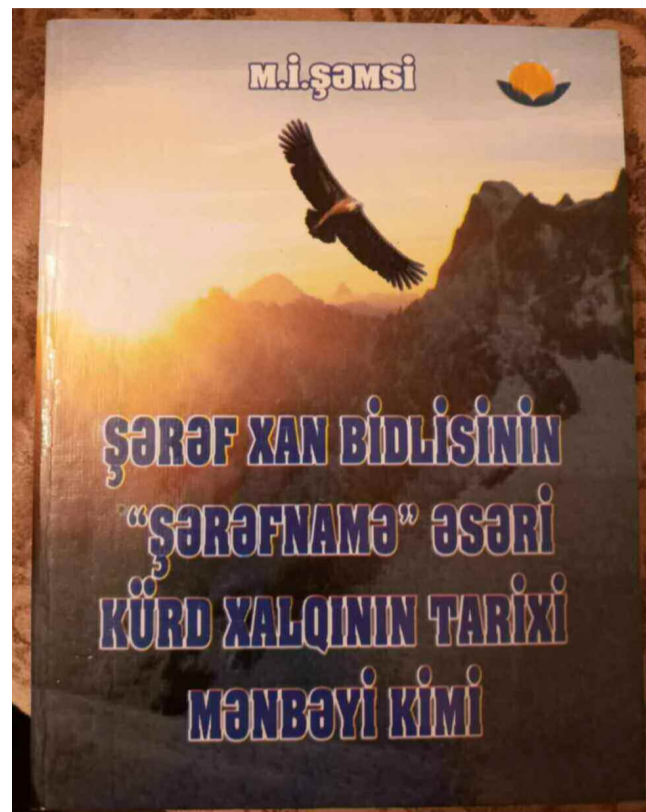
kir əyalətinə gəldiyini qeyd edir (117, 176). Lakin mənbələrdə göstərilir ki, «Xan Məhəmməd Ustaclu Çaldıran müharibəsində həlak olduğu üçün 1514-cü ildə I Şah İsmayıl Səfəvi onun qardaşı Qara xanı Diyarbəkiri hakimi təyin edir və Kürdüstan müharibəsində Qızılbaş ordusuna Qara xan başçı təyin olunur (85, 378). Qara xanın ixtiyarında 5 min nəfər Qızılbaş ordusu ilə Diyarbəkiri daxil olmaq istədikdə əhali ona mane oldu. Çünki Diyarbəkiri artıq Osmanlı hökumətinə tabe olmuşdu. Qara xan Mardin vilayətində özünü möhkəmləndirərək buradan düşməne qarşı yürüşə başladı. Hər iki ordu arasında Üsisibin yaxınlığında «Qoç hasarı» deyilən yerdə müharibə başlandı. Bidlisi qeyd edir ki: «həmin müharibədə Ruzəki tayfasından Tac Əhməd, Qasım Əndaki, Mir Şahhüseyn Kisani, Mir Seyfəddin və Ömər Candar... öldürüldü» (76, 417). Bu vuruşmada kürdlərdən bir çoxunun yaralandığı və əsir alındığı da «Şərəfnamə»də qeyd edilmişdir. Kürdüstanın bir sıra vilayətlərində müharibə şiddətlə davam edirdi. Ərciş qalası bir ildən artıq Qızılbaşların mühasirəsində qaldı.

Tədqiqatçıların yazdığına görə həmin mühasirə zamanı 15 min nəfərdən çox kürd döyüşçüsü və Osmanlı qoşunu məhv edilmişdi. Mardin qalasının müdafiəsi Süleyman xan Ustacluya (Qara xanın qardaşıdır) tapşırılmışdı. Mardin şəhəri dəfələrlə əldən-ələ keçdi, lakin Qızılbaşlar təslim olmadı və Kürdüstan müharibəsi uzandı. Məhz ona görə də 1516-cı ildə I Sultan Səlim kürd vilayətlərini istila etmək üçün qəti tədbir gördü. O, Anadolu ordusuna başçılıq edən Şadi paşanı Mardina və Trabzon hakimi Mustafa paşanı isə 10 min nəfərlik qoşunu ilə Ərzincana göndərdi. Həsən Rumlu yazır ki: «Cəməşkəzək hakimi Nurəli xəlifə Ərzincan nahiyəsində Mustafa paşa ilə qarşılaşdı. Baş verən müharibədə Mustafa paşa qalib gəldi və Nurəli xəlifə öldürüldü» (59, 154). Lakin Bidlisi bu hadisədən bəhs edərkən Nurəli xəlifənin Mustafa paşa tərəfindən deyil, Pir Hüseyinin başçılıq etdiyi kürdlər tərəfindən öldürüldüyünü qeyd edir (76, 167-168). Bizə görə Kürdüstan tarixini diqqətlə tədqiq edən Bidlisinin verdiyi bu məlumat daha artıq həqiqətə uyğundur.

XIX əsrin ortalarında, Kürdüstanın şimal-qərb hissəsindəki bir sıra əmirliklər Osmanlı hökumətinin ixtiyarına keçdi, çünki həmin nahiyədə osmanlılar üçün qorxu törədən Mərəş hakimi Əlaəddövlə Zülqədər artıq Osmanlı qoşunu tərəfindən məğlub edilmişdi. Yəni o nahiyədə Osmanlı hökuməti ilə rəqabət edə biləcək elə bir qüvvə yox idi. Diyarbəkiri, Ərzincan və Mərəş əyalətləri istila edildikdən sonra I Sultan Səlim Mövlana İdris vasitəsilə Diyarbəkiri vuruşmasında iştirak edən kürd əmirlərinə qiymətli hədiyyələr və fəxri nişanlar göndərdi. Sultan bu münasibətlə göndərdiyi rəsmi fərmanda Diyarbəkiri alınmasını, kürd xalqının əsarət altına düşməməsinə Mövlana İdrisin yaxşı xidməti kimi qeyd edirdi. Lakin Mardin müharibəsi davam edirdi. Şadi paşa ilə Məhəmməd paşa arasında ixtilaf başlandığına görə Şadi paşa Mardini istila etmədən Anadoluya qayıtdı. Qara xan bu fürsətdən istifadə edib Mardin qalasını daha da möhkəmlətdi. Vəziyyəti belə görən Mövlana İdris Sultana müraciət edərək yeni qüvvə istədi. M.Sulaqzadə yazır ki: «Sultan, Əhməd adlı bir dilavəri digər Rum dilavərləri ilə birlikdə köməyə göndərdi» (76, 85; 167-168). İskəndər Münşi qeyd edir ki: «1516-cı ilin yaz aylarında Xosrov paşanın başçılığı ilə 20 min nəfərlik Osmanlı qoşunu köməyə gəldi» (47, 43). Bu yeni qüvvə Məhəmməd paşanın ordusu ilə birləşərək Mardin nahiyəsində ən şiddətli vuruşma baş verdi. İskəndər Münşi sözüne davam edərək yazır: «Bu vuruşmada Qara xan öldürüldü, Qızılbaşların sıraları pozuldu və Osmanlı ordusu qalib gəldi» (76, 47, 43-46). Mardin şəhəri alındı, lakin şəhər daxilindəki qala təslim olmadı. I Sultan Səlim Hələb və Diməşq şəhərlərini istila etdikdən sonra Kürdüstana top və çoxlu qoşun göndərdi, beləliklə də, Mardin qalası işğal edildi lakin türk tarixçisi Əhməd Rasim iddia edir ki, Mardin şəhəri 1525 ilə qədər iranlıların əlində qalmışdır (53, 268).

Yuxarıda göstərilən ilk mənbələr Rasimin bu müddəasını rədd edir.

Mardin qələbəsindən sonra Orqə, Səncar, Hüsnəgif, Mosul və bir sıra digər kürd vilayətləri və qalaları da Osmanlı hökumətinə tabe oldu. Bidlisi göstərir ki: «Çaldıran qələbəsindən sonra I Sultan Səlim Diyarbəkiri sahib olub, Cəbqəcur, Ağca-Qala, Zak və Mənaşkürd nahiyələrini də öz ixtiyarına aldı» (76, 257).

Bidlisi Kürdüstan uğrunda davam edən Osmanlı-İran müharibəsindən çox az bəhs edir. O, hətta müharibənin nə zaman qurtarmasını da əsərində göstərmir. Lakin Qara xanın birinci vuruşmada öldürüldüyünü qeyd edir. İskəndər Münşi və bir sıra digər müəlliflər və tədqiqatçılar Kürdüstan müharibəsinin iki il davam etdiyini qeyd edirlər. Bütün bunlara baxmayaraq, Bidlisi XVI əsr Kürdüstan hadisələri haqqında bir sıra faydalı və zəngin məlumatlar verməklə bərabər, yeri gəldikcə Osmanlı siyasətini pərdəli halda olsa da ifşa edir.

Beləliklə, Kürdüstanı işğal etmək üçün 1514 və 1515-ci illərdəki Osmanlı-İran müharibəsi və Kürdüstandakı rəqabət osmanlıların müvəffəqiyyəti ilə başa çatdı. I Sultan Səlim bu münasibətlə Mövlana İdris vasitəsi ilə kürd əmirlərinə 500 xələt və 17 bayraq göndərdi. Mövlana İdris özünü isə Fransada hazırlanmış qızıl qılafı qılinc və 12 min qızıl doqə²⁵ qiymətində olan dəyərli hədiyyə ilə mükafatlandırdı. Sulaqzadə həmin illərdəki Kürdüstan müharibəsindən bəhs edərək yazır: «Bəzət düşmənlər (qızılbaşlar – Ş.M.) kürd dilavərlərinə qarşı dura bilmədilər və qaçdılar, sonra sultan tərəfindən Mövlana İdrisə min flori²⁶ və fəxri fərman göndərilib, saraya dəvət olundu, lakin müharibə davam etdiyi üçün Mövlana saraya getməkdən imtina etdi» (85, 380-381). Mövlana İdris öz vətəni Kürdüstanın Osmanlı hakimiyyətinə tabe edilməsində o qədər sədaqət göstərmişdi ki, I Sultan Səlim möhürlənmiş ağ kağızı ona göndərərək istədiyi kimi yazmağa icazə verirdi. Məhz buna görə idi ki, Mövlana İdris Kürdüstan müharibəsindən sonra I Sultan Səlim tərəfindən rəsmi nümayəndə kimi iştirak edərək kürd əmirləri ilə aşağıdakı qaydada müqavilə bağladı.

I. Əvvəldə olduğu kimi, bundan sonra da kürd əmirləri öz torpaqlarını irsi olaraq idarə edə bilər. Lakin müstəqil hökumət yarada bilməzlər. Qədim adət və ənənələrə görə hər əmir öz əmirlik dairəsində hökm edib bir-birinə nümayəndə göndərə bilər.

II. Kürd əmirləri öz silahlı qüvvələri ilə birlikdə Osmanlı hökumətinin bütün müharibələrində iştirak etməli və onun xeyrinə vuruşmalı idilər. Osmanlı hökuməti isə kürd əmirlərini xarici təcavüzdən müdafiə etməli idi.

III. Hər bir əmir hədiyyə adı ilə sultan xəzinəsinə ildə müəyyən miqdarda pul təqdim etməli idi (114, 4; 121, 436-437). Əmirlər daxili işlərində müstəqil, xarici siyasətdə isə Osmanlı hökumətinə tabe olmalı idilər.

Beləliklə, Mövlana İdrisin yardımı ilə Kürdüstan Osmanlı hökumətinə tabe oldu. Həmin müqaviləyə əsasən mərkəzləşmiş Kürdüstan dövlətinin yaranmasına mane olan irsi əmirlik hüququ saxlanıldı²⁷. Diyarbəkiri əyaləti altı hökumətə və 19 ocaqlığa²⁸ bölündü (98, 300-302). Bunlardan 11 sancaq²⁹ bilavasitə Osmanlı hökumətinə tabe oldu, 8 ocaqlıq zahirdə müstəqil qaldı. Övliya Çələbi yazır ki, «Diyarbəkirdən başqa ona tabe olan 40 qala da I Sultan Səlim tərəfindən alındı» (48, 146).

(Ardı gələn sayımızda)

(Əvvəli ötən sayımızda)

37. can dayın –can vermək
1. Kürd dilinə tərcümə edin.
1. bir məktəb ————— 7. iki qız
2. bir kənd————— 8. üç tələbə—————
3. bir şəhər————— 9. beş tələbə—————
4. bir ağac ————— 10. yüz altmış kitab —————
5. bir qadın————— 11. beş yüz adam.—————
6. bir küçə ————— 12. min şagird—————
2. Modelə uyğun birləşmələr düzəldin.
1. Du jin (cîwan) – du jinên cîwan
2. Sê dar (bilind) - —————
3. Pênc xort (çeleng) - —————
4. Şeş keç (êgin) - —————
5. Deh berx (biçûk) - —————
3. Cümlələri Kürd dilinə tərcümə edin.
1. Bacı, bura gəl, oraya getmə—
2. Cavan oğlan, bu kitabı götür və oxu —————
3. Ana,qalx . Aşağıda oturma.—
4. Ana,yuxarıda mənim yanımda otur.—
5. Əmi, siz haradansınız ?————
6. Qəşəng qız, nə üçün ağlayırsan?————

Təkrar üçün çalışmalar

1. Sözləri və söz birləşmələrini nümunəyə görə yazın və tərcümə edin.

Xort – xortek- xortekî cîwan
Diyarî- diyarîk – diyarîke mezin
Al- ... Gul- ... Berx- ...

2. İşarə əvəzlilikləri ilə olan birləşmələri obyekt halda yazın və cümlələrdə işlədin.

Eva gula –evê gulê E w a n
alana - ...

Eva mala- Ewan derfyanana -
.... Ewa bajara - Ewan gundana -
... Ewa hêlîna - Ewan qulingana -
...

3. Feillərin əmr formasının inkarını yazın. Binîvise- Nenîvise
Bêje-... Bişîne -
... Bigrî-... Bifroşe-... Hilde - ... Bişo-...
Bikirre- ... Avde – ...

Bi kurdî biaxifin

A) Na (xeyr), ne raste(düz deyil), hûn şaşin(siz yanılırsınız), erê raste(bəli, düzdür), hûn rast dibêjin(siz düz deyirsiniz) ifadələrindən istifadə edərək verilən suallara mətnə uyğun cavab verin.

A: Arif ji Bitlîsê ye.- B: Na, ne raste. Tu şaş î, ew ne ji Bitlîsê ye, ew ji

Diyarbîkirê ye.

A: Ew 28 salî ye.- B: —————

Arif li vir kar nake.- B: —————

A: Ew karê kirin- firotanê dike.-B: —————

A: Ew li

nexwaşxanê kar dike.- B:—————

A: Ew

xwedîyê mêvanxanê ye. - B: —————

A: Neh

sale, wekî ew li vir kar dike.- B: —————

Heyran (Oxşama)

Wî Xwedêyo, te daye,

Wî Rebbîyo, te daye, Dara mezin

sî daye, Ezîz binda pal daye,

Dijmin kerba can daye.

(Ay Allahım, sən vermişən, Ay Rəbbim, sən vermişən. Böyük ağaclar kölgə verir,

Əzizim kölgədə yatır, Düşmən isə paxıllıqdan çatlayır).

Grammatika: 1. Sifət və onun dərəcələri

2. Nida cümlələri
1. Sifət və onun dərəcələri.
Sifət çawa? (necə?), kîjan? (hansı?) suallarına cavab verir. O, mübtədə, təyin, eləcə də xəbər ad hissəsi rolunda işlənir.

Kürd dilində sifətin üç dərəcəsi var: adi dərəcə, müqayisə dərəcəsi, üstünlük dərəcəsi.

1. Sifət adi dərəcədə heç bir müqayisə bildirmir. Məs. Sêva sor. Roja geş.

2. Müqayisə dərəcəsində iki eşyanın əlamətləri bir-biri ilə müqayisə edilir. Bu zaman sifətə -tir şəkilçisi əlavə edilir. Məs. Mezin-meziñtir (böyük- daha böyük), sor – sortiñ (qırmızı- daha qırmızı), germ-germtir (isti – daha isti).

3. Eva mala ji ewê malê germtir e. (Bu ev o evdən istidir). Bajar ji gund meziñtir

e. (Şəhər kənddən böyükdür).

4. Sifətin üstünlük dərəcəsində əşyalardan kəmiyyət və keyfiyyətə ən

baharê ji rojên zivistanê dirêjtir in. Roj her diçin xweş dibin. Iro rûyê esmîn ji duh hêşintir e. Tava îro ji tava duh geştir e. Tirêjên tavê ida germtir bûne. Roja here geştirîn roja 21-ê adarê ye. Ji ber ku 21-ê adarê roja cejna Nevroze. Cejna Nevroz bona kurdan cejna here evra û mezintirîn e. Mirov vê rojê pîrî şa dibin, lê zarok ji mezinan pîrtir şad dibin. Mezin û biçûk cejna hev pîroz dikin, kes posîde namîne. Ewana dibêjin ``Her bijî Newroz!`` û kildaman distirên:

Nevroz e, Nevroz e, Cejna kurdan pîroz e....

Qeyd: ...wa tirê (sanki, elə gəlir ki) ifadəsi şəxslər üzrə dəyişir. Mübtədə obyekt halda olur. Min wa tirê, Te wa tirê, Ewî wa tirê, Me wa tirê, We wa tirê, Ewana wa tirê (Mənə elə gəlir ki, sənə elə gəlir ki, ona elə gəlir ki, bizə elə gəlir ki....)

Ferheng 20

1. dihele(helîyan)- əriyir (ərimək)
- 2.cejn(f,-a)- bayram
3. meh(f,-a)- ay
4. gîha(m,-yê)- ot
5. xemilandin- bəzəmək

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinə doğru bir addım

üstünü götürülür. Bu dərəcəni düzəltmək üçün sifətin sonuna -tirin şəkilçisi əlavə edilir. Zelaltirîn (ən şəffaf), baştirîn (ən yaxşı)

Adi müqayisə üstünlük
Zelal (şəffaf)
Germ(isti) Sar(soyuq) zelaltir (daha şəffaf)

Germtir(daha isti)
sartir(daha soyuq)
zelaltirîn (ən şəffaf)
germtirîn(ən isti)
sartrin(ən soyuq)

Bahar ji zivistanê germtir e (Yaz qışdan istidir). Havîn demsala germtirîn e

(Yay isə ən isti fəsildir).

Qeyd: Bəzən sifətin üstünlük dərəcəsi ilə here (ən), lape (ən) sözləri də işlənir. Roja here xweş roja 21-ê Adarê ye (Ən xoş gün martın iyirmi biridir). Zivistan demsala lape sar e (Qış ən soyuq fəsildir).

2. Nida cümlələri.
Nida cümlələri hiss həyəcanla deyilən cümlələrdir.

Çox zaman ``bila`` və ya ``bira``, ``Her bijî`` və s. ifadələrindən istifadə edilir.

Məs: Her bijî welatê me! (Yaşasın vətənimiz!)

Her bijî Newroz !(Yaşasın Novruz bayramı!)

Têkst

Bahar hat. Bahar piştî zivistanê tê. Mehên baharê ev in: Adar, Nisan, Gulan. Dema bahar tê, berf dihele. Kulilka berfîne vedibe. Gîhayê hêşîn erdê dixemilîne. Nêrgiz serê xwe ji bin axê bilind dikin. Caran bayê tenik nêrgizan dihejîne. Ewana serê xwe ba dikin, vi alf wî alf dinêhêrin. Te wa tirê ewana dibêjin: ``Rabin! Rabin! İdfî bahar e! Bahar e! Bijî bahar! Her bijî bahar!`` Piştî nêrgizan, sosin, sorgul, helale û beybîn baxçan geş dikin. Dûmeqesk jî vedigere û hêlîna xwe li banê jorîn çê dike.

Bahar ji zivistanê germtir e. Rojên

6. ba (m,-yê) - külək
7. dihejîne(hejandin)- əsdirin
8. ba kirin-yelləmək
9. evra- müqəddəs
10. geş- qəşəng
11. posîde- qəmgin
12. pîroz- mübarək
13. pîroz kirin – təbrik etmək
14. şad bûyîn - sevinmək
15. nêrgiz(f,-a)- nêrgiz gülü
16. tenik- nazik, incə
17. rû (m-yê) - üz, sifət
18. şûn (f,-a) - əvəzinə, yerinə
19. sosin (f,-a) - süsən
20. sorgul (f,-a) - qızılgül
21. beybîn (f,-a) – zəncirotu
22. helale (f,-ya) - zanbaq
23. te wa tirê – sənə elə gəlir ki, sanki

24. dûmeqesk (f,-a) – qaranquş
25. hêlîn (f,-a) – yuva
- 26.ban (m,-ê) jorîn – yuxarıdakı damda
27. Adar (f,-a) - Mart
28. Gulan (f,-a) - May
29. Nîsan(f,-a)- Aprel
- 30.berfîn(f,-a)-novruzgülü

Çalışmalar
1. Mətdən 6 sifət seçin və onların müqayisə və üstünlük dərəcələrini yazın.

Minak: hêşîn – hêşintir – hêşintirîn
2. Yuxarıdakı mətni oxuyun və verilən sözlərə antonimlər tapın.

1. Kin—————
2. Gellek—————
3. Sar—————
4. Zarok—————
5. Qalim—————
6. Esman—————
7. Nimz—————
8. Zivistan—————
9. Çû—————

3. Dirêj, bilind, sar, zelal, sipî, mezin, gulover, hên, teng sifətlərinin müqayisə və üstünlük dərəcələrini yazın.

- 1.dirêj - dirêjtir - dirêjtirîn
4. 3-cü çalışmadan bir neçə sifət

seçin və nümunəyə əsasən cümlələr düzəldin.

- Minak: 1.Bajarekî mezin
2. Min bajarekî mezin dit.
3. Min bajarekî mezin û bedew dit.
4. Min li jêrê bajarekî mezin û bedew dit
5. Min li jêrê li berpala çiyê bajarekî mezin û bedew dit.
6. Min li jêrê li berpala çiyayê bilind bajarekî mezin û bedew dit
7. Min tevî hevalên xwe li jêrê li berpala çiyayê bilind bajarekî mezin û bedew dit.

Təkrar üçün çalışmalar
1. Tərcümə edin.

1. Soyuq qış- soyuq bir qış. Zivistan sar- zivistaneke sar
2. Şəffaf bulaq- şəffaf bir bulaq

3. Böyük şəhər – böyük bir şəhər.....
4. Uzun gecə- uzun bir gecə.....

2. Cəmdə olan müəyyən isimləri qeyri-müəyyən isimlər formasında yazın.

1. Şevên dirêj – şevne dirêj
2. Zarokên êgin-
3. Sosinên tenik-
4. Sorgulên geş-
5. Şivanên pispor-
6. Parêzerên zana-

Bi kurdî biaxifin
Suallara cavablar verib dialoqu tamamlayın.

A: Bahar kîngê tê?- B: Bahar

A: Mehên baharê kîjan in? - B:

Mehên baharê.....

A: Dema bahar tê çi erdê dixemilîne? -

B:

A: Tu kîjan kulfikên baharê hez dikî?- B:

.....

A: Rojên baharê dirêjin, yanê rojên zivistanê?-

B:

A: Baharê hewa germe, yanê zivistanê?- B

Têdexistinok (Tapmaca)

1. Hilintir ha bilindtir, kur ji bavê

bilindtir (agir û dû).

(Hündür, hündür oğul atadan hündür (alov və tüstü).

Grammatika: 1. Gələcək zaman
2. ``Büyün`` feili gələcək zamanda
3. Gələcək zamana aid olan zaman zərfləri

1. Gələcək zaman. Gələcək zamanı düzəltmək üçün feilin indiki zaman kökünə

``bi``- önsəkilçisi əlavə edilir (İndiki sadə zamanda ``di``ön şəkilçisi idi). Şəxs sonluqları isə indiki zamanla eynidir. Gələcək zamanın mübtədəsi adlıq halda olur, yalnız ona -ê, (-yê) hissəcini əlavə edilir və ayrı yazılır. Bu zamanın xəbəri Ez ê çi bikim?...(Nə edəcəyəm?...) və s. sualına cavab verir.

tək cəm
Ez ê bi...im Em ê bi...in
Tu yê bi... î Hûn ê bi...in
Ew ê bi... e Ewana yê bi...in
``Xwandin``(``xwîn``) feilinin gələcək zamanda təsrifi

tək cəm
Ez ê bixwînim (Mən oxuyacağam)
Em ê bixwînin (Biz oxuyacağıq)

Tu yê bixwîni (Sən oxuyacağısan)

Hûn ê bixwînin (Siz oxuyacağınsınız)

Ew ê bixwîne (O oxuyacaq)

Ewana yê bixwînin (Onlar oxuyacaqlar)

``Dayîn`` (vermək) feilinin gələcək zamanda təsrifi

tək cəm

Ez ê bidim (Mən verəcəyəm)

Em ê bidin (Biz verəcəyik)

Tu yê bidî (Sən verəcəksən)

Hûn ê bidin (Siz verəcəksiniz)

Ew ê bide (O verəcək) Ewana yê bidin (Onlar verəcəklər)

Gələcək zamanın inkarını düzəltmək üçün ``bi`` önsəkilçisinin əvəzinə ``ne`` ön- şəkilçisi işlədilir. (Diqqət!!! İndiki zamanda inkar hissəcini – na dir.)

Məs: Ez ê nexwînin Mən oxumayacağam. Ez ê nedim (Mən verməyəcəyəm).

Ardı var

Xudu Məmmədovun vəfatından 35-il ötür

Azərbaycanın elm və ictimai-siyasi xadimi, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, Geologiya-mineralogiya elmləri doktoru Xudu Məmmədovun ölümündən 34-il ötür.

“Uşaqlara vətəni sevməyi öyrətmək lazım deyil. Siz onlara vətəni tanıdın, özləri sevəcəklər.” Bu sözlərin müəllifi Azərbaycanın elm və ictimai-siyasi xadimi, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, Geologiya-mineralogiya elmləri doktoru Xudu Məmmədova məxsusdur.

Böyük alimdən gətirdiyimiz sitatdan da görünür ki, o təkəcə elmlə yox, ideologiya ilə də məşğul olurdu. .

Yaddaşlarda böyük alim kimi qalan Xudu Məmmədovu bir daha xatırlayaq:

Məmmədov Xudu Surxay oğlu 14 dekabr 1927-ci ildə Qarabağda – Ağdamın Mərzili kəndində dünyaya göz açıb. Atası Surxay kişi tanınmış ziyalılarımızdan biri olub. Lenin-grad Tikinti Akademiyasını bitirmişdi. Anası Yaxşı xanım evdar qadın idi. Ailədə üç övlad olublar : Xudu, Oqtay və Məhbub.

Mərzilidə 7 illik məktəbi bitirdikdən sonra yeniyetmə Xudu rayon mərkəzindəki orta məktəbdə təhsil alır.

1946-cı ildə O, Azərbaycan Dövlət Universitetinin geologiya-coğrafiya fakültəsinə daxil olur. Ali təhsilini başa vurduqdan sonra Azərbaycan EA-nın Kimya İnstitutunda əmək fəaliyyətinə başlayır. Çox keçmir ki, O, dəqiq elmlər üzrə nəinki respublikamızda, keçmiş ittifaq məkanında ən istedadlı tədqiqatçı kimi tanınır. Kəşfləri, ixtiraları, sambalı elmi məqalələri maraqla qarşılanır, müəllifinə şöhrət gətirir, nüfuz qazandırır.

Dünyanın elm nəhəngi ingilis Con Bernal 1953-cü ildə Moskvada keçirilən elmi konfransda öz “dahi tələbəsi” haqda guya söz tapa bilməyən rus akademikinin fikrinə belə qüvvət verib: “Bizdəki və sizdəki “pensioner” kristalloqrafların həll edə bilmədiklərini sizin 25 yaşlı “pioner” tələbəmiz – cənab Xudu Məmmədov həll etmişdir!”

Beləliklə, Xudu Məmmədov 25 yaşında böyük alim titulu verdilər.

Böyük əl-Biruni, Şopenhayer, Kristli, Lomonosov, Fersman, Qubkin və digər qüdrətli dünya mineraloqlarının öhdəsindən gələ bilmədikləri ağır bir işin altına girərək kristalların iç quruluşlarının kəşfini gerçəkləşdirən də məhz Xudu Məmmədov oldu.

Xudu Məmmədovun kristalloqrafiyadakı böyük kəşfindən sonra Sovet İttifaqında süni almaz, yaqut, rubin, zümrüd, füzuzə, yaşma, sürmə və digər qiymətli daşlar alınmasıyla ölkəyə milyardlarla gəlir gətirilmişdi. Buna görə də nəhəng alimə kimya üzrə Nobel mükafatına təqdimatı haqqında söz-söhbət gəzməyə başladı.

Təəssüf ki,...

15 oktyabr 1988- ci ildə Bakı şəhərində əbədi olaraq gözlərini yumdu.

TAMAH VƏ SƏBR

(p o e m a)

Görkəmli alim, böyük mütəfəkkir, həyatda idealım, dahi insan, Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyi ideyasının daşıyıcısı

“Ömür məhz yadda qalan günlərin sayı ilə ölçülür.” -Sözlərinin müəllifi

XUDU MƏMMƏDOV

səxsiyyətinə ithaf edirəm

Proloq

Gecə sakit Ay da var,
Rəbbimin diqqəti var.
Səma təmiz buludlar,
Hərdən kölgə salırlar.
Çox uzaqdır ulduzlar,
Göz boyda kainat var.
Haqqın öz isməti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?
Vətən adlı xəstəyəm,
Qarabağa dəstəyəm.
Gül-bülbül sevdasına
Ən incə həvəsdəyəm.
Gülə könül verəndən
Qalmışam indi naçar.
Hər zərin qiyməti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?
Səbr -dözüm ha deyil,
Bezmək -hələ iş deyil.
Çözmək -nəticə deyil,
Bacarıqdır qazançım,
Dağ yoludur inancım.
Keçəcəyim körpü dar,
Dünyanın cənnəti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?
Tamah qılinc sayılsa,
Səbr mərhəmət deyil.
Ustad memar tapılsa,
Divar hörən yad deyil,
Sorğu sual, cavab da,
Dörd səmavi kitab da.
Rəbbimin hikməti var,
Bəxtin nə qüdrəti var?

**I hissə
HÖKMDARIN YUXUSU**

Rəvayətə görə bir şah var imiş,
Vəzir, vəkilləri çox eşidərmiş.
Ancaq qocalsa da, dolsa da yaşa,
Düşünüb iş görər, uymaz fərraşa.
Deyirlər şah bir gün göstəriş verir,
Sözünü hamıya bəyan eyləyir.
Əyanlar yığışır, vəzir də gəlir,
Şah taxta əyləşib, belə söyləyir:
“Bu gecə yuxuya getmişdim şirin,
Mənə sual oldu mənalı, dərin.
Sordu bir ağsaqqal, nurani kişi,
Ayırd edirsənmi yaxşını, pisi!?”
Cavabın bilmədim, möhlət istədim,
Tam gözdən itincə onu izlədim.
Ayılıb oturdum, baxdım doyunca,
Göz qırpa bilmədim səhər olunca”.

**II hissə
BAŞ VƏZİRİN TAMAHİ**

Deyirlər, şahların çətin anında,
Ağıllı vəzirlər məsləhət verir.
İndi hökmdarın dar məqamında,
Görək qoca vəzir nələr söyləyir:
“Dünyada insana ən yaxşı istək,
Böyük bir ölkədə şahlıq eyləmək.
Bir deyil, istərəm min ola varın,
Dirəyi qızıldan olan sarayın.
Zalım sərkərdələr yığısan elə,
Ölkələr əlindən zinhara gələ.
Kef üçün xanımlar, bir də ziyafət,
Bir güllü baxçada xoş istirahət;
Çərhovuz mayesi ceyran südümdən,
Kölgəlik ağappaq quş lələyindən;
Gündüzlər səninlə olsa da hamı,
Gecələr gözəllər yandıra şamı.
Bütün əyalətdə işi əzəldən,

Tapşır, cavabını soruş vəzirdən.
Düzü, çox çətindir pisi söyləmək,
Şahın qarşısında hər gün əyilmək”.
Şah bunu eşitcək durdu, az qala
İstədi vəziri zindana sala.
Əyanlar baş əyib, söz istədilər,
Saraya yığışan, vəzir, vəkillər:
“Səbr edin, ey böyük şahların şahı,
Ölüm son məqamdır, acıdır ahı.
Qırx gün möhlət verin, əgər tapmasa,
Vəzir öz qanıyla yusun günahı.”

**III hissə
ŞAHIN MƏRHƏMƏTİ**

Şah səbrini basdı, şərtini kəsdi,
Söylədi: “Bilməsən, zindan əbədi.
Onda dar ağacı qurduracağam,
Ya da ki, boynunu vurduracağam”.
Vəzir tərək eylədi sarayı həməni,
Saydı günlərini həmin o gündən.
Libasın dəyişdi, geydi çuxasını,
Bircə gün istədi artıq yaşasın.
Gəzdi əyaləti, bir neçə diyar,
Gördü, zəhmətini bölənlər də var.
Öyrəndi ki, hamı şahdan razıdır,
Ancaq, vəzirlərdən xalq narazıdır.
Otuz doqquz günü, ayılı gecəni,
Vəzir dincəlmədi, gəzdi ölkəni.
Ayrıla bilmirdi o, qəm-qüssədən,
Get-gədə taqətdən düşürdü bədən.
Bütün əyalətin dərdi-sərinin,
Danışa bilmirdi bir kəlməsinin.
Fəqət qəlbindəki o, öz dərdinin,
Böhlüşə bilmirdi bir cümləsinin.
Ürək çırpınırdı, göz qaralırdı,
Toran qarışırdı, axşam düşürdü.
Elə bil həyatla vidalaşırdı,
Hava soyuyurdu, o, üşüyürdü.
Bir isti komaya istədi getsin,
Kiməsə qəlbində olanı desin.
Ehtiyac duyurdu söhbət eyləsin,
Bütün olanları açıb söyləsin.
Vəzir düşündürdü harda qalmağı,
Axır qərar verdi yolda durmağı.
Səssiz titrəyirdi onun dodağı,
Bəlkə biri edər Allah qonağı?
Sanki, təbiətdə bütün qanunlar,
Biri o birinə uyğun olurlar.
Gör necə demişlər ulu babalar:
“Qaçan da, qovan da, Allahı anar”.

**IV hissə
MÜDRİK QOCANIN QONAĞI**

Bu anda bir cütcü gəlirdi çöldən,
Bütün gün işləyib düşmüşdü əldən.
Səxavətli olan bu müdrək qoca,
Çox yollar keçmişdi kamil olunca.
Cütcü qaraltıya çatıb dayandı,
Gördü bu dayanan yad bir adamdı.
Soruşdu: “Ay oğul, yoxsa çobansan,
Bəs sürü hardadır, nə axtarırsan?”
Vəzir cavab verdi: “Bəndəyəm ki, mən,
Kaş, çoban olaydım elə əzəldən.
Yuxarıda Allah, aşağıda sən.
Bəlkə bir gecəlik, qonaq edəsən?”
Vəzirin qolundan tutub astaca,
“Mən səni anladım”,- söylədi qoca.
“Sən ki, Allah adın çəkədin, ay oğul,
Qonaq Allahındır, hörməti uca”...
Qoca “gedək”,-deyib sözü bitirdi,
Söhbət edə - edə evə çatdılar.
Çırağı yandırdı, odun gətirdi,
Buxarı yerində ocaq çatdılar.
Qoca tezəcə alıb dəsdamazını,
Qıldı bir kənarda şam namazını.
Ocağın üstünə çaydanı qoyub,
Bir çaylı- çörəkli süfrə açdılar.
Allahın verdiyi nazı- nemətdən,
Yedilər, içdilər, söhbət açdılar.
Qoca danışsa da olub-keçəndən,

Ədalət Bədirxanlı

Sözün arasında soruşdu birdən:
“Halın pərişandır, çox kədərliyəm,
Danış ki, kədəri bölə biləsən.
Nə varsa aç, danış, gizlətmə məndən,
Sən Allah qonağı, bəs özün kimsən?”
Edam həyəcanın yaşayan vəzir,
Sorğu suallarla tamam barışdı.
Qəmli gözlərində sel dolu nəzir,
Olub keçənləri bir-bir danışdı:
“Mən şahlar şahının baş vəziriyəm,
Verilən fərmanı gərək mən çözməm.
Şahın yuxusunda gördüklərinin,
Cavabın tapmaqda tamam acizəm”.
Vəzir olanları danışdı başdan,
Qoca da dinlədi, lap axıracan.
Şahın baş vəzirə tapşırığından,
Bir hikmət yarandı bu əhvalatdan.

**V hissə
YUXUNUN HİKMƏTİ**

Qoca söylədi ki, narahat olma,
Dinlə, dediyimi yaddan çıxartma.
Hər an etimadı çalış qazan ki,
Divanda başda ol, ayaqda qalma.
Səbrin hikmətini hesab et uca,
Bir Allahın səbri çoxdur, bolluca.
Bu kəlmə Allahın adıdır, oğul!
Hər işi əvvəlcə düşün doyunca.
Tamah-pis əməldir, çəkilən ahdır,
Tamah-insanlara bil ki, günahdır.
Tamah-canlıların qanını soran,
Şeytan xislətinin amalındadır.
Vəzir barmağını dişlədi birdən,
Əyilib qocanın öpdü əlindən.
Çox mənə anladı etdiyi səhvədən,
Yaşardı gözləri onun sevincədən.
Söhbəti qısaldıb, sonra yatdılar,
Səhər sübhə yaxın tez oyandılar.
Atlanıb gəldilər şah sarayına,
Şahın məclisinə mehman oldular.

**VI hissə
SUAL-CAVAB MƏQAMI**

Şəhərdə hər yerə elan vuruldu,
Toplandı əyanlar, divan quruldu.
Şah taxta əyləşdi, vəzir ayaqda,
Suallar yenidən bir- bir soruldu.
Vəzir təzim edib, söylədi: “Həməni,
Günahım böyükdür, ey hökmü verən.
Şeytan xislətidir, tamahdır ki, mən,
İstədim şah olum, siz sağ olarkən.
Allahın buyruğu hər an gözəldir,
Səbrin hikməti var, yol gələcəkdir.
Mənə verdiyiniz hökmü- qərarın,
Bəlkə də icrası dəyişəcəkdir”...

Epiloq
Düşünüb, daşındı, söylədi Padşah:
“Sənin günahından qoy keçsin Allah!
Qüdrət sahibidir böyük Yaradan,
Çalış nəfsə uyma bir də heç zaman!
Bəllidir, ölkədə bu gün mən şaham,
Mən də sənin kimi bir yaranmışam.
Can verib, can alan yalnız Allahdır,
Mən bircə qarışqa yaratmamışam!”...

Son...

22.12.1988

ŞƏDDADI KÜRD DÖVLƏTİ

Sülaletin banisi

X əsrin 70-ci illərində Azərbaycanın quzeyində Şəddadi kürd dövləti meydana gəldi. Şəddadilər, əvvəllər Salarilər dövlətinin tərkibində olan Dəbil (Dvin) yörelərində yaşayırdılar. Salarilər dövlətinin zəifləməsindən istifadə edən Məhəmməd ibn Şəddad 951-ci ildə Dəbili ələ keçirib müstəqil Dəbil (Dvin) əmirliyini yaratmışdı. Soykökünə görə kürd olan Məhəmməd ibn Şəddad və onun varislərinin idarə etdiyi bu Azərbaycan əmirliyi tarixdə Şəddadi kürd dövləti adı ilə tanınır. Sonralar Şəddadilər Salarilər dövlətinin zəifləməsindən istifadə edib 971-ci ildə Gəncəni ələ keçirdilər və Azərbaycan Şəddadilər dövlətinin əsasını qoydular. Çox keçmədən Şəddadilər Gəncə ətrafında olan Bərdə, Şəmkir və b. torqlarda möhkəmləndilər. Ermənistanın şərqi hissəsini ələ keçirdilər.

Fəzl ibn Məhəmməd (985-1030) hakimiyyəti dövründə Şəddadilər dövləti qüvvətləndi. O, Gəncə ətrafındakı bütün xırda mülkləri aradan qaldıraraq mərkəzi hakimiyyəti gücləndirdi, Şəddadilərin ata-baba mülkləri olan Dəbili də öz dövlətinə birləşdirdi. Erməni hakimi Şəddadilər dövlətinə bac verməyə məcbur oldu. Bundan başqa Fəzl ibn Məhəmməd gürcülər və xəzərlərə qarşı uğurlu savaşa apardı. Onun hakimiyyəti illərində hərbi məqsədlə Araz çayı üzərində salınan beş Xudafərin körpüsü (1027) Azərbaycanın quzey və Güney bölgələri arasında iqtisadi və mədəni əlaqələrin genişlənməsində mühüm rol oynadı. Fəzl ibn Məhəmməd hakimiyyəti illərində Şəddadilərlə Şirvanşahlar arasında da sıx əlaqə yaramışdı. Hər iki sülalə arasında qohumluq münasibətləri vardı. Şəddadilər digər Azərbaycan hakimləri ilə Güneydə hökmdarlıq edən Rəvvadilərlə və Tiflis əmiri Əbülfəzl Cəfər ibn Əli ilə də dostluq münasibətləri saxlayırdılar. XI əsrin 30-cu illərində Arazdan quzeydəki Azərbaycan

torpaqlarında yeni-yeni Oğuz boylarının məskən salması Şəddadilərin hərbi qüdrətini daha da artırdı. Dəbili ələ keçirməyə çalışan Bizans-erməni qoşunlarına ağır zərbə vuruldu (1037). Bizans və Gürcüstanın birləşmiş qüvvələrinin Tiflis müsəlman əmirliyini aradan qaldırmaq cəhdi də baş tutmadı (1038). Şəddadilər dövləti Əbu-İ-Əsvər Şavurun (1049-1067) dövründə Gürcüstanla və onun müttəfiqi olan Şirvanşahlar dövləti ilə müharibələr apardı. Şəddadilər dövlətinin qüvvətlənməsindən qorxuya düşən və bu zaman Cəfərilər sülaləsinin idarə etdiyi Tiflis əmirliyini tutmağa çalışan gürcü çarı IV Baqrat alanlarla ittifaq bağladı, 1062-ci ildə alanların Dəryal keçidini aşaraq Gürcüstan vasitəsilə Azərbaycana hücum etməsinə şərait yaratdı. Bu zaman Şavur Gəncəni yadellilərə qarşı müdafiəsini möhkəmləndirdi. Bu məqsədlə onun ətrafına hasar və xəndəklər çəkirdi, şəhərə möhkəm qala qapıları düzəltirdi (1063). Şəddadilər bu zaman Dəbili əldən verməmək, habelə onlardan asılı olan Ani əmirliyini müdafiə etmək üçün ermənilərə və onlara kömək edən Bizans imperiyasına qarşı da uğurla mübarizə apardılar. Kiçik Asiya'nın şərqiində Bizansa qarşı vuruşan Şəddadi qoşunlarının vuruçu qüvvəsi oğuz türkləri idi. Bu mübarizədə Şəddadilərin daha qüdrətli müttəfiqi sonralar Səlcuq türkləri oldu.

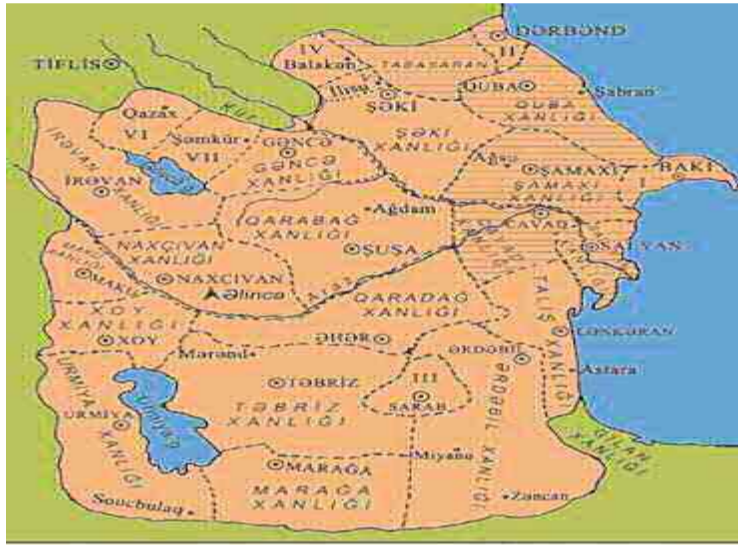
Rəvvadilər dövləti (981 – 1054)

Salarilər hakimiyyətinin zəiflədiyi dövrdə qüvvətlənən Təbriz, Marağa və Əhər hakimi Əbülhica 981-ci ildə axırıncı saları hökmdarı İbrahim ibn Mərzbanı (962-981) taxtdan salıb Rəvvadilər dövlətinin əsasını qoydu. Bu sülalənin soykökü qədim ərəb nəsilərindən birinə bəşçilik edirdi.

Azərbaycan XI-XIII əsrlərdə. Feodal dövlətlərin yaranması

Əsarət altına alınmış xalqların azadlıq

mübarizəsi, daxili çəkişmələr, iri feodalların mərkəzi hakimiyyətə tabe olmaması Xilafəti zəiflətdi və onun ərazisində müstəqil dövlətlərin yaranmasına gətirib çıxartdı. İlk əvvəllər imperiyanın ucqarlarında, o cümlədən Azərbaycanda kiçik dövlətlər-əmirliklər yarandı (Bərdə, Qəbələ, Şəki və s.). IX əsrin ikinci yarısından başlayaraq Azərbaycan ərazisində Şirvanşah Məzyədilər, Sacilər, Salarilər, Şəddadilər, Rəvvadilər

dadilər, Rəvvadilər dövlətləri meydana çıxdı. Onlar ərəb əsarətindən qurtarmağa cəhd edirdilər, buna görə onların yaranması müsbət hal idi. Lakin ölkənin xırda feodal dövlətlərinə parçalanması xarici düşmənlərdən qorunmağı çətinləşdirirdi.

Şirvanşah Məzyədilər dövləti (861-1027) xilafətinin dağılması gedişində yaranan müstəqil dövlətlərdən biri də Şirvanşahlar dövləti idi. Şirvan əvvəllər Azərbaycanın şimalında kiçik bir vilayət idi. Dərbənddən Kür çayına doğru Xəzər dənizi sahillərindəki Azərbaycan torpaqlarını əhatə edirdi. Həmin vilayətin mərkəzi Xəzər sahilində - Şamaxı-Dərbənd ticarət yolunun üstündə yerləşən Şirvan şəhəri idi. Bu dövləti Məzyədilər sülaləsi idarə edirdi. Şirvanşah Məzyədilər sülaləsi tarix ədəbiyyatında bəzən Şeybanilər və ya Yezidilər sülaləsi də adlanır. Məzyədilər kökcə Rəbiə adlı ərəb tayfasından idilər. Hələ xəlifə Osmanın (644-656) zamanında Aranı işğal edən Salman ibn Rəbiə bu tayfanın nümayəndəsi idi. Rəbiə tayfasının Şeybanilər nəslindən olan

Məzyədilər Azərbaycanda hələ o zamandan yerləşməyə başlamışdılar. Məzyədilərin görkəmli nümayəndəsi olan Yezid ibn Məzyəd, xəlifə Harun ər-Rəşid zamanı Cənubi Qafqaz vilayətlərinin, o cümlədən Şirvanın hakimi idi. Yezid ibn Məzyəd ərəblərin Azərbaycanda möhkəmlənməsində mühüm rol oynamış, bu yerlərdə gedən döyüşlərdə görkəmli bir sərkərdə kimi ad çıxarmışdı. O, Azərbaycanda

Xilafətə dayaq yaratmaq məqsədilə buraya Rəbiə tayfasından, həmçinin Misirdən və Suriyadan çoxlu ərəb köçürmüşdü. Ərəblər, əsasən, Aran, Şirvan və Dərbənddə yurd salmışdılar. Yezid ibn Məzyəd özünü də burada çoxlu torpaq mülkləri ələ keçirmişdi. Məzyədilər ilk dəfə Aranda paytaxtı Bərdə olan yarım-müstəqil əmirlik yaratmışdılar. O zaman Bərdə bütün Cənubi Qafqazda ərəb idarəçiliyinin mərkəzi idi. Yezid ibn Məzyəd iqləmətgahı da Bərdədə idi. Bütün bu torpaqları o, Şirvan valisi kimi idarə edirdi. Ömrünün sonunadək Azərbaycanda yaşayan Yezid ibn Məzyəd 801-ci ildə Bərdədə ölmüş və burada da dəfn olunmuşdu. Yezid ibn Məzyəd ölümündən sonra onun oğulları **Əsəd, Xalid və Məhəmməd Cənubi Qafqaz valisi təyin edildilər.** 859-cu ildə Məhəmməd ibn Yezid Gəncəni bərpa etdirib öz iqamətgahını bura köçürdü. Məzyədilərin müstəqilliyi artdı, onlar Azərbaycanda daha da möhkəmləndilər. 861-ci ildə Məzyədilər sülaləsindən olan Heysam ibn Xalid Şirvanı

müstəqil elan edərək "Şirvanşah" titulu götürdü. 917-ci ildə qonşu Lahicanşahlıq Şirvanşahlar dövlətinə birləşdirildi. Bununla bağlı olaraq Şirvanşah Əbu Tahir (917-948) 918-ci ildə hərbi-strateji baxımdan çox əlverişli mövqedə yerləşən qədim Şamaxını bərpa etdirib paytaxtı Xəzər sahilindəki Şirvan şəhərindən bura köçürdü. Bundan sonra Şirvanşahlar dövlətinin paytaxtı Yezidiyə adlanmağa başladı. Şirvanşahlar dövlətinin müstəqilliyi daha da artdı, ərazisi genişləndi. Şirvanşahın qoşunları Qəbələ (981-982), Bərdə (982) və Şabrani (983) ələ keçirdi. IX əsrdə azadlıq müharibələrinin genişlənməsi səbəbindən Xilafət getdikcə zəiflədi. Abbasilər imperiyasının dağılması gedişində Azərbaycanda bir sıra müstəqil feodal dövlətləri meydana gəldi. Belə bir şəraitdə xilafətin işğal etdiyi ölkələrdə yerli hökmdarlıqlar əmələ gəldi və onlar xilafətə tabe olmaqdan boyun qaçırdılar. Babək üsyanı yatırıldıqdan sonra, IX-XI əsrlərdə Azərbaycanda yaranmaqda olan feodal dövlətləri ərəblərin hakimiyyətindən imtina edir. Belə dövlətlər sayca çox idilər. Onlardan daha nüfuzluları Şirvanşahlar, Şəddadilər, Sacilər, Salarilər və Rəvvadilər idi. **Şirvanşahlar dövləti** Şirvanşahlar dövlətinin qurucusu Məzyədilər sülaləsi hesab olunur. Ərəb mənşəli Məzyədilər Rəbiə tayfasının Şeybanilər nəslinə mənsub idilər. Məzyədilər sülaləsinin görkəmli nümayəndəsi Yezid İbn Məzyəd Abbasilər dövründə Cənubi Qafqazın VI Şirvanın hakimi olmuşdu. Abbasilər xilafətinin zəifləməsindən istifadə edən Yezid İbn Məzyəd paytaxtı Bərdə olan yarım-müstəqil əmirlik qurdu. O, Aran, Şirvan, Dərbənd və Ermənistan ərazilərinin də idarə edilməsini də öz əlinə aldı. Yezid İbn Məzyəd varisləri dövründə Məzyədilər öz müstəqilliklərini daha da qüvvətləndirirlər. 801 – ci ildə Yezid ibn

Məzyədinin ölümündən sonra varisləri Xalid, Məhəmməd və Əsəd Cənubi Qafqazın hakiminə çevrildilər. Məzyədilər sülaləsinə mənsub Məhəmməd ibn Məzyəd; 859 – cu ildə Gəncəni bərpa edərək Məzyədilərin mərkəzinə bura köçürdü. Məzyədilərin müstəqilliyini artdı. Məzyədilərin Azərbaycanda daha da möhkəmlənməsinə şərait yaratdı.

Heysam ibn Xalidin dövründə Məzyədilər daha da damüstəqilləşdilər. O, 861 – ci ildə Şirvanşah titulu qəbul edərək Şirvanın müstəqilliyini elan etdi.

Səlcuq türklərinin hakimiyyəti dövründə də Azərbaycanın dövlətçilik ənənələri aradan qalmadı. Azərbaycanın quzeyində Şirvanşahlar dövləti yenidən dirçəlirdi. Şirvanşah I Fəriburz (1063-1096) səlcuq sultanlarına tabe olsa da, Şirvanşahların hakimiyyətinə tamamilə son qoyulmamışdı. Böyük Səlcuq hökmdarı Məlikşahın hakimiyyətinin sonuna yaxın Şirvanşahlar yenidən qüvvətlənməyə başlamışdılar. Bu zaman I Fəriburz, daha sonra isə onun oğulları II Mənuçöhr və I Afridun ölkəni müstəqil idarə edirdilər.

Səlcuq türklərinə qarşı mübarizədə gürcü çarları Şirvanşahlara yaxınlaşmağa çalışırdılar. Gürcü çarı Qurucu IV David (1089-1125) bu məqsədlə qızı Tamarı Şirvanşah I Afridunun oğlu III Mənuçöhrə vermişdi (1111). Şirvanşahlarla qohumluğun digər bir səbəbi də gürcü taqavollarının Azərbaycanın qərb torpaqlarını ələ keçirmək istəyi ilə bağlı idi. Geniş xarici siyasət planlarına malik olan gürcü çarı başqa bir qızını Bizans imperatoru Aleksey Komninin oğluna ərə vermişdi. Çar Davidin özü isə Səlcuqlara qarşı güclü müttəfiq qazanmaq məqsədilə Qıpçaq türklərinin hökmdarı Atrakın qızına evlənmişdi. O, səlcuq türklərinə qarşı qoymaq üçün Qafqazın şimalında Gürcüstanla 45 min ailə və ya 225 min Qıpçaq türk döyüşçüsü köçürmüşdü.

FƏTƏLİ XAN İSGƏNDƏRXAN OĞLU XOYSKI, DÜMBÜLÜ KÜRD TAYFASINDAN OLAN MƏŞHUR AZƏRBAYCAN KÜRDÜDÜR. O, AZƏRBAYCAN CUMHURİYYƏTİNİN BAŞ NAZİRİ OLMUŞDUR

(Əvvəli ötən sayımızda)

Bunu bizim həm vicdanımız və həm də milli qürurumuz tələb etməkdədir" ("Dalğa" qəzeti, 18 may - 3 iyun, 1991-ci il).

F.Xoyskinin qohumları barədə. Yuxarıda göstərdiyimiz kimi, Fətəli xanın kiçik qardaşı Rüstəm xan da Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında mühüm rol oynamış şəxsiyyətlərdəndir. O, qardaşının təşkil etdiyi ilk hökumətdə dəftərxana müdiri təyin olunmuş, 1919-cu il yanvarın 1-dək bu vəzifədə qalmışdır. 1918-ci il dekabrın 22-də F.Xoyskinin üçüncü hökumət kabinəsində sosial-təminat naziri təyin edilmişdi. O, sonralar N. Yusifbəylinin təşkil etdiyi birinci (14.09.1919) kabinədə sosial təminat, ikinci (24.12.1919) kabinədə isə sosial təminat və səhiyyə nazirinin müavini olmuşdur.

1920-ci ilin aprelindən sonra Azərb. SSR Dövlət Plan Komitəsində hüquq məsləhətçisi işləmiş, ilin sonunda Moskvaya köçərək orada ailə həyatı qurmuş və müxtəlif dövlət vəzifələrində çalışmışdır. F.Xoyski 1948-ci ildə Moskvada vəfat etmiş Novodeviçye qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

Mövsüm Əliyevin Rüstəm xan Xoyski haqqında yazdığı məqalədən aydın olur ki, Fətəli xanın böyük qardaşı Hüseynqulu xan ABŞ-a mühacirət etmişdir. Çünki əmisi haqqında məlumatları məhz Hüseynqulu xanın oğlu Zahid xan Xoyslu 1989-cu il avqust ayının 18-də ona bildirmişdir.

"Aydınlıq" qəzetinin 1990-cı il 4 avqust tarixli sayında E.Ağamaliyevanın "Fətəli xanın yadigarı" adlı məqaləsi dərc olunmuşdur. Fətəli xan Xoyskinin qızı Tamara xanım Hüseynova — Xoyskaya Mirzə Davud Hüseynova əre getmiş, 1938-ci ildə onun güllələnməsindən sonra 19 il həbsxanalarda, düşərgələrdə yaşamağa məcbur olunmuşdu. Tamara xanım yalnız 1955-ci ildə bəraət qazanaraq vətənə qayıtmış, 60-70-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Plan Komitəsində işləmişdir

Qüdsün xilaskarı Sultan Səlahəddin Əyyubi - əl-Kurdi

Bu gün dünya tarixinə adını qızıl hərfərlə yazdırmış İslam Dünyasının Sultanı Sultan Səlahəddin əl-Kurdi'nin yeri görünür

Səlahəddin Əyyubi: "Allah bütün Fələstin üzərində qələbəni mənə verərsə, onda mən torpaqlarımı böləcəm, bunu da vəsiyyətimdə yazacam. Sonra da gəmiyə minib, frankları onların uzaq ölkələrinə qədər təqib edəcəm. Mən ya öləcəm, ya da bütün Yer kürəsini Allaha inananlardan qurtaracam"

Səlahəddin Əyyubi (tam adı Əl-Nasir Səlahəddin Yusif ibn Əyyub olub- Sultan Səlahəddin əl-Kurdi) (d. 1138 - ö. 4 Mart 1193). Misir, Suriya, Yəmən və Fələstin sultanı və Əyyubi sülaləsinin ilk hökmdarı. 2 Oktyabr 1187-də Qüdsü səlibçilərdən alaraq şəhərdə 88 il sürmüş xristian ağalığına son qoymuş, avropalıların ardı ardınca düzəldikləri III səlib yürüşünü təsir-siz hala gətirmişdir. Səlahəddin, ərəb, türk, kürd və ümumiyyətlə müsəlman aləminin qəhrəmanı hesab olunur.

İlk illəri

Səlahəddin təxminən 1138-ci ildə müasir İraqın Tikrit şəhərində doğulmuş, kiçik yaşlarında təhsilini davam etdirmək üçün Dəməşqə göndərilmişdir. Onun atası Nəcməddin Əyyub, Baalbek əyalətinin əmiri idi. Səlahəddin on il ərzində Hələb və Mosulun səlcuqlu atabəyi olan Nürəddin Zənginin sarayında yaşayıb orada dinşünaslığı öyrənmişdir. İbtidai hərbi təhsilini Nürəddin Zənginin sərkərdələrindən biri olan doğma əmisi Əsadəddin Şirkuhdan almış Səlahəddin, onunla Misirdə yaradılmış Fatimi xilafətinə qarşı döyüşlərdə iştirak etmişdir. Nəticədə, o, 1169-cu ildə Misirin vəzirli təyin edildi. Misirdə Səlahəddinin çiyinlərində düşmüş əsas vəzifə ölkəni I Amalrikin başçılıq etdiyi Qüds səlibçi krallığına qarşı müdafiə etmək idi. Hamı Səlahəddinin bu vəzifədə uzun çəkməyəcəyinə inanırdı, çünki ondan əvvəl Misirdə qısa müddət ərzində bir çox hökumət dəyişmişdi. Buna səbəb, biri birinin ardınca taxta çıxmış kiçik yaşlı xəlifələrin maraqlarını təmsil edən vəzirlər arasında gedən rəqabət olmuşdur. Öncə Səlahəddin ətrafına Suriya sünnilərindən ibarət bir qrup şəxsi yığdığına görə Misir ordusuna nəzarət edə bilmirdi, çünki sonuncu əsasən şiələrdən ibarət idi. Onların (yəni şiələrin) maraqlarının əsas müdafiəçisi hesab olunan xəlifə Əl-Ədid 1171-ci ildə vəfat etdikdən sonra, taxta yeni Abbasi sülaləsinin nümayəndəsi olan Əl-Müstədi çıxdı ki, o da sünni idi. Səlahəddinin təkidi ilə, Bağdad-dakı üləmalar cümə namazları zamanı artıq Əl-Müstədini vəsf etməyə başladılar. Artıq bütün Misirin hakimi olan Səlahəddin rəsmi olaraq hələ də Nürəddin Zənginin nümayəndəsi hesab olunurdu. Sonuncu da öz növbəsində Bağdadda oturan Abbasi xəlifəsinin hakimiyyətini tanıyırdı.

Səlahəddin Misirin iqtisadiyyatını canlandırır, ölkənin ordusunu təkmilləşdirdi. Atasının tövsiyələrinə qulaq asaraq, özünü Nürəddin Zəngi ilə hər hansı münasibətdən qoruya bildi. Yalnız Nürəddin Zəngi 1174-cü ildə vəfat etdikdən sonra, Səlahəddin ciddi hərbi əməliyyatlara başladı: əvvəlcə kiçik müsəlman dövlətlərinə, sonra isə səlibçilərə qarşı.

İndi Səlahəddin artıq Misir sultanı adını daşıyırdı. Bununla o, yeni Əyyubi sülaləsinin əsasını qoyaraq, islamın sünni məzhəbini Misirin əsas məzhəbi elan etdi. Səlahəddin öz torpaqlarını qərbə tərəf genişləndirməyə başladı. Əmisi Əsadəddin Şirkuhdan Fatimi tərəfdarlarının Nil çayı boyunca

üsyaniyə yatırtmasından istifadə edən Səlahəddin Qırmızı dənizi keçərək Yəmənə işğalına yollandı. İslamda Səlahəddin Vəliulla adını daşıyır, o da "Allaha yaxın olan şəxs" deməkdir.

Səlibçilərə qarşı mübarizə

Səlahəddin iki dəfə, 1170-ci və 1172-ci illərdə, Nürəddin Zəngi tərəfindən Qüds krallığının işğalına yönəlmiş kampaniyalardan kənar qaldı, çünki o, Misir və Suriya arasında "bufer zonasının" mövcudluğunda maraqlı idi. Onun fikri ilk olaraq Suriyanı ələ keçirmək idi. Nürəddin Zənginin qəfil ölümü Səlahəddinlə onun arasında yaranmaqda olan münaqişənin qarşısını aldı. Nürəddin Zənginin özündən sonra qoyub getdiyi oğlu Əs-Saleh İsmayıl Əl-Məlik hələ uşaq idi və o da 1181-ci ildə dünyasını dəyişdi.

Nürəddin Zənginin ölümündən dərhal sonra, Səlahəddin qoşunla Dəməşqə doğru irəlilədi və şəhər alilləri tərəfindən qarşılandı. Öz hakimiyyətini möhkəmləndirmək üçün Səlahəddin illərin sınağını keçmiş ənənəyə yol atır: o, Nürəddin Zənginin dul qalmış arvadı ilə evlənir. Nürəddin Zənginin hakimiyyəti altında olan iki ən böyük şəhər - Hələb və Mosul - yalnız sonralar (1176 və 1186-cı illərdə) Səlahəddin tərəfindən ələ keçirildi. 20 may 1176-cı ildə Hələbin mühasirəsi zamanı Haşaşın adı ilə tanınan gizli bir qrupun qatilləri Səlahəddini öldürməyə cəhd etdi. Onun həyatına iki sui-qəsd təşkil edildi və bunların ikincisi az qalsın Misir sultanının həyatı bahasına başa gələcəkdi.

Suriyada öz hakimiyyətini möhkəmləndirməklə məşğul olan Səlahəddin, səlibçi qoşunları ilə girişdiyi döyüşlərdən adətən müzəffər çıxırdı. Yalnız 1177-ci il noyabrın 25-i Montgisard ətrafında baş vermiş döyüş zamanı Qüds kralı IV Bolduin, Reynald de Şatyon və Templiyer cəngavərlərinin birləşmiş qoşunu Səlahəddini ağır məğlubiyyətə uğrattı. Müsəlman ordusunun yalnız onda bir hissəsi Misirə qayıda bildi.

1178-ci ildə Səlahəddin və səlibçi krallığı arasında atəşkəs elan edildi. Sonrakı ili Səlahəddin uğradığı məğlubiyyətin acı nəticələrini aradan qaldırmaq üçün məşğul oldu. Ordusunu möhkəmləndirdikdən sonra, Səlahəddin yenidən səlibçilərə qarşı hücumu keçərək, onları 1179-cu ildə Vadum Yakob adı ilə tanınan yerdə məğlub etdi. Ancaq səlibçilərin əks-hücumları Səlahəddin tərəfindən qəti hərbi cavablara səbəb olurdu. Məsələn, Reynald de Şatyon Qırmızı dənizdə yaratdığı donanma ilə müsəlman zəvvar və tacirlərinə basqın edirdi. Buna cavab olaraq, Səlahəddin 30 gemidən ibarət donanma düzəldərək 1182-ci ildə Reynald de Şatyonu Beyrutla hücum etməklə hədələdi. Öz növbəsində, de Şatyon müsəlman dünyasının müqəddəs şəhərləri olan Məkkə və Mədinəni talamağı söz verdi. Səlahəddinin növbəti addımı 1183 və 1184-cü illərdə de Şatyonun İordaniyanı iki yerləşən Kerak qalasını mühasirəyə almaq oldu. Bunu meydan oxumaq kimi anlayan de Şatyon 1185-ci ildə müsəlman zəvvarlarının karvanına hücum etdi. Qədim fransız mənbələrinin verdiyi yoxla-

nılmamış məlumata görə, bu karvana hücum zamanı Səlahəddinin bacısı əsir götürülmüşdü. Həqiqətdə isə, de Şatyonun cəngavərləri Səlahəddinin bacısı və onun oğlunun olduğu karvana yox, başqasına basqın etmişdilər.

1187-ci ilin iyulunda Səlahəddinin qoşunları Qüds krallığının çox hissəsini geriye qaytarmağa müvəffəq oldular. Həmin il iyulun 4-ü Səlahəddinin ordusu Qüds krallığının əri Gi de Luzinyan və Tripoli hökmdarı III Reymondun birgə qoşunları ilə Hattin döyüşü zamanı üz-üzə gəldi. Bu döyüş səlib yürüşləri tarixində dönüş anı hesab olunur. Müsəlman ordusu səlibçiləri darmadağın etmiş, əsirliyə düşən Reynald de Şatyon isə şəxsən Səlahəddin tərəfindən edam edilmişdir. Gi de Luzinyan əsir düşsə də, Səlahəddin ona rəhm etmişdir. Döyüşdən iki gün sonra, Səlahəddinin əmri ilə səlibçilər arasında bilavasitə hərbi əmrləri yerinə yetirməklə məşğul olanların boynu vuruldu. Bu edamlar haqqında Səlahəddinin şəxsi katibi İmadəddin də yazmışdır: "O, (Səlahəddin) buyurdu ki, əsirlər edam olunsun. Onun ətrafında bir çox alim, sufi və başqa möminlər yığılmışdı; onların hər biri də qollarını çirməyələrək və qılınclarını qınından çıxardaraq heç olmasa bir əsiri edam etməyi Səlahəddindən xahiş edirdi. Səlahəddin xoşbəxt üzlə taxtında əyləşmişdi. Kafərlər ümitsiz bir halda idilər."

Tarixçi Bəhaüddinin yazdığına görə, Səlahəddin Qüdsü səlibçilərdən almamışdan əvvəl bunları söyləmişdir:

"Mən (Bəhaüddin) Səlahəddinin yanında olarkən, o, çönüb mənə dedi: "Allah bütün Fələstin üzərində qələbəni mənə verərsə, onda mən torpaqlarımı böləcəm, bunu da vəsiyyətimdə yazacam. Sonra da gəmiyə minib, frankları onların uzaq ölkələrinə qədər təqib edəcəm. Mən ya öləcəm, ya da bütün Yer kürəsini Allaha inananlardan qurtaracam."

Qısa müddət ərzində, Səlahəddin səlibçilərin işğal etdiyi demək olar ki bütün şəhərləri geriye ala bildi. 88 il xristianların dayaq nöqtəsi olan Qüds 1187-ci il oktyabrın 2-də nəhayət Səlahəddinin əlinə keçdi. Əvvəlcə, Səlahəddin səlibçilərin şəhərdə qalmış hissələrinə çıxış yolu vermək istəmirdi. Onun fikrini dəyişdirən o oldu ki, xristianların başçılarından biri Balian İbelin Qüdsdə yaşayan 3-5 minə yaxın müsəlmanı öldürməyi və şəhərdəki müsəlman incilərini dağıtmağı söz verdi. Müşavirləri ilə məsləhətləşdikdən sonra, Səlahəddin səlibçilərin şərtlərini qəbul etdi. Şəhərdən çıxmaq üçün hər bir frank girovunu verməli idi. Bir çoxlarını girovsuz Qüdsdən buraxmasına baxmayaraq, Səlahəddin 7-8 minədək qadını qul etdi.

Xristian istehkamlarından yalnız Tir özünü saxlaya bildi. Şəhərin hökmdarı Konrad Montferrat Tirin müdafiə xətlərini möhkəmləndirib, Səlahəddinin qoşunlarının iki mühasirəsinə tab gətirə bildi. 1188-ci ildə Gi de Luzinyan azadlığa buraxılaraq, öz yoldaşı Qüds krallığı Sibillanın yanına qayıtdı. 1189-cu ildə bu kral ailəsi Montferratın məskəni olan Tiri öz krallığına

qatmaq istədi. Lakin Montferrat, Gi de Luzinyanı kral kimi tanımaq istəmirdi. De Luzinyan və kraliça Sibillaya qalan yeganə addım Əkr şəhərinin mühasirəsi oldu.

Hattin məğlubiyyəti və Qüdsün süqutu III səlib yürüşünə səbəb oldu. Bu məqsədlə İngiltərə və Fransada xüsusi "Səlahəddin vergisi" yığılmağa başlandı. Bu yürüş, Əkr qalasını geriye qaytara bildi. İngiltərə kralı I Riçard Əkrdə əsir götürülmüş müsəlmanları edam etdikdən sonra, Səlahəddinin əsiri olan frankların da aqibəti buna bənzər oldu. 1191-ci il sentyabrın 7-i Səlahəddin və I Riçardın orduları Ərsuf ətrafında görüşdülər. Bu döyüşdən səlibçilər qalib çıxdılar. Səlahəddinlə Riçard arasındakı münasibət hərbi rəqabətdən başqa qarşılıqlı hörmət üzərində qurulmuşdu. Məsələn, İngiltərə kralı döyüşlərin birində yaralandıqda, Səlahəddin ona özünün şəxsi təbibinin qulluqlarını təklif etmişdi. Daha sonra, Ərsuf döyüşündə Riçard atını itirdikdə, müsəlmanların mərd soltanı öz rəqibinə iki at yolladı. Frankların düşərgəsində su çatışmazlığı haqqında eşitdikdə isə, Səlahəddin onlara dağlardan yığılmış qar içində meyvə yolladı. Öz növbəsində, Riçard öz bacısını Səlahəddinin qardaşına verməyi və Qüdsü onların toy hədiyyəsi etməyi təklif etdi.

İki hökmdar 1192-ici ildə Ramla müqaviləsini bağlayaraq, bu qərara gəldilər ki, Qüds müsəlmanların əlində qalsın, ancaq bir şərtlə ki, xristian zəvvarlarına heç bir maneə törədilməsin. Müqavilənin şərtlərinə görə, Latin krallığı indi Tirdən Caffaya qədər uzanan ensiz zolaq çərçivəsində yerləşməli idi.

1193-cü il martın 4-ü, I Riçardın Avropaya qayıtmasından dərhal sonra, Səlahəddin vəfat etdi. Səlahəddinin xəzinəsi açıldıqda məlum oldu ki, orada onun dəfninə belə çatacaq pul yoxdur. Səxavətli hökmdar var-dövlətinin çox hissəsini xeyriyyə işlərinə xərcləmişdi.

Səlahəddinin məqbərəsi Dəməşqdəki Üməyyə məscidində yerləşir.

Tarixdə necə tanınır?

Xristianlara qarşı apardığı amansız mübarizəyə baxmayaraq, Səlahəddin Avropada mərd cəngavər şöhrətini qazanmışdır. Onun şöhrəti o dərəcəyə çatmışdır ki, onun haqda epos yazılmış, və hətta dahi italyan şairi Dante Aliqieri onu cəhənnəmin xeyirxah dinsizlərin yaşadığı guşəsində təsvir etmişdir. Səlahəddin həmçinin Sör Valter Skotun 1825-ci ildə yazdığı Tilsim əsərində də müsbət şəkildə göstərilmişdir. Səlibçilərin 1099-cu ildə Qüdsü işğal etdikdən sonra törətdikləri vəhşiliklərə baxmayaraq, Səlahəddin girov pulunu ödəyən sırayı katolikləri və hətta xristian döyüşçülərini əfv etdi. Yunan pravoslav məzhəbinin tərəfdarları ilə daha yaxşı rəftar olunurdu, çünki onlar səlibçilərə qarşı çıxış etmişdilər. Səlahəddin və onun yaşadığı dövr haqqında maraqlı məlumat Tariq Əlinin müəllifi olduğu Səlahəddinin Kitabı romanında verilir.

(Ardı var)

Başkan Barzani: Din alimleri, vatanseverlik duygusunun güçlendirilmesi konusunda etkili rol oynamalı

Başkan Mesud Barzani, Kürdistan İslam Alimler Birliği kuruluşunun 54. yıl dönümü dolayısıyla bir tebrik mesajı yayımladı.

Başkan Mesud Barzani, Kürdis-

tan İslam Alimler Birliği kuruluşunun 54. yıl dönümü dolayısıyla bir tebrik mesajı yayımladı.

Kürdistan İslam Alimler Birliği kuruluşunun 54. yıl dönümü

dolayısıyla başkan, üyeler ve tüm din adamlarını tebrik eden ve kendilerine başarılar dileyen Başkan Barzani, mesajında şu ifadelerle yer verdi: "Nemir (Ölüm-süz) Barzani tarafından Kürdistan Alimler Birliğinin kurulması, din alimlerinin milli mücadeleye katılımlarındaki rol ve konumunu vurgulamak ve Kürdistan toplumunda ve Kürt kurtuluş hareketinde özgünlüğü, dini değerleri ve bir arada yaşam kültürünü desteklemektir."

Din alimlerinden beklentim, vatanseverlik duygusunun, insani değerlerin, birlik ve beraberliğin güçlendirilmesi, farkındalığın artırılması konusunda etkili rol oynamalarıdır."

Mesur Barzani: "Biz yaşadığımız sürece Kürdistan bir arada yaşama ülkesi olacak"

Başbakan Mesur Barzani, "Biz yaşadığımız sürece Kürdistan bir arada yaşama ülkesi olacak ve

tarım, turizm ve arkeoloji açısından oldukça önemli olduğuna dikkat çeken Mesur Barzani, "Şexan böl-

devam edeceklerini vurgulayan Mesur Barzani, "Biz yaşadığımız sürece Kürdistan bir arada yaşama ülkesi olacak. Kapılarımız canlarını ve onurlarını korumak için Kürdistan'a sığınan herkese açık olacaktır." dedi.

Ezidi kardeşlerinin başlarına gelen tüm trajedilere ve soykırımlara rağmen dillerini, kültürlerini ve kimliklerini savunmaya devam ettiklerini dile getiren Başbakan, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Kürdistan Bölgesi Hükümeti, Ezidi kardeşlerimizin haklarını koruma konusundaki kararlılığını yineliyor ve onlara daha fazla hizmet etmek ve acılarını hafifletmek için her türlü çabayı gösterecek."

Kürdistan, Şexan'daki ve diğer bölgelerdeki savaş veya başka sebeplerden dolayı yerlerinden edilen kardeşlerimizin evidir. Kardeşlerine kapılarını açan, ekmeklerini onlarla paylaşan Duhok, Şexan ve bu bölge halkına teşekkür ediyorum."

engellere rağmen halkımıza hizmet etmeye devam edeceğiz." dedi.

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesur Barzani, Şexan-Laleş yolu projesinin temel atma töreninde yaptığı konuşmada, bölgedeki dinlerin ve farklı toplulukların barış içinde bir arada yaşama kültürüne övgüde bulundu.

Şexan bölgesinin ekonomi,

Kürdistan Bölgesi'ndeki bir arada yaşam kültürünün güzel bir örneğidir. Bizler bu kültür ve hoşgörü ruhuyla güzeliz ve bununla gurur duyuyoruz. Dolayısıyla bu bölgeye hizmet etmek için elimizden geleni yapacağız." ifadelerini kullandı.

Tüm engellere rağmen Kürdistan Bölgesi halkına hizmet etmeye

APIKUR: Kürdistan Bölgesi'nden petrol ihracatının yeniden başlaması çağrısında bulundu

Kürdistan Bölgesi Petrol Endüstrisi Grubu (APIKUR), Kürdistan Bölgesi petrol ihracatının bir an önce yeniden başlatılması için Erbil-Bağdat

görüşmelerinin devam etmesi çağrısında bulundu.

APIKUR, Kürdistan Bölgesi'nden Irak-Türkiye petrol boru hattı yoluyla petrol ihracatının yeniden başlatılmasının hızlandırılması çağrısında bulunan bir bildiri yayınladı. Açıklamada, APIKUR üyelerinin geçmiş ve sonraki aidatlarını almaları, ekonomik şartlara ve tecrübeye uymaları şartıyla petrol ihracatına başlamaya hazır oldukları ifade edildi.

APICOR, bu hafta (24 Eylül'de) yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısına atıfta bulunarak, Irak federal hükümetine, çözülmemiş sorunların çözülmesi ve Kürdistan Bölgesi petrol ihracatının mümkün olan en kısa sürede yeniden başlatılması için Kürdistan Bölgesel Hükümeti ve uluslararası şirketlerle koordinasyon kurma çağrısında bulundu.

Paris'teki Uluslararası Tahkim Mahkemesi'nin Irak'ın Türkiye aleyhine açtığı davada verdiği karara göre Kürdistan Bölgesi petrolünün Türkiye'nin Ceyhan limanı üzerinden ihracatının (25 Mart 2022) durdurulması dikkat çekiyor.

İhracat durdurulmadan önce Kürdistan Bölgesi, Irak-Türkiye boru hattı üzerinden küresel pazarlara 450 bin varil petrol ihraç ediyordu.

APICOR, yaptığı açıklamada, Irak Başbakanı Muhammed Şii el-Sudani'nin (17 Eylül) Amerikan medyasına yaptığı, Türkiye üzerinden petrol ihracatına bu yılın sonuna kadar devam edebileceği yönündeki açıklamalarına dikkat çekti. APICOR bu nedenle Bağdat, Erbil ve Kürdistan Bölgesi'nde faaliyet gösteren petrol şirketlerini bir araya getirecek acil bir üçlü toplantı çağrısında bulundu.

Neçirvan Barzani: Seçimler, kurumların konumunu güçlendirmek açısından önemli

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) Genel Başkan Yardımcısı Neçirvan Barzani, Kürdistan

Parlamento seçimlerinin Kürdistan Bölgesi kurumlarının konumunun güçlendirilmesi ve meşruiyetinin yenilenmesi açısından önemini vurgulayarak, sürecin başarılı bir şekilde geçmesi için her türlü çabanın gösterilmesi çağrısında bulundu.

KDP Genel Başkan Yardımcısı Neçirvan Barzani, dün (21 Eylül 2024) yetkililer, Teşkilat Bürosu üyeleri, Erbil Valisi Umed Xoşnaw, Soran Bağımsız İdaresi Müdürü Helgurd Şeyh Necib ve KDP şube başkanlarıyla bir araya geldi.

Önümüzdeki seçimlere ilişkin hazırlıklar ve örgütlenme konularının ele alındığı görüşmede, gerekli yönergeler de sunuldu.

Neçirvan Barzani, seçimlerin Kürdistan Bölgesi kurumlarının konumunu güçlendirmek ve meşruiyetini yenilemek için önemini vurgulayarak, sürecin başarılı bir şekilde geçmesi için her türlü çabanın gösterilmesi çağrısında bulundu.

Irak Savunma Bakanlığı'ndan Peşmerge'ye ağır silah verilmesine ilişkin açıklama

Irak Savunma Bakanlığı, Peşmerge güçlerine Howitzer toplarının (obüs) kendi izinleri dahilinde verildiğini duyurdu.

Irak Savunma Bakanlığı, Peşmerge güçlerine

Howitzer toplarının (obüs) kendi izinleri dahilinde verildiğini duyurdu.

ABD, 6 Ağustos'ta düzenlenen bir törende Peşmerge Güçlerine Howitzer tipi (obüs) 24 top teslim etmişti.

Bunun üzerine bazı Iraklı taraflar topların teslimatına itiraz etti ve sert tepki gösterdi.

Takaddum Partisi Başkanı Muhammed Halbusi 14 Eylül'de yaptığı açıklamada "Biz ağır silahların hiçbir şekilde iç güvenlik güçlerine teslim edilmesini onaylamıyoruz. Onların görevi sadece iç güvenliği sağlamak ve sorumlu oldukları sınırları korumak" ifadelerini kullanmıştı.

Irak Savunma Bakanlığı ise bu açıklamalar sonrası toplara yönelik anlaşmanın 7 sene önce imzalandığını ve bu topların 2023'te Umqeser Limanı'na ulaştığını kaydetti.

Bakanlık açıklamasında Peşmerge'nin Irak güvenlik güçlerinin bir parçası olduğunu belirterek "Peşmerge milli bir güçtür ve Irak'a sadık olduklarından şüphe yoktur" açıklamasında bulundu.

Bakanlık ayrıca topların limana varmasının üzerinden bir yıl geçtiğini ve Irak Başbakanı Sudani'nin onayı dahilinde Peşmerge güçlerine teslim edildiğini açıkladı.

Mesrur Barzani: Toplumun tüketiciden üreticiye dönüşmesini hedefliyoruz

Başbakan Mesrur Barzani, Kürt çiftçilerinin ürünlerinin Arap ve Avrupa pazarlarına ulaştığını

belirterek, iç ve dış pazarlarda çiftçilere destek vermeye devam edeceklerini söyledi.

Başbakan Barzani, bugün (21 Eylül 2024) Zaho'daki Silivana fabrikasının açılışını gerçekleştirdi. Başbakan Mesrur Barzani, açılış töreninde yaptığı konuşmada, fabrikanın bölgedeki çiftçiler için "çok önemli" bir yatırım olduğunu vurgulayarak, bunun Kürdistan Bölgesi Hükümetinin tarım sektörüne verdiği önemin bir göstergesi olduğunu ifade etti.

Mesrur Barzani, tarım sektörünün geliştirilmesinin hükümetin önceliklerinden biri olduğunu belirterek, "Dokuzuncu kabine olarak, tarım ve gıda sanayisine daha fazla önem veriyoruz. Geçtiğimiz yıllarda devletin ve özel sektörün katkılarıyla birçok tarımsal projeyi hayata geçirdik. Birçok silo açtık. Çiftçilerimizin elde ettiği mahsullerin iç ve dış piyasalarda yer etmesi için çalışmaya devam ediyoruz" dedi. Başbakan Mesrur Barzani, ayrıca, Kürdistan Bölgesi'nde gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi amacıyla tarım sektörünün geliştirilmesinin ana gündemlerinden biri olduğunu belirtti. Bu çerçevede çiftçilerin üretimlerini modern ve bilimsel yöntemlerle geliştirmelerinin önemine dikkat çekti.

Toplumun tüketiciden üreticiye dönüşmesini hedeflediklerini ifade eden Mesrur Barzani, yerli üretime verilen desteğin devam edeceğini ve Kürdistan Bölgesi'nin tarım sektöründe yabancı ürünlerle rekabet edebilmesi için bu tür projelerin sürdürüleceğini kaydetti.

Erbil Valisi Xoşnav'dan Seçim sürecine ilişkin açıklama

Erbil Valisi Umed Xoşnav, Kürdistan Bölgesi Parlamento seçim kampanya yönergelerini ihlal eden herhangi bir parti veya adayın yargıya sevk edileceğini

söyledi. Vali Umed Xoşnav, bugün düzenlediği basın toplantısında seçim kampanyasına ilişkin yönergelerini açıkladı, "Güvenlik komitesi ve hizmet kurumlarıyla görüştük, Erbil ilinde kampanya sürecinin yürütülmesine yönelik 13 karar ve yönerge yayınladık." dedi. Xoşnav, "Seçim kampanyası halkın huzur ve sükununu bozmalı ve hiç kimse kampanyanın gürültüsünden rahatsız olmamalıdır." diyerek, son günlerde çok sayıda araca el konulduğunu hatırlattı. Vali Xoşnav, "Seçim kampanyasının sıcak geçmesini bekliyoruz, kampanya süresince herhangi bir ihlal yapılmayacağını umuyoruz ve herkesin kampanya yönergelerine uymasını rica ediyoruz, aksi takdirde kampanya yönergelerini ihlal eden parti ve adaylar yargıya sevk edilecektir." şeklinde açıklama yaptı.

Xoşnav, "Seçim kampanyasının düzgün bir şekilde yürütüleceğini ve hiçbir adayın veya partinin kampanyaları için uygunsuz ve aşığılayıcı yöntemler kullanmayacağını umuyoruz." dedi.

Serok Barzanî: Divê mamostayên olî rola xwe di bihêzkirina hesta niştimanperwerî de bibînin

Îro Şemiya 21.09.2024ê bi boneya 54emîn salvegera damezrandina Yekitiya Zanayên Îslamî ya Kurdistanê Serok Barzanî peyamek belav kir.

Di peyama xwe de Serok Mesûd Barzanî ragihand: "Bi boneya 54emîn salvegera damezrandina Yekitiya Zanayên Îslamî ya Kurdistanê pîrozbahiyê li serok û endamên mektafa tenfîzî û encûmena navendî ya yekitiya zanayan û hemû mamostayên ola pîroz a îslamê li Kurdistanê dikim."

Serok Barzanî herwiha amaje bi wê yekê kir ku, damezrandina Yekitiya Zanayên Îslamî ya Kurdistanê, bi destê Barzanî yê nemir nişaneyê wê yekê bû ku rol û pêgeha mamostayên ola îslamê bixwe ye, di beşdarbûna wan a di xebata netewî, niştimanî û bilind ragirtina reseniyê û nixên olî û çanda pêkvejiyanê di nav civaka Kurdistanî û Tevergera Rizgarîxwazê Kurd de.

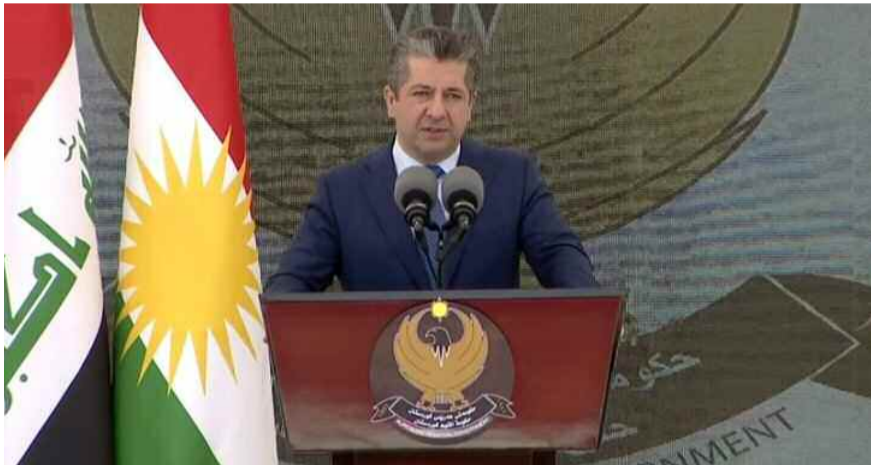
Serok Barzanî di peyama xwe de ragihand, berdevam bendewarî li zanayên olî û mamostayên birêz heye ku rola xwe ya bi bandor bihêzkirina hestên niştimanperwerî û nixên mirovî û yekbûn û pêkvejiyan û

hişyarkirina civakê de wê rolê bilîzin.

Serok Barzanî di dawiyê de jî ragihand, bi boneya vê roja dîrokî hêviya serkeftinê ji bo Yekitiya Zanayên Îslamî ya Kurdistanê û hemû mamostayên birêz dixwazim û spasiya westan û erkê wan ê pîroz dikim.

Mesrur Barzani: Alimler birliğı ve din adamlarının rolünü takdir ediyoruz

Başbakan Mesrur Barzani, Kürdistan İslam Alimler Birliğı kuruluşunun 54. yıl dönümü dolayısıyla bir tebrik mesajı yayımladı.

Kürdistan İslam Alimler Birliğı kuruluşunun 54. yıl dönümü dolayısıyla başkan, üyeler ve tüm din adamlarını tebrik eden ve kendilerine başarılar dileyen Mesrur Barzani, mesajında şu ifadelerle yer verdi:

"Alimler birliğı ve din adamlarının rolünü takdir ediyoruz. Kürdistan Bölgesi'ndeki tüm topluluklar arasında hoşgörü, karşılıklı kabul ve barış içinde bir arada yaşam ilkelerinin güçlendirilmesi, kin, nefret ve şiddetle mücadele edilmesi için çalışmaya devam etmelerini temenni ediyoruz."

Fransa-Kürdistan Ekonomik Forumu düzenlenecek

Fransa-Kürdistan Ekonomik Forumu onlarca yatırımcının katılımıyla Paris'te gerçekleştirilecek.

İlk Fransa-Kürdistan Ekonomik Forumu, Kürdistan Bölgesi Yatırım Kurulu ile Fransız Ekonomik Hareketi koordinasyonunda yarın (23 Eylül 2024 Pazartesi günü) Paris'te düzenlenecek.

Fransa'nın Erbil Başkonsolosu Jan Braim, bugün (22 Eylül 2024 Pazar günü) yayınladığı video mesajında, konferansı "çok önemli" olarak nitelendirerek, bunun Kürdistan Bölgesi'ndeki şirketler ile Fransa arasında doğrudan ekonomik ilişkiler oluşturacağına inandığını söyledi.

Fransız şirketlerin forum aracılığıyla Kürdistan Bölgesi'ndeki yatırım fırsatlarından yararlanabileceğini belirten Başkonsolos Braim, şunları kaydetti:

"Kürdistan Bölgesi ile çok önemli, güvenilir ve dostane bir ilişkimiz var. Ekonomik ilişkilerini zenginleştirmeye devam etmek istiyoruz. Bunun Fransa ile Kürdistan Bölgesi arasındaki ilişkilerimize doğrudan olumlu etkisi olacaktır.

Fransız şirketleri özellikle inşaat ve altyapı sektörlerinde dünyanın en ileri şirketler arasın-

da yer alıyor. Ayrıca dünya çapında lider şirketler ile çok aktif ilişkilerimiz var.

Fransa, metropoller ve çevre dostu uzun vadeli kalkınma konusunda mükemmel bir uzmanlığa sahiptir; Forumda bunları Kürdistan Bölgesi şirketlerine

söyledi.

Forumun amacının Kürdistan Bölgesi ile Fransa arasındaki ekonomik ilişkileri güçlendirmek ve geliştirmek olduğunu dile getiren Bergeşt Akreyi, "Paris ve Erbil'in siyasi ve diplomatik açıdan çok iyi ilişkileri var. Bu

göstermeye çalışacağız."

Fransa Başkonsolosu, ayrıca foruma katılan yatırımcılara seslenerek, projelerini gerçeğe dönüştürmelerini istedi.

Kürdistan Bölgesi Yatırım Kurulu Sözcüsü Bergeşt Akreyi ise Kurdistan24'e yaptığı açıklamada, Paris'teki foruma yaklaşık 60 Kürt yatırımcı ve onlarca Fransız yatırımcının katılacağını

mükemmel ilişkinin ekonomik alana da yansımaları istiyoruz. Forum aracılığıyla Fransız yatırımcıların Kürdistan Bölgesi'ne gelerek, çeşitli sektörlerde yatırım yapmalarını teşvik etmek istiyoruz. Ayrıca forumu, Kürdistan Bölgesi'nin yerel ürünlerinin Fransa'da pazarlanması için bir fırsat haline getirmek istiyoruz." ifadelerini kullandı.

Başbakan Barzani: Türkiye'nin Kürdistan Bölgesi'ndeki operasyonlarının sebebi PKK'nin varlığıdır

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesrur Barzani, "PKK'nin varlığı, Türkiye'nin askeri operasyonlarının çoğunu sınır bölgelerinde, bazen de Kürdistan Bölgesi'nin derinliklerinde gerçekleştirmesine yol açmıştır." dedi.

Başbakan Mesrur Barzani, Al Arabiya televizyonuna verdiği özel röportajda gündemle ilgili önemli açıklamalarda bulundu.

Al Arabia: Sayın Muhammed Şiya Sudani Hükümetinin kuruluşunun üzerinden iki yıl geçti. Bağdat'la ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Başbakan Barzani: Hoş geldiniz, size tekrar röportaj vermektan memnun oldum. Elbette hükümete ortak olmak isteriz. Sayın Sudani'ye saygımız sonsuz. Erbil ile Bağdat arasındaki ilişkiler Sayın Sudani'nin göreve gelmesinden bu yana iyileşti. Bazı sorunlar devam ediyor, ancak her iki taraf da bunları sona erdirmeye çalışıyor. Bizim için önemli olan, Kürdistan Bölgesi'nin Irak yönetimi sisteminde gerçek bir ortak olduğunu hissetmesi için anayasaya uymak ve anayasanın tüm maddelerini uygulamaktır.

Al Arabia: Pek çok politikacı anayasadan bahsediyor ancak bazıları uygulayanın gördüğü faydalara bağlı olduğuna inanıyor. Erbil ile Bağdat arasında anlaşmaya varılmayan anlaşmazlıklar nelerdir, maaş konusu mu, petrol mü yoksa doğalgaz mı?

Başbakan Barzani: Bizim sorunumuz maaş ya da petrol ve doğalgaz konusundan daha büyüktür. Bildiğiniz üzere Orta Doğu ve Irak'taki Kürt davasının tarihi kökleri var ve Irak devletinin kuruluşuna kadar uzanıyor. Irak'ta iki ana toplum olan Kürt ve Araplar ile diğer Irak topluluklarından oluşan bir devletin kurulması ve Irak'ın hepimize eşit bir ülke olabilmesi gerekiyordu. Bizim sorunlarımız ulusal kimlik, toprak, ihtilafı bölgelerdir. Petrol ve doğalgaz, bütçe ve maaş sorunları, sonradan ortaya çıktı. Sorunumuzun çözümü anayasada yer alıyor.

Anayasa, bir partiye fayda sağlayacak bir araç olarak kullanılamaz. Anayasa, tüm tarafların müzakere edip üzerinde mutabakata vardığı ve Iraklıların çoğunluğunun haklarını güvence altına alan bir dizi maddeden oluşmaktadır. Iraklıların çoğunluğunun onayladığı, herkesin saygı duyması gereken bir anayasamız olduğuna inanıyoruz. Biz anayasayı olduğu gibi uygulamaya kararlıyız.

Al Arabia: Kürdistan Bölgesi'nin yetkilerini azaltmaya çalışan bazı tarafların olduğundan emin misiniz? Kotalara ilişkin son mahkeme kararlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu seçimlerde Kürdistan Demokrat Partisi'ni (KDP) olumsuz etkileyecek mi?

Başbakan Barzani: Elbette hala Irak'ta yönetimin merkezi olması gerektiğine inananlar var. Bunlar federalizme, anayasaya ve Irak'ın yeni hükümetine

inanmıyor. Hepimiz bu düşünceye karşı çıkmalıyız.

Anayasanın onaylanmasından sonra hepimizin haklarını güvence altına alacak yeni bir Irak inşa etmeliydik. Evet görevlerimiz var ama haklarımız da var. Sadece

görevler konuşup haklarımızdan mahrum kalamayız. Bu şekilde düşünenler Kürdistan Bölgesi'ne zarar vermeden önce kendilerine zarar veriyorlar. Irak'ın başarılı olması birbirimize olan saygımıza bağlıdır. Irak, Kürdistan Bölgesi'nin ilerlemesini Irak'ın gücü ve zaferi olarak kabul ettiği zaman başarılı olacak.

Kota meselesine gelince, bence haksız bir karardır. Anayasaya, hukukla alakası olmayan bir karardır. Kürdistan Parlamentosu tarafından belirlenen kota sandalyesi yalnızca yasama organı tarafından değiştirilebilir ancak bu siyasi karar bir yargı kurumu aracılığıyla alındı.

Kürdistan Bölgesi'nde Hristiyanlar ve Türkmenler gibi bileşenler var. Kota onların temsilcilerinin parlamentoya katılımını garanti altına alacak şekilde tasarlandı. Bunun nedeni ise nüfuslarının çok fazla olmamasıdır. Dolayısıyla kendilerine kotalar tahsis edilerek, katılımları garanti altına alındı. Ancak bu, yargı kararıyla reddedildi. Biz kaldırılan sandalyelerin bir kısmının iade edilmesinde ısrar ettik ve Kürdistan Parlamentosundaki kota sandalyelerinden beşini geri almayı başardık. Bu çözüm pek adil olmasa da hiç yoktan iyidir.

Al Arabia: Geçtiğimiz aylarda Mossad karargahının varlığı gerekçesiyle Kürdistan Bölgesi füze saldırısına maruz kaldı, İran Cumhurbaşkanı Mesud Pezeşkiyan birkaç önce gün Kürdistan Bölgesi'ne ziyarette bulundu. Bu tartışmalı noktalar çözüldü mü?

Başbakan Barzani: Bizim bu konuda tutumumuz çok netti, biz ilk günden itibaren Kürdistan Bölgesi'nde İsrail üssünün bulunmadığı yönünde açıklama yaptık. Federal hükümet tarafından incelemeler yapıldı. Bağdat'tan gelen heyetler, Kürdistan Bölgesi Hükümeti heyeti eşliğinde füzelerin hedeflediği bölgeleri ziyaret etti. Sonuç olarak hiçbir kanıt bulunmadı.

Gereğeler ne olursa olsun, ister yanlış bilgilendirmeden ister başka bir nedenden kaynaklansın, Kürdistan Bölgesi'ne yönelik saldırı acımasız ve sertti. Kürdistan Bölgesi'ne yönelik suçlamalar doğru değildi. İran İslam Cumhuriyeti'nden iddialarını delillerle ispat etmesini istedik, şu ana kadar Kürdistan Bölgesi'ne yönelik iddialarının doğru olduğunu ispatlayacak bir delil sunulmadı. Federal hükümetin soruşturma komiteleri de bu iddiaların doğru olmadığını kanıtladı.

İran Cumhurbaşkanı'nın ziyaretine gelince, bunun yeni, önemli ve güzel bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Biz de bu ziyareti, ilişkilerin geliştirilmesi ve iş birliğine dayalı iyi komşuluk ilişkilerinin

yeniden tesis edilmesi için iyi bir başlangıç olmasını temenni ediyoruz.

Al Arabia: Kürdistan Bölgesi'nde tartışmalı bir konu daha var. O da Kürdistan İşçi Partisi'dir (PKK). Birkaç gün önce federal hükümetten güvenlik, diplomatik ve siyasi bir heyet Türkiye'ye gitti, şimdi ise Irak, Türkiye ile bir anlaşma imzalamayı planlıyor. Şengal Anlaşması tam olarak uygulandı mı? PKK, Kürdistan Bölgesi'ne ne ölçüde güvenlik engeli oluşturuyor? PKK'nin varlığından faydalanan Kürt partileri var mı?

Başbakan Barzani: PKK'nin varlığı kendi çıkarlarına, Kürdistan Bölgesi'nin ve bölgesel güvenliğin çıkarına değil, özellikle de savunduğu siyasi gündemle hiçbir ilgisi olmayan bazı bölgelerde varlık göstermeleri mantığa yatkın değil. Örneğin Şengal'de ne yapıyorlar? Xaneqin'de veya Türkiye sınırına uzak bölgelerde ne işleri var?

Açıkçası onların varlığı komşumuz Türkiye'de büyük bir hassasiyet teşkil etmiştir. PKK'nin varlığı, Türkiye'nin askeri operasyonlarının çoğunu sınır bölgelerinde, bazen de Kürdistan Bölgesi'nin derinliklerinde gerçekleştirmesine yol açmıştır.

Federal hükümetle Şengal Anlaşması'nı imzaladık ama ne yazık ki uygulanmadı. Anlaşmada, (Tüm yasa dışı silahlı grupların bölgeyi terk etmesi gerekiyor, sadece federal hükümetin resmi güçleri ve Peşmerge güçlerinin bölgede kalması gerekiyor) diye bir madde var. Ancak bu grupların varlığını sürdürdüğünü görüyoruz, bu da Şengal halkının geri dönüşüne ve kentlin yeniden inşasına engel teşkil ediyor.

Sorun sadece güvenlik değil, konu siyasileştirildi, dolayısıyla ihtilafı bölgeler sorununun çözümü için bir başlangıç olacak Şengal Anlaşması'nın uygulanması gerektiğini vurguluyoruz.

Al Arabia: Önemli konulardan biri de uluslararası gücün Irak'tan çekilmesi konusudur. Irak Hükümetinin 2025-2026'da bu güçlerin misyonuna son verme niyeti var. Uluslararası koalisyonun misyonunun sona ermesini ve Irak'tan çekilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce DAİŞ hala bir tehdit ve Irak'ın bu güçlere ihtiyacı var mı?

Başbakan Barzani: Irak'a yönelik terör tehdidinin henüz bitmediğini düşünüyorum. DAİŞ, Irak'ın ve bölgenin güvenliğine ciddi bir tehdit oluşturuyor. Biliyorsunuz DAİŞ'ten önce El-Kaide bu bölgelerdeydi, onlardan önce de Ensar El Sünne vardı.

Bazı Iraklılar intikam almak adına DAİŞ'e katıldı. Kabullenemeyen ve sindiremeyen bir rejime karşı intikam. Bu faktör, bazılarını aşırılık yanlısı bir partiye veya terörist gruba katılmaya teşvik etti. Peki yolsuzluğun üstesinden geldiler mi? Ya da yoksulluk ve adaletsizlik giderildi mi? Bu nedenlerden dolayı insanlar intikam almaya düşünüyor, DAİŞ ve buna benzer terör örgütleri bundan faydalaniyor.

Bugün Irak'ta güvenlik durumu daha iyi, güvenlik güçlerinin kapasitesi daha iyi ama terör tehdidiyle mücadele edecek seviyeye ulaştı mı? Hayır, henüz o seviyeye ulaşmış değildir. Çünkü terör tehdidi sadece DAİŞ ile sınırlı tutulamaz. Bu güçlerin terör tehdidiyle yüzleşmeye tam anlamıyla hazır olmamalarının birçok nedeni var ve hala uluslararası yardım ve desteklerine ihtiyaç duyuyorlar. Umarım Irak halkının çıkarları diğer tüm tarafların çıkarlarının önünde gelir.

Al Arabia: Çok teşekkür ederiyorum Sayın Başbakan.

Mesrur Barzani'den 'Şengal' açıklaması: 'Normalleşme için varılan anlaşma uygulanmalı'

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesrur Barzani, Şengal'de normalleşmenin sağlanması için Irak Federal

Hükümeti ile görüşmelerin devam ettiğini söyledi. Barzani, "Şengal Anlaşması'nın uygulanması, bölgenin normalleşmesi için tek çözümdür" dedi. Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesrur Barzani, Duhok iline bağlı Şeyhan-Laleş duble kara yolunun temel atma töreninde açıklamalarda bulundu. Barzani, "Kutsal Laleş'in varlığı sayesinde her yıl binlerce Ezidi kardeşimiz ve diğer insanlar bu bölgeyi ziyaret ediyor. Bu yolun tamamlanması, halkın Laleş'i ziyaret etmesini kolaylaştıracaktır" dedi. Başbakan, bölgenin ekonomi, tarım, turizm ve arkeoloji açısından önemine değinerek, "En önemlisi, bu bölge Kürdistan'daki bir arada yaşama kültürünün güzel bir örneğidir" ifadelerini kullandı. Barzani, Kürdistan'ın imarı için ellerinden geleni yapmaya devam edeceklerini belirterek, "Tüm zorluklara ve engellere rağmen, Kürdistan halkına hizmet etme gündemimizi uygulamaya devam edeceğiz" diye konuştu. Ezidi Kürtlerin yaşadıkları tüm trajedilere rağmen dillerini, kimliklerini, kültürlerini ve dinlerini korumaya devam ettiklerini vurgulayan Barzani, "Kürdistan Bölgesi Hükümeti, Ezidi kardeşlerinin haklarını koruma ve savunma konusunda kararlıdır" değerlendirmesinde bulundu.

Şengal'deki durumun normalleşmesi konusunda Irak Federal Hükümeti ile görüşmelerin sürdüğünü belirten Barzani, "Amacımız, yabancı silahlı grupların ve milislerin Şengal'dan çıkarılması ve bölgenin yönetiminin yerli halka devredilmesidir" açıklamasında bulundu. Barzani, Şengal Anlaşması'nın uygulanmasının bölgenin normalleşmesi için tek yol olduğunu vurgulayarak, "Bu anlaşma, bölgenin ve çevresinin yeniden inşasına ve tüm yerinden edilmiş kişilerin onurlu bir şekilde evlerine dönmeye olanak sağlayacaktır" ifadelerini kullandı. 3 Ağustos 2014'te IŞİD'in Şengal'e düzenlediği saldırıda 11 bin 417 Ezidi Kürt kaçırılmış, katledilmiş veya kaybolmuştu. Saldırı sonrasında çok sayıda Ezidi, Kürdistan Bölgesi'ne sığınmıştı. Kürdistan Bölgesi Hükümeti ve Irak Hükümeti, Ekim 2020'de Şengal'in normalleşmesi için bir anlaşma imzalamıştı. Bu anlaşma, Haşdi Şabi ve PKK ile bağlantılı tüm silahlı grupların bölgeden çıkarılmasını öngörüyordu.

Kerkük'te okullar açıldı, Kürdistan bayrağı göndere çekildi

Kerkük kentinde yeni eğitim ve öğretim yılı, Kürdistan bayrağının göndere çekilmesi ve Ey Reqîb'in okun-

masıyla başladı. Bugün Irak genelinde ve Kürdistan Bölgesi'nin idaresi dışında kalan Kürdistan bölgelerinde okullar açıldı. Rûdaw'ın elindeki verilere göre Kerkük, Şengal ve Xaneqin'de 133 binden fazla öğrenci 657 okulda eğitim görüyor. Buradaki bölgelerde Kürtçe eğitim veriliyor ve eğitim müfredatı da Kürdistan Bölgesi makamlarınca hazırlanıyor.

Bugün Kerkük'te saat 09:00'da okullar açıldı. Kerkük Kürtçe Eğitim Sorumlusu Kameran Eli, Kerkük'te 100 bin öğrencinin 555 okulda Kürtçe eğitim aldığını kaydetti. Kerkük'te yaklaşık 9 bin öğretmen de Kürtçe eğitim veriyor. Kentte mevcut durumda Kürtçenin yanı sıra Türkmençe ve Arapça eğitim de veriliyor ve en fazla okul Araplar için açıldı.

Serokkomarê Îranê: Balkêş e ku ez û Mesûd Barzanî li Mehabadê ji dayîk bûne

Serokkomarê Îranê Mesûd bikin. Hinekan di navbera me de Pizîşkiyan got, "Ez û Mesûd şer derxist.

Barzanî li bajarê Mehabadê ji dayîk bûne û ez jî Mesûd im û ew jî Mesûd e. Çi bûyereke balkêş e."

Serokkomarê Îranê Mesûd Pizîşkiyan îro di yekemîn civîna xwe ya rojnamegeriyê de ya piştî wekî serokkomar Îranê dest bi kar kir, bersiva rojnamegeran da û li ser pêwendiyên Îran û Herêma Kurdistanê axivî.

Mesûd Pizîşkiyan got: "Me dikarîbû bi hêsanî danûstandinan

Li wir (Herêma Kurdistanê) çekan didin destên hin kesan û wan dişînin vir û dixwazin şer gur bikin. Me biryar da ku em ewlehiya wan biparêzin, ew jî dê ewlehiya me biparêzin.

Em dê têkiliyên xwe sererast bikin, têkiliyên xwe yê aborî baştir bikin û di hemû qadên ku ji bo me pêkan e bibin alîkar."

Pizîşkiyan herwiha got, "Mesûd Barzanî li Mehabada me ji dayîk

bûye. Ez jî li Mehabadê ji dayîk bûme

Ew jî Mesûd e û ez jî Mesûd im, çî bûyereke balkêş e! Bi hêsanî em bi hev re axivîn"

"Em aqil bin em dê şer nekin" Serokkomarê Îranê behsa êrişê Amerîkayê kir û got, "Amerîka dixwaze em bi hev re şer bikin lê eger em aqil bin em dê şer nekin."

Mesûd Pizîşkiyan 30ê Tîrmeha 2024an sonda yasayî xwend û bû serokkomarê nû yê Îranê.

Pizîşkiyan di yekem serdana xwe ya dîplomatîk a derveyî welat de roja çarşemê çûbû Bexdayê û roja piştî wê jî li ser vexwendina Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî hatibû Hewlêrê.

Mesûd Pizîşkiyan li Balafirgeha Navneteweyî ya Hewlêrê ji aliyê Nêçîrvan Barzanî ve hatibû pêşwazîkirin. Pizîşkiyan destpêkê li Ofîsa Serokê Herêma Kurdistanê bi Nêçîrvan Barzanî û Kabîneyê re civiyabû.

Serokkomarê Îranê paşê bi Serok Mesûd Barzanî û Serokwezîr Mesrûr Barzanî re civiyabû.

Mesrûr Barzanî: Peymana Şingalê tekane rêya asayîkirina rewşê ye

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê diyar kir ku ew ji bo asayîkirina rewşa Şingalê bi

Hikûmeta Îraqê re li ser xetê ne.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî kevîrê hîmê rêya Şêxan-Lalîşê danî.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî gotarek pêşkeş kir û got:

"Her sal bi hezaran xwişk û birayên me yê Êzîdî û yê din ji bo Lalîşa pîroz tîn vê herêmê.

Qedandina rê dê zehmetiyên geştyarên Lalîşê kêmbike."

Mesrûr Barzanî her wiha da zanîn:

"Ev dever (Şêxan-Lalîş) di warê aborî, çandinî, geştyarî û arkeolojî de gelekî girîng e lê ya herî girîng ew e ku nimûneyeke xweş a çanda bihevreyîyana Kurdistanê ye."

Mesrûr Barzanî diyar kir ku Kurdên Êzîdî tevî hemû karesatên ku hatine serê wan, di parastina ziman, nasname, çand û ola xwe de berdeham in.

Mesrûr Barzanî da zanîn ku Hikûmeta Herêma Kurdistanê dê bi berdehamî parastina mafê xwişk û birayên xwe yê Kurdên Êzîdî bike û dê hewl bide zêdetir xizmeta wan bike û êş û kulên wan kêmbike. Mesrûr Barzanî destnîşan kir ji bo asayîkirinê divê grûpên çekdar ên biyanî ji Şingalê derkevin û got: "Bicîhkirina Peymana Şingalê ya ku rê li ber jinûveavakirina navçe û derdora wê vedike hemû penaberên vê herêmê bi serbilindî dikarin vegehin cihên xwe."

3yê Tebaxa 2014an çekdarên DAIŞê êrişek mezin bir ser Şingalê û derdora wê.

Di êrişê de 11 hezar û 417 Kurdên Êzîdî hatin revandin, qetilkirin û windakirin û gelek ji wan koçberî bajarên din bûn.

Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Îraqê Çiriya Pêşîna 2020an ji bo asayîkirina rewşa Şingalê peymanek îmze kir ku derketina hemû hêzên çekdar ên Heşdî Şeibî û hêzên nêzîkî Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK) a ji Şingalê yek ji madeyên wê ye.

Li Kerkûkê 100 hezar xwendekar beşdarî sala nû ya perwerdeya kurdî dibin

Li Kerkûk û parêzgehên din ên Iraqê îro 22ê Îlonê, sala nû ya perwerdeyê ya 2024-2025, dest

pê dike. Li Kerkûkê îsal 100 hezar xwendekar dê beşdarî perwerdeya kurdî bibin.

Rêveberê Perwerdeya Kurdî li Parêzgeha Kerkûkê Kameran Elî ji K24ê re ragihand, îsal ji wan 100 hezar xwendekarên ku beşdarî perwerdeya Kurdî bûne, 10 hezar xwendekar yê sala yekem in.

Li parêzgeha Kerkûkê 555 dibistan û baxçeyên zarokan hene ku ser bi Rêveberiya Perwerdeya Kurdî ne û zêdetirî 8 hezar mamosta û karmend jî ser bi vê rêveberiyê ne ku mûçeyên wan ji aliyê Hikûmeta Herêma Kurdistanê ve tîn dayîn.

Amerîka: Divê hinartina petrola Herêma Kurdistanê dest pê bike

Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Geoffrey R. Pyatt got ku ew bi Mesrûr Barzanî axiviye û jê re gotiye, "Divê hinartina petrola Herêma Kurdistanê dest pê bike."

Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê Geoffrey R. Pyattê ku ji karên enerjîyê berpîrsiyar e ji Berpîrsê Ofîsa Rûdawê ya Washingtonê Diyar Kurde re axivî.

Geoffrey R. Pyatt got, "Min roja îne bi Serokwezîrê Herêma Kurdistanê re pêwendiyê gelekî baş a telefonî kir."

"Ez heyîrî mam"

Geoffrey R. Pyatt ragihand ku wî ji bo mêhvanperweriya wan spasiya Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî kiriye û jê re gotiye, "Ez ji ber wan tiştên ku li Herêma Kurdistanê ji bo hilberîne enerjîyê tîn kirin heyîrî mam."

"Hewlêr Oklahomaya biçûk e"

Alîkarê Wezîrê Karên Derve yê Amerîkayê, Hewler şiband wilayeta Oklahomayê ya Amerîkayê û got:

"Dema ez li Hewlêrê bûm min got ku Hewlêr Oklahomaya biçûk e, ev nêrîna me ye."

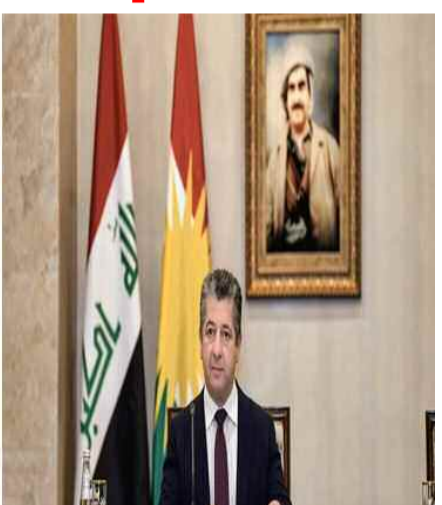

"Helwesta Amerîkayê zelal e"

Geoffrey R. Pyatt li ser hinartina petrola Herêma Kurdistanê wiha got:

"Helwesta Amerîkayê ya li ser vê mijarê zelal e, divê hinartina petrola Herêma Kurdistanê dest pê bike."

Dadgeha Bazirganiya Navneteweyî (ICC) ya li Parîsê, 25ê Adara 2023yan veguhastina Petrola Kurdistanê ya bi rêya Bendera Ceyhanê ya Tirkîyeyê

sekinandibû.

ICCyê ev biryar li ser daxwaza Îraqê wergirtibû û ji wê demê ve Petrola Kurdistanê bi rêya vê benderê nayê hinartin.

Herêma Kurdistanê beriya wê biryarê, rojane nêzîkî 400 hezar bermîl petrol bi rêya wê xetê difiro.

Nêzîkî 75 hezar bermîl petrol ji Kerkûkê dihat hinartin.

Mazlûm Ebdî: Divê pîrsgirêkên Sûriyeyê bi rêya siyasî werin çareser kirin

Fermandarê Giştî yê HSDyê destnîşan kir ku divê pîrsgirêkên Sûriyeyê bi rêyê siyasî werin çareser kirin.

Fermandarê Giştî yê Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) Mazlûm Ebdî bi fermandarên hêzên bi navê Ceyş El-Suwar û Hêzên Demokratîk ên Bakur re civiya.

Mazlûm Ebdî tekezî li ser wê yekê kir ku divê krîza Sûriyeyê bi lihevkerîneke siyasî çareser bibê û hêzên niştîmanî û demokrat bi diyalogê krîzê çareser bikin.

Di hevdişînê de Mazlûm Ebdî bal kişand ser rewşa Idlibê ku gelek kes piştî êrişên Tirkîyeyê û çekdarên mixalefeta Sûriyeyê ji wir koçber bûne.

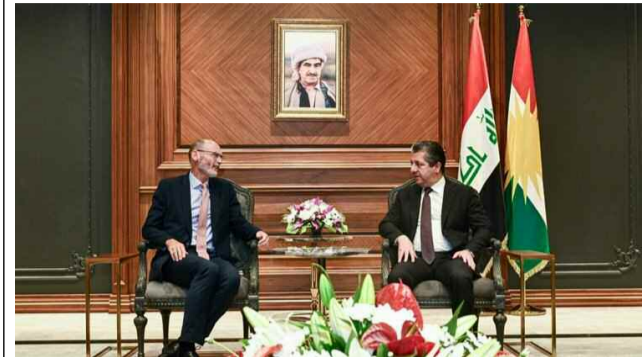
Mazlûm Ebdî amadebûna xwe ya diyaloga bi hemû aliyan re nîşan da.

Di dawîya civînê de fermandar û endamên Ceyş El-Suwar û Hêzên Demokratîk ên Bakur raporên xwe yê xebatê pêşkêşî Fermandariya Giştî ya HSDyê kirin.

Ceyş El-Suwar û Hêzên Demokratîk ên Bakur amadekariya xwe ya ji bo parastina herêmê ya li hemberî êrişan nîşan da.

Mesrûr Barzanî û Balyozê Brîtanyayê: Pêwîst e hilbijartin bê sextekarî û bînpêkirin bên kirin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 17ê Îlonê pêşwazî li Balyozê Brîtanyayê li Iraqê Stephen

Hitchens kir. Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 17ê Îlonê pêşwazî li Balyozê Brîtanyayê li Iraqê Stephen Hitchens kir.

Di civînê de ku Konsulê Giştî yê Brîtanyayê li Herêma Kurdistanê Andrew Beasley amade bû, guftûgo li ser amadekariyên hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê hatin kirin. Her du alî li ser giringiya lidarxistina hilbijartinan di keşeke aştiyane, dadperwerane û dûrî sextekarî û bînpêkirin hevnêrin bûn.

Hewlên ji bo çareserkirina kêşeyên di navbera Herêma Kurdistanê û hikûmeta federal de, dabînkirina mafên darayî yê Herêmê û berdewamiya piştevanîkirina Pêşmerge mijareke din a hevdiîtinê bû.

Elî Hemesalih ji Seidî Pîre re: Sîh sal in li Silêmaniyê diziyê dikin

Parlamenterekî berê yê Kurdistanê bersiveke tund dide Berdevkê YNKê û jê re dibêje: "Sîh salin ku diziya vî bajarî

dikin." Endamê dema pêncemûn a parlamentoya Kurdistanê Elî Hemesalih, di rûpela xwe ya tora civakî Facebookê de bersiva Seidî Pîre daye û belar kiriyê: "Seidî Pîra wisa diaxive ku sê sale opozîsyonin! Erd û sînorê Silêmaniyê li gel kî ye? Ofisa qaxa a li sûka cigareyan ya kê ye? Dewlemendiya kurên Mam Celal û medyayan ya karkeran e."

Di beşeke din ya bersiva xwe de Elî Heme Salih ji Seidî Pîre re dibêje: "Ev sî salih ku li bajêr diziyê dikin, bi bihayê hezaran mîlyon dolar erd û zevî bir. Gumrika cigarê mehane ji 10 mîlyon dolare û bûye sifir! Temeşeyî jiyana û mal û zarok û bax û kanalên berpîrsên wan bike!"

Herwekî ku tekez jî li wê dike, ku YNKê di hemû kabînan de hevbeş bûye û di hemû pêngavan de jî hevbeşe.

Hêjayî gotinê ye ku berê çend kesan ragehandine ku dahata gumrika cigarê li deriyên sînorê devera Silêmaniyê mehane dahateke wê ya pir hebû ye ku Elî Hemesalih bi 10 mîlyon dolar qebûl kiriyê, lê di saya qaçaqxçîtiya qaçaqxçiyên ser bi kêminiyên desthilatdariya YNKê, naha ew dahata deriyana bûye sifir."

Teqîna kana li Xorasanê: Hejmara qurbanîyan bû 30 kes

Li eyaleta Xorasanê ya li rojhilatê Îranê bilançoya teqîna li kana komirê giran bû. Hate ragihandin ku 30 karkeran

jiyana xwe ji dest dan. Li eyaleta Xorasan a li rojhilatê Îranê ku gelek ji şênîyên wê Kurd in, ji ber teqîna li kana komirê herî kêr 30 karkeran jiyana xwe ji dest dan. Waliyê Eyaleta Xorasanê Başûr Cevad Kanaat ji televizyona dewletê ya Îranê re axivî û diyar kir ku li navçeya Tebesê li kaneke komirê nîvê şevê ji ber gaza metanê teqînekê rû da.

Hejmara kesên jiyana xwe ji dest dan bû 30, ya birîndaran jî 17 kes. Hate ragihandin ku li kanê 69 karkerên madenê dixebitîn. Ji bo kesên di kanê de asê mane xebatên rizgarkirinê dewam dikin. 17 kesên birîndar jî rakirin nexweşxaneyan.

Serok Barzanî: Divê hilbijartin bi awayekî azad û şefaf bên kirin

Serok Mesûd Barzanî got, "Pêwîst e hilbijartina Parlamentoya Kurdistanê bi awayekî azad û şefaf bên kirin."

Serok Mesûd Barzanî doh li navçeya Selahedînê ya Hewlêrê Balyozê Brîtanyayê yê Iraqê Stephen Hitchens qebûl kir.

Her wiha Konsulê Brîtanyayê yê Hewlêrê Andrew Bizley jî di civînê de amade bû. Ofîsa Serok Barzanî li ser civînê daxuyaniyek belav kir.

Di daxuyaniyê de hat ragihandin ku di civînê de behsa pêvajoya siyasî ya Iraqê, pêwendiyên navbera Hikûmeta Iraqê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê hatiye kirin.

Li gorî dxuyaniyê encamê erênî yê serdana dawî ya Serok Barzanî ya Bexdayê jî hatiye gotûbêj kirin.

Hilbijartinên Parlamentoya Herêma Kurdistanê jî mijara Serok Barzanî û Balyoyê Brîtanyayê bûn.

Serok Barzanî ji şandeya Brî-

tanyayê re tekez kir û got:

"Pêwîst e hilbijartina Parlamen-

Herw wiha pîrsa mayîna Hêzên Hevpeymaniya Navneteweyî, alîkarî

toya Kurdistanê bi awayekî azad, şefaf, bê asteng û ji her cure astengî, gir û giriftan dûr bi rê ve biçê."

û hevahengiya di navbera hêzên hevpeymanan û artêşa Iraqê û hêzên Pêşmergeyên Kurdistanê de mijareke din a vê civînê bû.

Bêyî yekitiya Kurdan azadî zehmet e!!!

Heta ku em weke kurdên bakurê Kurdistanê yekitiya xwe pêk neynin, em ê hemî bi hev re wenda bikin. Ji xwe me wenda kiriye jî. Loma divê êdî em û rîsîpiyên me, em bi hev re li hember hev bi tolerans tevbigerin. Ji bona damezrandina eniyêke neteweyî û Kurdistanî divê em hemî li gel hev bibin xwedî helwesteke neteweyî...

Heger me weke ciwanên kurdên bakurê Kurdistanê partî û rêxistinên wê, xwe li ser xeta neteweyî bi rêxistinî kiribana, di bû ku em îro xwediyê dewleta xwe ya serbixwebana. Lê me ji sala 1970-1980 xwe li gor îdeolojiyan bi rêxistinî kir. Ev bû sedem ku em nebûn xwedî hêzeke kurdistanî. Ji ber vê bû me hêz û qaweta xwe li hember hev bi kar anî ku ev jî ji bona dagirkerên me bû hêjayîyek ku bi dest nediket.

Em ciwanên wê demê ji mesela xwe ya neteweyî bêtir, li ser girîngî û hebûna îdeolojiyan bi hev ketin. Çi bi darê zorê û çî jî bi gengeşî û munaqeseyên nava me li ser îdeolojiya kê rast e, dihat kirin. Di nava wan hemî munaqeseyên û gengeşiyana de me doza xwe ya neteweyî li alîkî hiştibûn û li ser îdeolojiyan bi hev ketibûn ku ev jî li gor dilê dagirkerên me bû.

Loma girînge ku divê em hinekî li xwe vegehin, ji raberdûyên xwe dersan derxin û dîsa ji nûde ji bona îdeolojiyan dilê hev nehêlin. Serê hev neşkênînin. Divê em vê yekê baş ferz bibin ku her miletek li ser xeta xwe ya neteweyî xwe azad dike û dewleta xwe radigihîne. Piştê jî kê bi kîjan ol û îdeolojiyê bawerin, li gor wê xwe bi rêxistinî dikin.

Divê em kurdîstaneke pir rengîn biparêzin. Ji ber ku li ser erda pîroz divê her cûre gul û kulîlk hebin. Divê di kurdîstaneke azad de, em xweşbîn, bêhnfireh û li hev bin. Weke îro li başûrê Kurdistanê ku hemî ol û fikir xwe weke xwe bi rêxistinî dikin.

Di demên berê de bi qasî ku me li ser îdeolojiyan dixwend û bi hev re gengeşî dikirin, em bi qasî çarîkeke wê li ser ruhiyeta kurdî nedixiffîn. Me hemî gelê cihanê azad dikir, lê me xwe ji bîr dikir ku em bindestê çar dagirkerên devbixwîn in.

Piştî hukmê leşkerî ku li tirkîyê û bakurê Kurdistanê pêk hat. Pîraniya me ji ber agirê 12 îlona sala 1980 bi

kuçe û kolanên ewropa ketin. Me gelek dewletên sosyalîst ku pîraniya kurdan xwe di ber wan de

bibin wedî hêzeke yekgirtî. Ji ber ku bi vê gotinê û li dij neteweperestên kurd rawestîn, me ji hev dûr dixîne.

didan kuştin, dîtin û naskirin. Naskirin ku tiştên di pirtûkan de hatibûn nivîsîn derewek ji derewên wan yê herî mezin bû.

Bi vê dîtinê em li xwe varqilîn ku divê em berê bibin, neteweperestekî kurd da ku em jî bikaribin weke neteweyên din xwe û gelê xwe ji bin nîrê dagirkeriyê azad bikin.

Lê weha xuya ye ku ev şiyarbûn bi xweşa ew kesên berê li ser îdeolojiya sosyalîzmî tund û tûj bûn, hê jî ji ya xwe daneketine û ne xweşbînî ku xeta neteweperestiya kurd bilind dibe. Hê jî wan canik û camêrana ji rêvebiriya sosyalîzma ku wan xwe bi xwe, xwe belav kiribûn, bawerin. Mixabin wan xwe belavkirin lê hê jî hin kurdên me wendakirina wê qebûl nakin. Ha ha pesnê wê didin û li dij neteweperestî kurd, kîna wan ya berê hê jî daneketiye.

Divê em hinekî li hember hev xweşbîn bin. Em dîsa ji nû de li ser destê îdeolojiyan bi hev nekevin. Dêdê me giran û rêya me dirêje. Ka em berê li hev bikin. Eniyêke neteweyî bi hev damezrînin. Li gor destûr û qanûnên tirkîye em bi hev re hin hêjayiyên gelê xwe li wan vegehin. Piştî ku me kurdistan azad kir. Em herkes li gor baweriya xwe, xwe bi rêxistinî bikin.

Divê em ji bîr nekin heta ku hin tim dibêjin rêya me rast û helwesta me ya herî baş e, em ê nikaribin

Di şert û mercên îro de ne dûrbûn, nêzîkbûna me ji her tiştêkî ferztir e. Salmezî û rîsîpiyên xelkê dibin şewirmendên gel û hemî tevgerên welatparêz. Lê ê me jî her dibêjin xeta me ya herî rast e.

Heta ku em weke kurdên bakurê Kurdistanê yekitiya xwe pêk neynin, em ê hemî bi hev re wenda bikin. Ji xwe me wenda kiriye jî. Loma divê êdî em û rîsîpiyên me, em bi hev re li hember hev bi tolerans tevbigerin. Ji bona damezrandina eniyêke neteweyî û Kurdistanî divê em hemî li gel hev bibin xwedî helwesteke neteweyî...

Weke Barzaniyê mezin gotibû: "Ew kurdên neteweyî nefikirin, dikarin rojekê xwe û gelê xwe jî bifroşin"...

Li gor min rê, nerîn û helwestên partiyên bakurê Kurdistanê ji sedî pîncî jî nerast e. Ji bona ku ev rast bibe, divê em berê li hev bin. Nerîn û dîtinên xwe li ser hinên din ferz nekin û nebêjin em yê herî rast in.

Li gor min dîtinê rêya rast, danîna helwesteke Kurdistanî, neteweperestiya kurd heta azadiya kurdistanê ji me tevan re lazim e. Piştî azadiyê jî herkes azad in ku partiya xwe ava bike. Gel deng da kê bila ew bibe desthilatê kurdistanê. Rêya herî maqûl ev e. Heger em hê jî weke demên berê fikra xwe, îdeolojiya xwe li ser kes û partiyên ferz bikin, em ê bi sernekevin.

Serokwezîr li Zaxoyê kargeheke mezin vekir

Di çarçoveya serdana xwe ya bo Zaxoyê de îro Serokwezîr Mesrûr Barzanî kargeha Silvana ya bo

bibazar kirina genimên Cotkarên Kurd vekir.

Di merasîma vekirina kargehê de Serokwezîr gotarek pêşkêş kir û behsa girîngiya vê kargehê û herwiha hevkarîyên hikûmeta herêma Kurdistanê yên bo Cotkarên Kurd kir û ragihand ku, hewlên hikûmetê yên bo henarde kirina berhemên Cotkarên Kurd berdewamin û di çarçoveya wan hewldanan de, niha berhemên Cotkarên Kurd bo welatên Erebi û Ewropayî tene şandin.

Serokwezîr tekez li ser vê yekê kir ku, ev kargeha han ku, sayiloyek jî tedeve fêdeyê gelek mezin digehîne abûrî û çandiniya deverê.

Mesrûr Barzanî di beşeke din ji gotara xwe de behsa girîngiya kerta çandiniyê kir û ragihand ku, girîngî dan bi kerta çandiniyê yek ji xalên sereke yên karnameya hikûmetê ye û hikûmet berdewam dibe li ser bihêztir kirina kerta çandiniyê.

Proseya guhertina demoxrafiya Efrînê berdewam e

Piroseya guhertina demoxrafiya Efrînê berdewam e. Di vê çarçoveyê de, projeyê nû ya neştîcîbûnê ji bo bicihkirina koçberên Sûriyeyê li gundê Basûta yê Efrînê hat vekirin.

Rêxistina Alîkariya Pijîşkî ya Navdewletî ku piroje ji aliyê wê ve hatiye vekirin dibêje, di demên pêş de wê hejmara avahiyan bighêje 100 xanî.

Rêxistina Alîkariya Pijîşkî ya Navdewletî Ehmed Ebdullah ji K24ê re got: "Îro gundê Mêdîks yê taybet bi koçberên Sûriyeyê hat vekirin, piroje 20 avahiyan lixwe digre. Ev gava yekem a ji projeya me ye ku di demên pêş de dê hejmara avahiyan zêdetir bibin û pilan heye 100 avahî li vê komelgehê bêne avakirin."

Li bajarê Efrînê û gundewarê, bi dehan kamp û projeyên neştîcîbûnê hene ku li ser dirêjahiya çend salên dawiyê bi sedhezaran koçberên ereb ên ji navçeyên cuda yên Sûriyeyê li wan hatine bicihkirin.

Koçberê dibêje: "Spas bo Xwedê em bûn xwedî xanî, em di kampê de bûn. Jiyana di kampê de zehmet e, îro kêfa me nayê şirovekirin, vê salê zarokên me dê ji serma zivistanê bêne parastin."

Guhertina demoxrafiyê li Efrînê û gundewarê wê ji heyama çend salan ve berdewam e ku li gorî raporteke Navenda Ewropî ya Lêkolînên Kurdî ku Wezareta Derve ya Almaniyayê piştigirya wê dike, niha li bajarê Cindirêsê yê Efrînê bi tenê 8 hezar û 883 kurd mane û li hemberî wî jî 42 hezar ereb ku piştî dagirkirina Tirkiyeyê lê hatine bicihkirin.

Serok Barzanî pêşwazî li Serokê Desteya Bilind a Niştîmanî ya Lêpîrsîn û Dadperweriyê kir

Serok Mesûd Barzanî îro pêşwazî li Serokê Desteya Bilind a Niştîmanî ya Lêpîrsîn û Dadperweriyê Dr. Basim Bedrî kir. Di hevdîtîne de Serokê Desteya Bilind a Niştîmanî ya Lêpîrsîn û Dadperweriyê amaje bi erk û karê desteyê kir û tekezî li ser wê kir ku ew kar û barên xwe bi awayekî profesyonel û durtî destêwerdanên siyasî birêve dibin.

Dr. Basim Bedrî daxwaz ku hevahengiya wan bi ji aliyê peywendîdarên Herêma Kurdistanê re hebe, bi taybetî ku li Herêma Kurdistanê gelek kes hene bûne qurbanîyên siyaseta rejîma berê ya Iraqê, ji bo ew bikarin pirsgrêk û daxwazên wan bicih bînin, herwiha desteya wan jî hevkar be ji bo misogerkirina dadperweriyê û bicihanîna

daxwazên wan. Her wiha daxwaz kir ku pêwendiyên di navbera Hikûmeta Federal û Herêma Kurdistanê de bîn

başkirin û astengiyên li pêşiya pêwendiyên wan û hemahengiya wan bîn çareserkin.

Rûsya: Me hewl da Şam û rêveberî diyalogê bi pêş bixin

Berdevka Wezareta Karên Derve ya Rûsyayê diyar kir ku wan bi awayekî çalak hewl daye ku Hikûmeta Sûriyeyê û Rêveberîya Xweser di diyalogê de bin erdevka Wezareta Karên Derve ya Rûsyayê Maria Zaxarovayê li bajarê St. Petersburgê yê Rûsyayê di Forûma Jinan a Avrasyayê de bersiva pirsên rojnamegeran da.

Edîtorê beşa navneteweyî yê Rûdawê Niyaz Mistefa pirsê pêwendiyên Rûsyayê yên bi Hikûmeta Sûriyeyê û Rêveberîya Xweser a Rojavayê Kurdistanê kir. Berdevka Wezareta Karên Derve ya Rûsyayê Maria Zaxarovayê di bersiva pirsê de got:

"Rûsya dê tîkiliyên xwe bi Sûriye û Hikûmeta wê re ku ji aliyê civaka navneteweyî ve tê naskirin, biparêze."

Maria Zaxarovayê li ser Rêveberîya Xweser jî ajansa Rûdawê re ragihand:

"Wê bi awayekî yekalî di dema

êrişeke terorî ya tund a navneteweyî de, dema ku Şamê hin herêm ji dest da û rûbirûyê dagirkeriya biyanî bû damezrandina xwe ragihand."

"Rêveberî ji aliyê Hikûmeta fermî ve nayê naskirin"

Rûsya di şerê navxwe yê 13 salan de piştigira sereke ya Hikûmeta Sûriyeyê bûye ku sala 2011ê wekî bersivdana xwepêşandanên li dijî Beşar Esed dest pê kir.

Di 13 salan de zêdetirî nîv milyon kesî hatin kuştin û nîvê nifûsa Sûriyeyê koçber bû. Sala 2015an hêzên Kurdî li Rojavayê Kurdistanê ji bo parastina herêmên xwe hêzeke hevbeş a bi navê Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) ava kir û piştî çend mehan jî baskê siyasî Encûmena Sûriyeya Demokratîk (MSD) ragihand.

Di kongreya sêyem a 2018an de dema ku HSD nêzîkî kontrolkirina çeperên dawî yên DAIŞê bû Rêveberîya

Xweser wekî pêkhateyê erdnîgarî û siyasî hat ragihandin.

Zaxarovayê her wiha anî ziman:

"Rêveberî ji aliyê Hikûmeta fermî ve nayê naskirin."

Her wiha nûnertiya me ji bo çareserkirina pirsgrêkan bi awayekî çalak hewl daye diyaloga di navbera Şamê û Rêveberiyê (Rêveberîya Xweser) de bi pêş bixe."

Zaxarovayê tekez kir ku Moskow di wê baweriyê de ye ku "Rêveberî (Rêveberîya Xweser) rasterast di bin zexta Amerîkayê de ye û hêzên Amerîkî li hemû herêmên di bin kontrola Rêveberiyê de cih digirin."

HSD di şerê li dijî DAIŞê de li Sûriye û Rojavayê Kurdistanê hevkarê sereke yê Amerîkayê ye.

"Em bi Herêma Kurdistanê re pêwendiyên xwe bi pêş dixin"

Maria Zaxarovayê di bersiva pirsê pêwendiyên bi Herêma Kurdistanê de destnîşan kir ku pêwendiyên dostane yên Rûsyayê bi Herêma Kurdistanê re hene û got:

"Em pêwendiyên xwe bi pêş dixin."

Maria Zaxarovayê her wiha anî ziman:

"Em Herêma Kurdistanê wekî beşeke ji dewleta Îraqê dibînin û pêwendiyên me yên dostane bi Herêma Kurdistanê re hene."

Maria Zaxarovayê da zanîn ku tîkiliyên bazirganî yên di navbera Moskow û Hewlêrê de baştir dibin û got:

"Di navbera me de serdanên dualî yên şandeyan hene."

Bêguman bipêşxistina pêwendiyên dê di berjewendiya her du alîyan de be."

Mekteba Rêxistina Kerkûk – Germiyan a PDKê derbarê proseya serjimêriya giştî de beyannameyek belav kir

Mekteba rêxistina Kerkûk – Germiyan a PDKê beyannameyek derbarê proseya serjimêriya giştî de belav kir û ragehand: "Em daxwazê ji xelkê bajarê Kerkûkê dikin ku giringiyê bidin proseyê û beşdarî li pêngavên proseya navnivîsandina serjimêriyê de bikin."

Îro 22.09.2024ê Mekteba rêxistina Kerkûk – Germiyanê ya PDKê beyannameyek derbarê proseya serjimêriya giştî de belav kir û ragehand: "Piştî 25 salan hikûmeta Iraqê bernamaya encamdana proseya serjimêriya giştî darêjand û ji destpêka sala 2024ê dest bi rahênan û amadekariyan kiriye. Li gor wê dema ji bo amadekariyan hatiye danîn, biyare ji bo serjimêriya giştî rûniştvan û malên wan ji roja 20.11.2024ê serjimêriya wan bê kirin."

Hat ragehandin: "Li gel tîbîniyên me li

ser cîhbiçîh kirina temamên xalên madeya 140 ya Iraqê bi taybet mijara asayîkirina navçeyên Kurdistanî heye, li gel wê em dibêjin pêwîste xalên madeya 140 wekî xwe bîn cîhbiçîhkirin, herwaha heman demê de em daxwazê ji xelkê bajarê Kerkûkê dikin ku giringiyê bidin vê proseyê û beşdarî di pêngavên proseya navnivîsîna serjimêriyê de bikin, ji ber prose gelek çarenivîssaz e û girêdayîye bi parastina dîroka resen û netewî ya bajarê Kerkûkê û her cure bîxemiyek li vî bajarî dê ziyane bigehîne pêgeha kurdan."

Hat gotin: Beşdarîkirin û xwe tomarîkirin di serjimêriya parêzgeha Kerkûkê de pêwîstiyekî teqezê, ji ber eger her hemwelatîyek navê xwe tomar neke, wê demê ti yek ji parêzgehên din ên Iraqê navê wî nayê tomar kirin, berevajî wê dê rastî gelek pirsgrêkên yasayî bê, ji bo wê

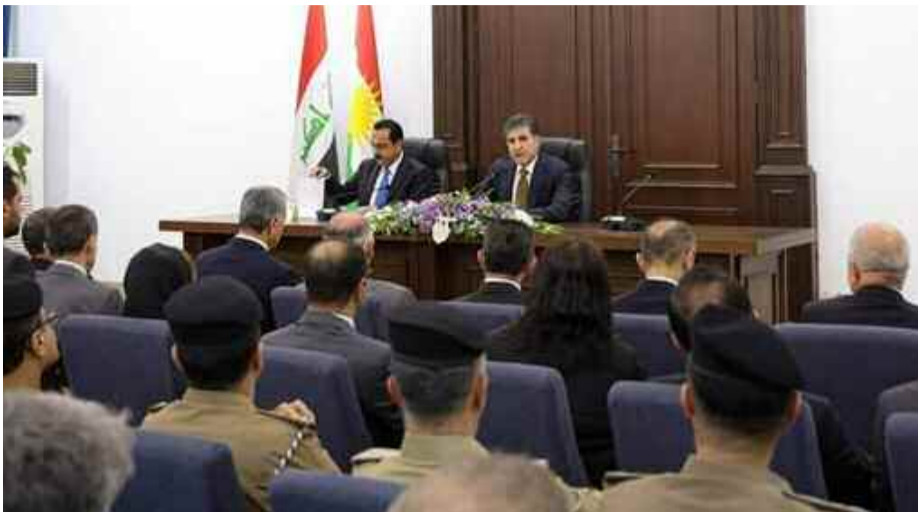

xelkê bajarê Kerkûkê û hemû ewên ku hemwelatîyên wî bajarî ne, pêwîste bi germî agahdar bin ji proseyê û merivên xwe û nasyarên xwe jî teşîq bikin bo ku ji proseyê qut nebin."

Mekteba rêxistina Kerkûk – Germiyan a PDKê got: "Giringe aliyên peywendîdar û lijneyên hatine erkdar kirin, bêalî û rast û dirust divê vê helmetê bidin destpê kirin, ji ber her cure afgiriyek ziyane mezin dê bigehîne rastiya dîrokî ya rûniştvanan û reseniya erdnîgariya parêzgeha Kerkûkê."

Nêçîrvan Barzanî: Divê hilbijartin bi awayekî şaristanî bên kirin

Nêçîrvan Barzanî li ser hilbijartinên Parlamentoya Kurdistanê pêvajoya avadaniyê, bernameyên geşepêdanê û îdarî kir.

tanê got, "Divê hilbijartin bi awayekî şaristanî bên kirin."

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li avahiya parêzgeriyê bi Parêzgerê Hewlêrê Umêd Xoşnaw û berpîrsên yekîneyên îdarî yên parêzgehê re civiya. Serokatiya Herêma Kurdistanê li ser civînê daxuyaniyek belav kir.

Li gorî daxuyaniyê di civînê de rewş û asta xizmetguzariyan,

pêvajoya avadaniyê, bernameyên geşepêdanê û îdarî kir.

Li aliyê din, Nêçîrvan Barzanî bipêşketin û avadaniya parêzgehê bilind nixandî û tekezî li ser bilindkirina asta xizmetguzariyên parêzgehê yên di hemû waran de kir.

Her wiha Barzanî piştgîriya xwe jî ji bo serkeftina rêveberiya Hewlêrê ya ji bo baştir xizmetkirina welatiyan diyar kir.

Li gorî daxuyaniyê, di civînê de behsa amadekariyên parêzgeha Hewlêrê yên ji bo hilbijartinên Parlemtoya Kurdistanê û helmata (kampanya) hilbijartinan jî hat kirin.

Nêçîrvan Barzanî bal kişand ser rola aliyên pêwendîdar û girîngiya serkeftina hilbijartinan û bi awayekî şaristanî birêvebirina kampanyaya hilbijartinan.

Di dawiya civînê de parêzgar û berpîrsên yekîneyên îdarî yên Hewlêrê ji bo baştirkirina xizmetguzariyan û çareserkirina kêmasiyan têbînî, daxwaz û pêşniyarên xwe anîn ziman.

Her wiha tekezî li ser girîngiya dabînkirina pêwîstiyên çareserkirina pîrsgirêk û kêmasiyan hat kirin.

Nêçîrvan Barzanî di hevdîtinê de ji bo bicihkirina kar û erkên wan destxweşî û pîrozbahî li parêzgar û berpîrsên yekîneyên

Adil Baxewan: Li Rojhilata Navîn duhola şerekî mezin tê lêdan

Çavdêr û şirovekarê siyasî Adil Baxewan derbarê aloziyên li Rojhilata Navîn de di tora xwe ya civakî facebookê de nivîsek belav kir û diyar kir; "Demekî kurt berî naha Hizbulaha Lubnanê bombebarana bajarê Heyfa ya Îsraîlê kir, bi sedan hezar Îsraîliyan malên xwe yên li Heyfayê bicîh hiştine û di jêzemînan de xwe veşartine û her vê sibehê Îsraîlê jî bi sedan navçeyên Lubnanê bombebaran kirin.

Adil Baxewan ragehand, ji aliyê din ve jî milîsên Iraqê bi gelek dronan êrîşî Îsraîlê kirin, hin çavkanî yên nav desthilatê li Iraqê ku Iraq behsa wê yekê dikin dîr nîne ku Îsraîl jî êrîşî peravên Besrayê bike.

Ew şirovekarê siyasî dibêje: "Bi dirêjîya 80 kîlometreyan li sînorê bakurê Îsraîlê ve hemû dibistan heta roja sêşemê hatin daxistin. Îro 352yemîn roja şerê Xeze ye, nûnera Netewên Yekbûyî li Lubnanê Jeanine Hennis-Plasschaert vê sibehê laviyan dike û dibêje şer rawestînin, lê guh li nîze nîza wê nagre."

Adil Baxewan dibêje, Rojhilata Navîn li ser destê şeytane û hişyariyê dide, ku duhola şerekî mezin li Rojhilata Navîn tê lêdan. Lê naha beşek piraniya grubên siyasî yên me hemû demên xwe bi tiştên ne giring ve xerc dikin. Serokomarê berê yê Fransayê Jacques Chirac digot; Mala me bixwe agir berbûyê, lê em nabînin û em li cîhên din dinêrin."

PWK: Em Dr. Sadiq Şerefkendî û hevalên wî bi rêzdarî bibîr tînin

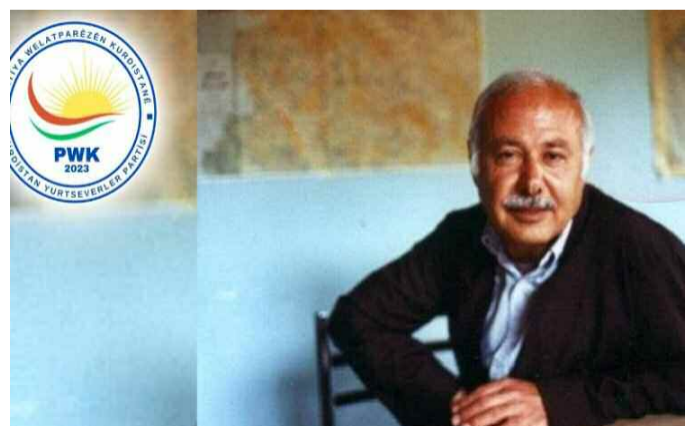
Di 32yemîn salvegera şehadeta wan pakrewanan de, em Dr. Sadiq Şerefkendî û hevalên wî û hemû şehîdên Kurdistanê bi rêzdarî bi bîr tînin.

Sekreterê Giştî yê PDK-Îranê Dr. Sadiq Şerefkendî, di 17yê îlona sala 1992an de, li bajarê Berlînê, li welatê Almanyayê, li gel endamê Komîteya Navendî û nûnerê derveyî welêt yê PDK-Îranê Fetah Ebdulî, nûnerê PDK-Îranê yê Almanyayê Homayûn Erdelan û dostê PDK-Îranê Nûrfî Dêhkurdî, bi emrê dewleta Îranê, ji aliyê sîxurên Dewleta Îranê ve hatin qetîl kirin.

Em Dewleta Îranê careke din jî ji ber vê qetlîama siyasî rûreş û şermezar dikin.

Dewleta Îranê bi îdamkirina pêşewa Qazî Mihemed û hevalên wî, bi qetilkirina Dr. Abdurrahman Qasimlo û hevalên wî, bi qetîl kirina Dr. Sadiq Şerefkendî û hevalên wî jî nikarîbû rê li ber doza azadîya gelê me yê Rojhilata Kurdistanê bigre.

Ew alaya ku di îlankirina Komara Mehabadê de, li

Meydana Çarçirayê hatibû hildan, îro li Rojhilatê Kurdistanê û li her perçeyekî Kurdistanê bi destê xebatkar, kedkar û têkoşerên doza azadîya Kurdistanê li ba dibe.

Di 32yemîn salvegera şehadeta wan pakrewanan de, em Dr. Sadiq Şerefkendî û hevalên wî û hemû şehîdên Kurdistanê bi rêzdarî bi bîr tînin.

Mesrûr Barzanî berê binyatî bo mezintirîn nexweşxaneyê penceşêrê li Hewlêrê dadine

Serokwezîr Mesrûr Barzanî berê binyatî ji bo mezintirîn nexweşxaneyê çareseriyê

pençeşêrê li Hewlêrê dadine. Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro li bajarê Hewlêrê berê binyatî ji bo mezintirîn nexweşxaneyê çareseriyê penceşêrê li ser stê Herêma Kurdistanê û Îraqê dadine.

Ev nexweşxaneyê çareseriyê penceşêrê li ser rûberê 19 hezar metrên çargoşeyî tê çêkirin û ji 150 qerewêlayan pêk tê.

Di vê nexweşxaneyê de, pêşkeftîrîn teknolojiya pîzîşkî tê dabînkirin û tevaya çareseriyên wekî kîmyoterapî, Skanên PET û CT û MRI, û çandina mejiyê hestiyar û wênegirtina kameraya Gama, û herwesa çend çareseriyên din ên tendirustiyê di bilindtirîn ast de bedrest dibin.

Çalakvaneka Silêmaniyê: Iraq, berdewam qaçaxçîtiya li deriyên sînor ên li Silêmaniyê nîgerane

Jin a çalakvan a bajarê Silêmaniyê dibêje, deriyên sînor çavkaniyekî bi nîrxên Herêma Kurdistanê yên di warê aborî û bazirganiyê de ne û

heman demê de çavkaniyekî giring ên kontrolkirina anî û birina tişt û amûrên hemû cureyî bo nav û derveyî Herêma Kurdistanê ne û rola wan gelek giringin di parastina asayîşa xorak û asayîşa tenduristî û kalîteya tiştan de.

Çalakvana bajarê Silêmaniyê Çîmen Teqyedîn ji BasNewsê re ragehand: "Hemû deriyên sînor, ku bi sektora dewletî tînin nasîkirin, divê di bin çavdêrî û lêpîrsîna hikûmet û wezaretê darayî de bin. Lê beşek ji deriyên sînor ên parêzgeha Silêmaniyê di warên cuda de serbixwe ne û bê veşartî li wezaretê darayî û hikûmetê danûstane dikin û ferman ji aliyê siyasî, yan jî ez hema rast bibêjim, ji çend kesayetên siyasî yên vî deverê werdigrin."

Herwaha got: "Ji ber wê jî di civîna dawî ya encûmena aborî ya Herêma Kurdistanê û Bexdayê de, şandeya Bexdayê bi nav, navê çend deriyên sînor ên parêzgeha Silêmaniyê anîne, ku karê qaçaxçîtiyê û derveyî yasayê tede tê kirin. Li gel hemû aliyên ew aşkera ye, ku bi salane anîna dîng, hêk û otomobîlên derveyî yasayî û gelek tiştên din ên qaçax û bi çavê xwe daxistina li wî sînorî tê kirin ve tînin nav Herêma Kurdistanê. Daxuyaniyên rayedarên wî sînorî jî hîn mane, ku çawa ji bo berjewendîya xwe ya kesî û partiya xwe, dijî yek behsa bikaranîna deriyên sînor ên Silêmaniyê dikin." Çîmen Teqyedîn got: "Em kar dikin ji bo ku hemû deriyên sînor bibin navendî û dûrxistinê wan mişexwar û beleşçiyar, berjewendîxwazan û kontrol ji aliyê sazîyên taybetmend ve bê kirin. Ev danûstana heta naha ya ne tendurist, li ser jîyan û berîka xelkê Silêmaniyê û Herêma Kurdistanê êdî divê bi dawî bibe. Nabe ew li ser xelkê xwe dewlemend bibin û xelkê nexwaş bikeve û baca wan bide."

Qubad Talebanî: Hilbijartin dê di demê xwe de bê kirin

Cîgirê serok wezîr got: Hilbijartin dê li gorî bernameya xwe di dema diyarkirî de bê kirin û em bang dikin ku kampîn û pêvajoyê dîr be ji alozî û pirs-girêkan, û got jî: Ji bo çareserkirina pirs-girêka mûçe

li gel Bexdayê gavên baş hatin avêtin.

Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî di kongreyeke rojnamevanî de ragihand ku "Ji bo çareserkirina pirs-girêka mûçe li gel Bexdayê gavên baş hatine avêtin û ji bo vê mebestê Encûmena Aborî ya her du hikûmeta federal û hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bow ê yekê civiyane. Biryare îro mûçeyên karmendan bixe ser hesabê hikûmeta herêmê û niha beşek maye da ku bikaribin mûçe dabeş bikin û biryar e şandeye Herêma Kurdistanê ji bo çareserkirina pirs-girêkên xanenişinan biçe Bexdayê.

Encamdana serjimêriyê li navçeyên kurdistanî dawî li ne dadiya li hember kurdîna , û dive serjimêrî bi awayekî zanistî ne siyasî were kirin. Qubad Talebanî got jî: Civîna şeşemîn a hilbijartinên parlamentoya Kurdistanê dê li gorî bernameya xwe bê lidarxistin û peyama me jî ew e ku hilbijartinek paqij û dadperwerane û helmetek dîr ji aloziyê ji bo prosêya kampînê hebe."

Derbarê axaftina li ser Silêmaniyê de Talebanî bersiva rojnamevanekî da û got: Tiştê ku li ser Silêmaniyê tê gotin hesûdî ye û çavê xwe li pêşketin û azadiya Silêmaniyê nagirin û em gelek dil xweşin ku Silêmanî her di pêş de ye.

Konsulê Amerîkayê: Em piştevaniya xelkê Kurdistanê dikin ku tevî hilbijartinan bibin

Konsulê Giştî yê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê dibêje, "Em piştevaniya xelkê Kurdistanê dikin ku tevî hilbijartinên 20ê Cotmehê bibin." Konsulê

Giştî yê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê Steve Bittner duhî (Pêncşem, 19.09.2024) di peyameke vîdyoyî de piştevaniya xelkê Kurdistanê kir ku tevî piroseya dengdana 20ê Cotmehê bibin.

Steve Bittner di peyama xwe de dibêje, "Wîlayetên Yekgirtî yê Amerîkayê li destpêka Mijdarê hilbijartinan dike, bi awayekî azad û dadperwerane ku di demokrasîya pêşkeftî de piroseyeke girîng e, ji ber ku welatîyan piştrast dike ku di darêtina paşerojê de deng heye."

Navbirî herwesa amajeyê dide, "Bi rêya dengdana welatîyan, serkirde dipirsîn û dikarin daxwaza wan qanûnan bikin ku rengvedana pêdivî û daxwazên civaka wan in. Em piştevaniya hemî welatîyan Amerîkayê dikin ên ku mafê dengdanê heye û li Amerîkayê û derveyê welatî ne, wan jî yê ku li Herêma Kurdistanê ne, ku di hilbijartinên Amerîkayê de li meha Mijdarê dengê xwe bidin."

Konsulê Giştî yê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê tekezê jî dike, "Bi eynî awayî, Herêma Kurdistanê jî li 20ê Cotmehê hilbijartinên xwe dike. Em piştevaniya xelkê Herêma Kurdistanê Iraqê dikin ku bi dengdanê li Cotmehê tevî piroseya demokrasîyê li Kurdistanê bibin."

Mesrûr Barzanî: Devera Şêxanê mîna keke ciwan a çanda pêkvejiyanê ye li Kurdistanê

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro Şemîya 21ê Îlonê kevîrê bingehîn ê rêya Şêxan - Laleşê li parêzgeha Dihokê danî û li wir got, devera Şêxanê mîna keke ciwan a çanda pêkvejiyanê ye li Kurdistanê.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di merasîma danîna kevîrê bingehîn de gotarek pêşkêş kir û tê de ragihand, bi dawîhatina her du projeyên rêya Şêxan - Laleş û rêya Hêttî - Ba'edre re, pêşkeftineke baş di sektora veguhestîna de li wê deverê çêdibe.

Bi gotina Mesrûr Barzanî, temamkirina rêya Şêxan-Laleşê dê asankariyê bo serdangêrên Laleşê û çûnûhatina welatîyan wê deverê çêbibe. Herwiha got: "Devera Şêxanê ji aliyê aborî, çandî, geştyarî û arkeolojîyê ve girîng e."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: "Devera Şêxanê, mîna keke ciwan a çanda pêkvejiyanê li Herêma Kurdistanê ye, em bi vê çand û giyanê hevduqebûkirinê ciwan in û li hemû cîhanê jî şanazîyê bi wê yekê dikin, Ji ber vê yekê ji bo xizmeta wê herêmê çî ji destê me bê, em ê bikin."

Da zanî jî: "Tevî hemû qeyran û astengîyan ku nehiştin em bernameya xizmetkirina gelê Herêma Kurdistanê cîbicî bikin, lê bi saya Xwedê û bi piştevaniya gelê xwe yê xweragir, em berdeyam in û karwana avedankirina

Kurdistanê berdeyam dibe."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî tekezî

bikeve destê xelkê wê yê resen. Ev jî tenê bi cîbicîkirina rêkeftina Şingalê

li ser wê yekê kir: "Xwişk û birayên me yê Êzîdî tevî hemû karesat, ferman û qirkirinên ku hatine serê wan, ew di parastina ziman, çand û nasnameya xwe de berdeyam in. Hikûmeta Herêma Kurdistanê tekezî li ser pabendbûna xwe bi parastina mafên xwişk û birayên Êzîdî dike û hemû hewlên xwe bo xizmetkirina zêdetir û kêmkirina êş û azarên wan dide."

Derbarê rêkeftina Şingalê de jî, Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: "Em li ser hewlên xwe ligel hikûmeta federal berdeyam in ji bo asayîkirina rewşa Şingalê, da ku milîs û grûpên çekdar ji Şingalê derkevin û rêveberiya Şingalê

pêk tê, ku rê li ber avakirina Şingalê û vegera serbilind a koçberan vedike."

Herwiha got: "Kurdistan mala xwişk û birayên me yê li Şêxan û navçeyên din e ku ji ber şer û her sedemeyeke koçber bûne. Ez spasîya xelkê Dihok, Şêxan û wê deverê dikim ku deriyên xwe ji xwişk û birayên xwe re vekirin û nanê xwe bi wan re parve kirine."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî tekezî li ser wê yekê kir: "Heta em sax bin, ev welat dê welatê pêkvejiyanê be û deriyên me ji bo hemû kesên ku pêwîstiya wan bi Kurdistanê ji bo parastina can û rûmeta xwe heye, vekirî ye."

NY ji bo Sûriyeyê civiya: 'Naxwazin çareseriyeyeke siyasî bê dîtin'

Ji bo çareseriyeyeke siyasî ya li Sûriyeyê hewlên Neteweyên Yekbûyî (NY) berdeyam in.

Şandeyê Taybet ê Neteweyên Yekbûyî bangî aktorên Sûriyeyê kir û got ku dîplomasiya beş bi beş ango parçe parçe ji bo çareseriyê Sûriyeyê nabe û heta niha jî hîç bipêşveçûnek nekiriye.

Ne tenê grûpa Astanayê, ne grûpa Ereban, ne rejîma Sûriyeyê û ne jî dewletên Ewropayê bi tena serê xwe nikarin çareseriyê bibînin.

Divê hemû aktor û grûp bi awayekî hevbeş bi NY re kar bikin û wê demê dikarin çareseriyê bibînin.

Di vê çarçoveyê de şandeyê taybet Geir Pedersen dê hefteya bê li bajarê New York bi aktorên re bicive.

"Ez dê bi aktorên Sûriyeyê re bicivim"

Şandeyê Taybet ê Neteweyên Yekbûyî yê ji bo Sûriyeyê Geir Pedersen got:

Ez çaverê dikim ku hefteya bê bi Wezîrê Karên Derve yê Sûriyeyê, bi mirovên li surgun, serokê komîsyona muzakerayan a Sûriyeyê re civînan li dar bixim.

Her wiha ez çaverê dikim ku wezîrên Ereban, wezîrên grûpa Astanayê û bi desthilatदारên ji dewletên din re jî bicivim."

Her çî qasî Şandeyê Taybet hewlên xwe bike jî di raporên wî de bezarbûnek derdikeve pêş.

Ji ber ku pêvajoyê nagihîje cihekî û di raporên wî de jî xuya dike ku rewş xwe dubare dike.

Ango pevçûna li Sûriyeyê her meh hema bêje heman e û zêdetir jî bûye.

Di aliyê din jî civînanên Cenevreyê jî ev 2 sal in sekinîne.

Gelo bêzarbûnek heye an na?

Li ser pirsê nûçegihanê Rûdawê Sînan Tunçdemîr a "Ez di raporên Geir Pedersen de bezarbûnekê dibînim. Gelo Sekreterê Giştî jî ji ber bi vê rewşê bêzar e?" Berdevkê Sekreterê Giştî yê NYyê

Stephane Dujarric wiha axivî:

"Ez wisa difikirim ku Birêz Pedersen

Robert Wood jî li ser rewşa Sûriyeyê

wiha anî axivî:

nûnertiya Sekreterê Giştî dike û her wiha bêzarbûna wî biriqandina bêzarbûna Sekreterê Giştî ye ya ji bo astengiya pêvajoyê çareseriyê siyasî ya Sûriyeyê ye."

Stephane Dujarric pirsê nûçegihanê Rûdawê ya "Birêz Pedersen her wisa got ku dîplomasiya beş bi beş nikare bipêşve biçê her wiha ji bo tiştên piçûk jî.

Ango li aktorên bangî çareseriyê û dîplomasiyê firehtir dike lê pozîsyona dewletan jî diyar e. Ev dê çawa bibe?" wiha bersivand:

"Em dê hewlên xwe bidomînin"

"Rastî ew e ku em hewlên xwe didomînin her çî qasî bezarbûnê hebe jî û rewş li wir gelekî xirab bibe jî.

Divê em dirust bin, nîşaneyê me ya ku me xwe daye wê rêyê ew e ku em dev jê bernadin û ne tenê ji ber ku ew wezîfe jî bo me hatiye dayîn.

Lê bi eşkere hêvî û daxwazên Sûriyeyiyayn û mirovên li herêmê ew e ku vergerin aştî û jiyaneke normal û dengê wan hebe ji bo paşeroja wan."

"Naxwazin çareseriyeyeke siyasî bê dîtin"

Alîkarê Nûnerê Amerîkayê yê NYyê

"Problem ew e ku Sûriye û Rusya şert û mercan derdixin pêş ji bo cihê civînan a ji bo muzakereyên Destûra Bungehîn berdeyam bike.

Ango bi eşkere ew hez nakin ku çareseriyeyeke siyasî ji bo pirs-girêkên Sûriyeyê were dîtin.

Ew gelekî dilşad in dema ku dewletên Ewropî rexne dikin derbarê ka çî dikin çî nakin.

Carek din ew rêya klasîk a Rusyayê ye û Sûriyeyê jî xwe pê ve girtîye. Ango ez nizanîm ji vir em dikarin herin kû.

Em dê bi berdeyamî zextan deynîn ser rejîma Sûriyeyê û alîkarên wan Rusya qebûl bikin ku em li Cenevreyê carek din bicivîn.

Em dikarin li ciheke din jî bicivîn ger herkes qebûl bike. Lê wisa xuya dike ku ew eleqedar nînin."

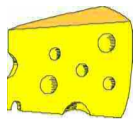
Ev 13 sal in şerê navxweyî yê Sûriyeyê didomê.

Li aliyê din jî hewlên NY jî didomin. Heftêya bê aktorên Sûriyeyê dê bi Şandeyê Taybet ê NYyê Pedersen re bicivîn.

Encamek ji wan civînan derkeve yan na dê piştî civînan diyar bibe.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

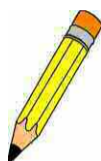
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

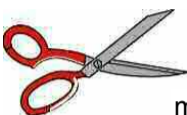

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

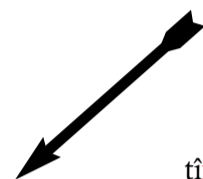
şer

Ev çiyey? Ev şere.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrişke

Ev çiyey? Ev kêwrişke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

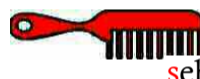
Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qilıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsak

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Buıldır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

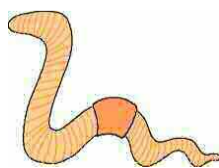
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

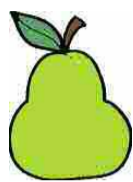

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

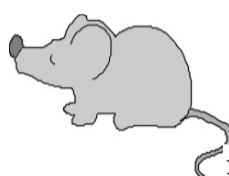
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu êlcêkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

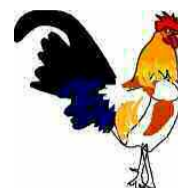
Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu çîqdir.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev miške.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îi

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzûkdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gêmîdir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günêşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

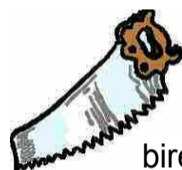
rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

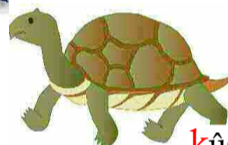
Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xêçêngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Kk

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşiqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdir.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

Ll

lîmor

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

xezal

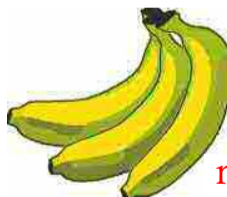
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî.

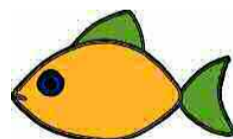
Ev çîye? Ev kûlîye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkêdir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörêkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

Nn

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zerrêbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

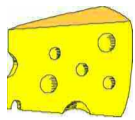

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

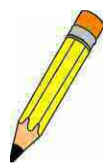
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

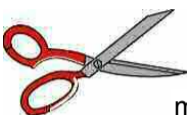

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

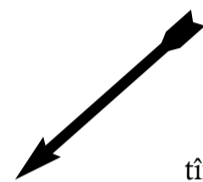
şer

Ev çiyey? Ev şere.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrişk

Ev çiyey? Ev kêwrişke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

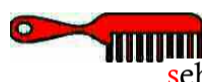
Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeje.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

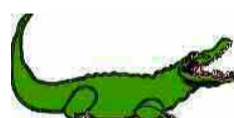
tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsak

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütökdür.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

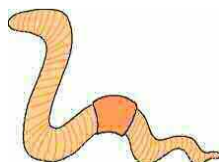
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

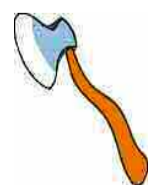
çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şəkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ewr

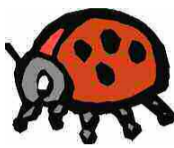
Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kəklikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendîr.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

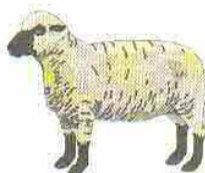
xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardîr.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

1

yek

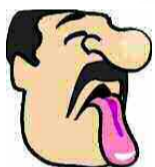
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zəngdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

KURDÎ

Azerî

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Аа	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, çeş, Declê, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, lîmon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, neví, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, duðu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Багдад передал пешмерга гаубицы американского производства после длительной задержки

Министерство обороны Ирака 19 сентября подтвердило, что оно поставило гаубичные пушки американского производства силам пешмерга Регионального правительства Курдистана (КРГ). В заявлении министерства уточняется, что контракт на закупку 105-мм гаубиц был подписан при бывшем министре обороны Ирфане аль-Хаяли и впоследствии изменен его преемником Джумой Анадом. Полная оплата за пушки была произведена до формирования нынешнего правительства, а в порт Умм-Каср оружие прибыло в ноябре 2023 года.

Министерство подчеркнуло лояльность сил пешмерга Ираку и подтвердило, что вопрос о гаубицах находился на рассмотрении более семи лет, прежде чем они были окончательно поставлены. Он призвал средства массовой информации избегать распространения ложной информации о делах министерства.

Стоимость остановки экспорта нефти из Курдистана превысила 19 миллиардов долларов

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани заявил в

субботу, 21 сентября, что курдский регион понес убытки, превышающие 19 миллиардов долларов из-за приостановки экспорта нефти.

В интервью "Al Arabiya" Барзани объяснил: "Существуют давние проблемы, связанные с нефтью, газом и национальным бюджетом, которые могут быть решены только посредством постоянных соглашений между обеими сторонами [Эрбилеи и Багдадом]". Он подчеркнул, что потери от прекращения экспорта нефти Курди-

стана превысили 19 миллиардов долларов, и раскритиковал федеральное

правительство за "нежелание компенсировать региону эти потери". Барзани также прокомментировал обвинения в контрабанде нефти из Курдистана, призвав тех, кто делает эти заявления, предоставить веские доказательства. В марте 2023 года Турция прекратила поставку нефти из Курдистана в порт Джейхан после того, как решение международного арбитража обязало Анкару выплатить Багдаду компенсацию за нарушение трубопроводного соглашения

1973 года. Постановление возлагало на Турцию ответственность за разрешение экспорта нефти из Курдистана без одобрения Ирака.

Международный уголовный суд обязал Турцию выплатить Багдаду 1,5 миллиарда долларов в качестве компенсации за несанкционированный экспорт из Курдистана в период с 2014 по 2018 год. Трубопровод из Киркука в Джейхан остается единственным маршрутом экспорта сырой нефти, добываемой в северном Ираке.

Что касается отношений с соседними странами, в интервью Барзани подчеркнул, что Курдистан постоянно стремится расширить круг своих друзей, поддерживая хорошие отношения с соседними государствами, а также с западными странами, странами Персидского залива и другими международными партнерами.

Говоря о связях с Ираном, Барзани выразил надежду на то, что недавний визит президента Ирана Масуда Пазешкиана в Ирак ознаменует новую главу в улучшении отношений между двумя сторонами. Он также назвал утверждения о наличии израильских военных баз в Курдистане необоснованными.

Перепись населения Ирака: ПСК предупреждает, что отсутствие вопроса об этнической принадлежности может "стереть курдскую идентичность"

18 сентября партия "Патриотический союз Курдистана" (ПСК) призвала курдов вернуться в спорные районы и принять участие в предстоящей ноябрьской переписи населения, подчеркнув, что это важнейшая возможность утвердить "национальную идентичность" этих областей.

Выступая на пресс-конференции

цессом переписи, чтобы обеспечить участие курдских граждан".

Он также выразил обеспокоенность по поводу отсутствия вопроса об этнической принадлежности в опросных листах, утверждая, что включение такого вопроса необходимо для точного отражения количества курдских граждан в этих обла-

стях. Перепись оценивает численность населения в более чем 42 миллиона человек в 2022 году.

Проблема спорных территорий является одной из самых сложных и чувствительных политических проблем Ирака с 2003 года. Эти территории характеризуются значительным этническим и национальным разнообразием. Их принадлежность оспаривает между правительствами Курдистана и Ирака.

Перепись была отложена из-за опасений по поводу ее потенциальной политизации. Этнические группы в спорных районах, таких как Киркук — город со смешанным населением курдов, арабов и туркмен и крупными нефтяными месторождениями — выступили против переписи населения, опасаясь, что она может выявить демографический состав, который может подорвать их политические амбиции.

В этом контексте перепись может либо дать ответы, либо еще больше усугубить напряженность в многоэтнической стране, которая пережила межконфессиональное насилие после вторжения США в 2003 году и теперь сосредоточена на закреплении своих доходов и определении того, как распределить свои огромные нефтяные богатства.

С 2003 года Курдистан выступает за проведение комплексной переписи населения, особенно в Киркуке, что могло бы определить, являются ли курды крупнейшей этнической группой в городе, и потенциально усилит их притязания. Это также поможет выявить численность населения курдского региона, что повлияет на его долю в доходах иракского правительства, которая в настоящее время составляет около 12%.

член Политбюро ПСК Резгар Хаджи Хама призвал курдов, живущих за пределами Иракского Курдистана, особенно в спорных районах, таких как Киркук и Ханакин, вернуться в свои дома, прежде чем перепись начнет фиксировать их имена в списках населения.

"Эта перепись не должна проводиться без включения курдов, проживающих в районах Курдистана за пределами региона", - заявил Хама. "Курды, проживающие за пределами Ирака, могут вернуться со своими официальными документами для участия в переписи населения и подтвердить свое проживание в своих городах".

По словам чиновника, "ПСК сформировал специальные комитеты для внимательного наблюдения за про-

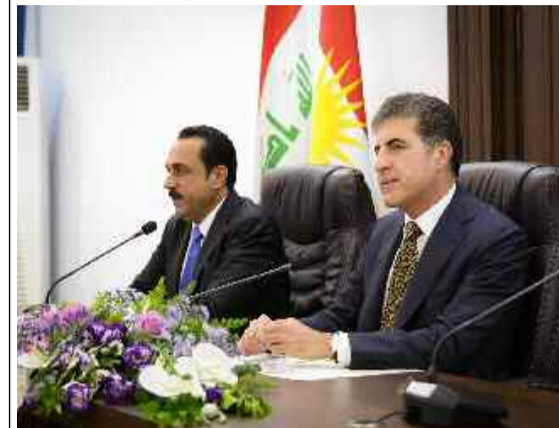
цессом переписи, чтобы обеспечить участие курдских граждан".

Он также выразил обеспокоенность по поводу отсутствия вопроса об этнической принадлежности в опросных листах, утверждая, что включение такого вопроса необходимо для точного отражения количества курдских граждан в этих областях.

Последняя всеобъемлющая перепись населения Ирака была проведена в 1987 году с участием всех провинций, после чего последовала перепись 1997 года, исключившая территорию Иракского Курдистана. С тех пор страна полагалась на приблизительные данные неофициальных учреждений и исследовательских центров: министерство планирова-

Президент Барзани выразил соболезнования в связи со смертью ассирийского певца Эвана Агасси

20 сентября президент Курдистана Нечирван Барзани выразил соболезнова-

ния в связи со смертью известного ассирийского певца Эвана Агасси, который скончался в возрасте 79 лет.

"Я выражаю глубочайшие соболезнования семье и ассирийскому народу в связи со смертью великого ассирийского артиста Эвана Агасси, скончавшегося в Соединенных Штатах", говорится в заявлении президента. "Я молюсь о Божьей милости к душе покойного и предлагаю терпение и утешение его семье и всем остальным. Эван Агасси внес значительный вклад в ассирийское искусство, и его прекрасные работы останутся бессмертными".

Агасси, ассирийский певец персидского происхождения, скончался в среду в США после продолжительной болезни. Его считали одним из самых выдающихся христианских певцов в Ираке, Сирии и Иране.

Агасси родился в сентябре 1945 года и был плодовитым ассирийско-американским певцом и музыкантом, известным своей игрой на классической гитаре и фортепиано. За свою 50-летнюю карьеру он выпустил 20 альбомов и получил широкую известность в 1980-х и 1990-х годах. Его имя произносится как "Эвин" иранскими ассирийцами и "Эван" иракскими и сирийскими ассирийцами.

Иран и Иракский Курдистан создадут совместную палату для стимулирования торговли

Иран и Иракский Курдистан намерены создать совместную Торговую палату для

облегчения торговли. Об этом 18 сентября сообщил член Совместной ирано-иракской торговой палаты и заместитель директора Торговой палаты Санандажа Мохаммад Холаку в интервью иранскому информационному агентству "Mehr". По его словам, такая палата будет иметь решающее значение, учитывая значительный объем торговли между Эрбилем и Тегераном, который оценивается в 25-30% общего экспорта Ирана. Чиновник отметил, что политические и экономические споры между федеральным правительством Ирака и региональным правительством Курдистана препятствуют двусторонней торговле, а совместная палата упростит процессы и обеспечит большую уверенность для бизнеса. "Одним из наших приоритетов является создание совместной торговой палаты с Федерацией торговых палат Курдистана или, по крайней мере, создание совместного комитета", - добавил Холаку.

Президент ДПК и посол Великобритании обсудили выборы в Курдистане и присутствие сил Международной коалиции

Во вторник, 17 сентября, лидер "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани принял посла Великобритании в Ираке Стивена Хитчена. По данным штаба Барзани, в ходе встречи стороны обменялись мнениями о политическом

процессе, предстоящих выборах в парламент Курдистана, отношениях между правительством Ирака и Региональным правительством Курдистана (КРГ), а также о положительных результатах недавнего визита Барзани в Багдад.

Масуд Барзани подчеркнул "важность проведения свободных, прозрачных и справедливых выборов в парламент Курдистана без каких-либо осложнений или препятствий".

"Присутствие сил Международной коалиции, а также продолжающееся сотрудничество и координация между Коалицией, иракской армией и силами пешмерга были дополнительными темами, обсуждавшимися во время встречи", говорится в сообщении.

Президент Курдистана поздравил Союз исламских учёных с 54-летием

21 сентября президент Курдистана Нечирван Барзани направил поздравления

Союзу исламских религиозных учёных Курдистана по случаю 54-й годовщины его создания.

В своем заявлении Барзани передал свои "самые теплые поздравления президенту и членам исполнительного аппарата Союза исламских религиозных ученых, а также всем уважаемым религиозным лидерам и ученым", пожелав им дальнейших успехов и процветания.

Он признал ключевую роль, которую сыграли профсоюз и религиозные учёные как в революционный период, так и в эпоху свободы, отдав дань уважения "мученикам среди исламских учёных Курдистана" и почтив их "священную память".

Барзани также подчеркнул выдающийся вклад ученых в "содействие сосуществованию, толерантности и принятию других, а также их усилия по борьбе с экстремизмом и укреплению патриотизма и социального мира", вновь заявив о своей полной поддержке усилий профсоюза по обеспечению прав религиозных лидеров в курдском регионе.

США назовут сроки ухода из Ирака

США на следующей неделе объявят о сокращении присутствия своих войск в Ираке по дого-

воренности с властями страны, сообщила газета Politico со ссылкой на источники в американской администрации. По информации издания, иракские власти рассчитывают, что до конца 2026 года из страны уедут все американские военнослужащие — 2,5 тыс. человек. Согласование плана ухода американцев из республики находится на завершающей стадии. Намерение вывести войска могут озвучить после встречи представителей США и Ирака на полях недели высокого уровня 79-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН в Нью-Йорке. При этом чиновники признают, что борьба с частями "Исламского государства" (ИГ*, запрещенная в России террористическая организация) в Ираке и Сирии не завершена. В начале сентября Reuters со ссылкой на источники, знакомые с ситуацией, сообщил, что Ирак и Соединенные Штаты достигли взаимопонимания относительно плана вывода оставшихся сил международной коалиции с иракской территории. Стороны согласовали план вывода войск международной коалиции, согласно которому "сотни" военных покинут Ирак к сентябрю 2025 года, а оставшиеся силы — к концу 2026 года, сообщили агентству источники. К 2011 году, после официального завершения войны в Ираке, страну покинули все военнослужащие, кроме 5,5 тыс. сотрудников частных военных компаний. Это произошло после того, как двум странам не удалось договориться о соглашении о статусе сил. В 2014 году иракское правительство попросило войска США вернуться, чтобы помочь в борьбе с ИГИЛ*, завоевавшим к тому времени одну треть Ирака и большую часть Сирии.

Курдский премьер вновь призвал вывести иностранные вооруженные группировки из Синджара

21 сентября премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани подтвердил свое требование о выводе иностранных вооруженных групп из езидского района Синджар в иракской провинции Ниневия, подчеркнув важность полной реализации соглашения, достигнутого Эрбилем и Багдадом в этом отношении. Выступая на церемонии закладки камня в фундамент проекта дороги Шехан-Лалиш, премьер-министр Барзани подчеркнул приверженность своего правительства защите прав езидов. "Региональное правительство Курдистана стремится защищать

права наших братьев и сестер-езидов", — сказал он, добавив, что правительство прилагает все усилия для предоставления услуг и облегчения страданий, которые перенесла община. "Мы продолжаем наши усилия по нормализации ситуации в Синджаре", сказал он, подчеркнув необходимость ухода иностранных вооруженных групп и ополченцев из этого района, и то, что "управление районом должно находиться в руках коренных жителей региона".

Синджарское соглашение, подписанное Эрбилем и Багдадом в 2020 году, направлено на восстановление стабильности в Синджаре, который стал полем битвы для различных вооруженных группировок после его освобождения от ИГИЛ. Несмотря на соглашение, напряженность сохраняется из-за присутствия иностранных ополченцев, которые продолжают препятствовать усилиям по возвращению перемещенных езидов.

Командира курдской "Комалы" убили при попытке пересечь границу Ирана

Командир отряда курдской группировки "Комала" Рибвар Каримиан был убит в ходе попытки пересечения границы Ирана, передает иранское информационное агентство IRNA. "Отряд террористической группировки "Комала", который планировал проникнуть на территорию Исламской Республики Иран, вступил в столкновение с пограничниками. Пограничникам удалось одержать верх над нападавшими. После ожесточенной перестрелки выяснилось, что пограничникам удалось убить одного из старших командиров террористической группировки "Комала" Рибвара Каримиана. Ряд других членов этой группировки с большими потерями покинули этот район, оставив большое количество вооружения", — говорится в сообщении.

большое количество оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ, а также средств обнаружения и связи. Один из пограничников, как отмечает агентство, получил легкое ранение в живот и был отправлен в местную больницу.

Группировка "Комала" является одной из прокурдских боевых

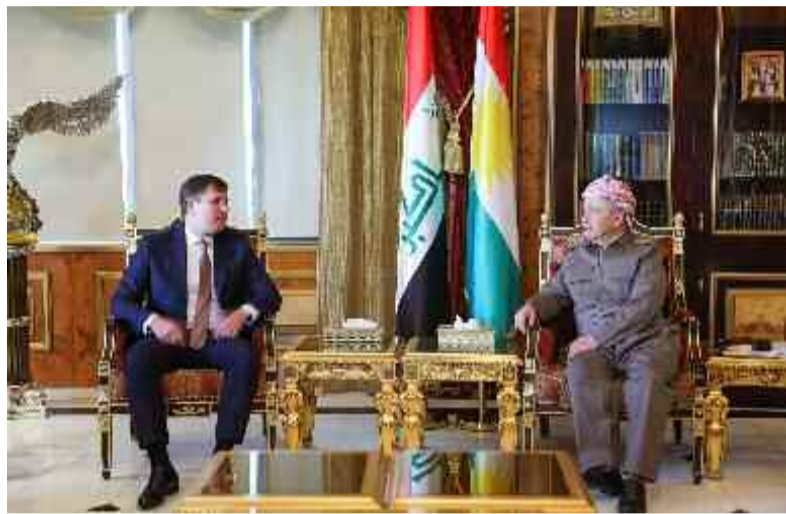
организаций, действующих в западной части Ирана. В регионе, значительную часть населения которого составляют курды, ранее проходили ожесточенные столкновения между иранскими силами безопасности и курдскими повстанцами, действующими с баз в соседнем Ираке.

В ходе стычки было захвачено

ДИПЛОМАТ

№ 35 (595) 17 - 23 сентябрь 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент ДПК принял генерального консула России в Эрбиле

В субботу, 21 сентября, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК) принял генерального консула России в Эрбиле г-на Максима Рубина. На встрече обсуждалась поли-

тическая ситуация и последние события в регионе, а также предстоящие парламентские выборы в Курдистане.

Кроме этого, стороны рассмотрели отношения между Региональным правительством Курдистана (КРГ) и федеральным правительством Ирака, а также положительные результаты последнего визита Масуда Барзани в Багдад. Стороны подчеркнули важность исторических отношений и давней дружбы между курдским и российским народами. Как заявил генеральный консул России в Эрбиле, эти плодотворные отношения между двумя сторонами будут продолжаться.

В Израиле заявили о подготовке Ираном покушения на Нетаньяху

В Израиле было предотвращено покушение на премьер-министра Биньямина Нетаньяху и министра обороны Йоава Галланта и директора Службы общей безопасности (ШАБАК) Ронена Бара. Убийство высокопоставленных чиновников

якобы планировал Иран, сообщает The Jerusalem Post.

Для разработки планов убийств в Израиле Иран якобы собирался использовать израильского бизнесмена, который долгое время проживал в Турции. По данным The Times of Israel, фигурант был арестован в августе, ему предъявили обвинение 19 сентября.

По данным издания, в апреле 2024 г. для проведения финансовых операций с ним связались граждане Турции Андрей Фарук Аслан и Гюнеид Аслан, пригласив его в Самандаг (Турция) на встречу с двумя представителями иранца по имени Вади. Встреча состоялась в мае. Израильянина тайно перевезли из Турции в Иран, где он встретился с Вади и сотрудником иранской службы безопасности по имени Хадж. Бизнесмен запросил \$1 млн в качестве аванса, а в августе приехал в Иран еще раз и получил 5000 евро в рамках начала своих "финансовых, логистиче-

ских и связанных с оружием действий для реализации заговора, включая потенциальное превращение агента Моссада в двойного агента".

Во время второй встречи с Вади, а также с несколькими сотрудниками иранских служб безопасности его попросили помочь в подготовке покушения. Кроме того, от израильтянина требовалось снять видео с определенных израильских сайтов для наблюдения и сбора разведанных, "а также для передачи угроз израильским гражданам, с которыми Иран связался для выполнения миссий, не соответствующих директивам Ирана".

Во время второго визита иранцы также поинтересовались у предпринимателя, сможет ли он завербовать русских и американцев для убийства иранских деятелей, выступающих против режима и проживающих в Европе и США.

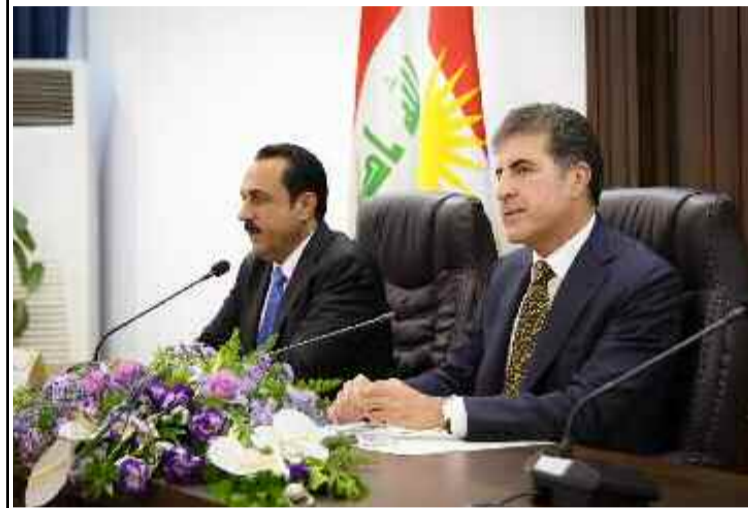
На какой стадии была подготовка к покушению, не сообщается.

Обострение ситуации на Ближнем Востоке произошло после гибели летом 2024 г. командира "Хезболлы" Фуада Шукера, главы политбюро палестинской группировки "Хамас" Исмаила Хани и руководителя военного крыла "Хамаса" Мухаммеда Дейфа. После убийства руководства группировок Иран и "Хезболла" пообещали нанести Израилю жесткий ответ. 17 августа The New York Times со ссылкой на источники в США, Иране и Израиле писала, что Иран мог отложить ответ на убийство Хани в Тегеране. По словам двух иранских собеседников газеты, премьер-министр Катара Мохаммед бин Абдулрахман Аль Тани в разговоре с и. о. министра иностранных дел Ирана Али Багери Кани рекомендовал Ирану воздержаться от любой эскалации с учетом переговоров о прекращении огня в секторе Газа в катарской Дохе.

Президент Курдистана провел встречи с чиновниками Эрбиля

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани 22 сентября посетил здание управления провинции Эрбиль, где

встретился с местными чиновниками.

По сообщению корреспондента "Shafaq News", президент Барзани провел переговоры с губернатором Эрбиля Омедом Хошнавом, мэром района Эрбиль Набазом Абдулхамидом и рядом других административных чиновников.

Этот визит последовал за недавней поездкой Барзани в независимую администрацию Захо, где он встретился с местными управленцами, чтобы проанализировать ситуацию в регионе и изучить пути улучшения государственных услуг.

Иран и "Хезболла" ответят Израилю на взрывы пейджером, считают в Турции

Иран и движение "Хезболла" ответят Израилю на операцию с пейджером, проведенную на территории Ливана, считает глава

МИД Турции Хакан Фидан в интервью турецкому госагентству Anadolu. "Взрывы в Ливане, произошедшие за последние два дня, считаются "операцией возможностей". Но есть разница: это крупномасштабная операция. В первый день я позвонил премьер-министру Ливана и сказал ему, что мы готовы к любой медицинской помощи. Мы видим, что Израиль начал шаг за шагом усиливать атаки на Ливан. Эскалация в регионе вызывает тревогу. Израильские операции становятся все более провокационными, и они достигли ситуации, когда нет никакой вероятности, что Иран и "Хезболла" не ответят", - сказал Фидан. В разных районах Ливана 17 и 18 сентября произошла детонация средств связи, включая пейджеры и рации. По официальным данным, 32 человека погибли, более 3 тысяч ранены. Пока неизвестно, что послужило причиной одновременного взрыва тысяч устройств. "Хезболла" и власти Ливана возложили ответственность за произошедшее на Израиль. Власти Израиля пока не подтверждали и не отрицали свою причастность. Официальный представитель МИД РФ Мария Захарова назвала произошедшее в Ливане чудовищным актом терроризма и попыткой разжечь большой конфликт.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500